

Duurzaamheidsverslag 2018

Inhoudsopgave

Pagina 37: Ruimte voor de Rivier project

Pagina 43: Because Materials Matter Event

Pagina 58: Zonnepark Oosterwolde

Pagina 60: Een goede buur in Limburg

3 Profiel, activiteiten en markten

4 Voorwoord

6 Samenvatting

7 VolkerWessels in één oogopslag 2018

8 VolkerWessels Nederland

9 Gezondheid

9 Natuurlijke omgeving

10 Werk en sociale activiteiten

11 VolkerWessels Buitenland

12 Financiële kerncijfers

13 VolkerWessels

14 Onze omgeving

15 Business model

20 Bouwen aan een betere levenskwaliteit

26 Maatschappelijke Raad van Advies

29 Duurzaamheidsthema's

30 Gezondheid

32 Veiligheid

37 Natuurlijke omgeving

39 Grondstoffen

46 CO₂ en energie

51 Biodiversiteit

53 Werk en sociale activiteiten

55 Werkgelegenheid

60 Omgevingsmanagement

64 Integriteit

67 VolkerWessels Buitenland

69 Verenigd Koninkrijk

71 Noord-Amerika

71 Duitsland

Over dit verslag

73 Over dit verslag

77 Assurance

79 Bijlage duurzaamheidscijfers

86 Begrippenlijst

90 Colofon

VolkerWessels is een toonaangevende, geïntegreerde en gediversifieerde, beursgenoteerde bouwonderneming die werkt volgens het 'think global, act local' principe. Het bedrijfsmodel van VolkerWessels combineert een lokale, commerciële klantfocus met controle en ondersteuning op divisie-niveau, waarmee schaalvoordelen en expertise geoptimaliseerd worden over de ondernemingen heen. VolkerWessels is voornamelijk actief in Nederland, het Verenigd Koninkrijk, Noord-Amerika en Duitsland. De bedrijfsactiviteiten zijn georganiseerd in zes operationele segmenten. In de landen waar VolkerWessels actief is, heeft de onderneming in totaal

meer dan 120 lokale werkmaatschappijen die over landelijke en regionale kantoren en management beschikken.

De focus in dit verslag ligt op onze activiteiten in Nederland. Voor een beperkt aantal indicatoren rapporteren we ook cijfers voor het Verenigd Koninkrijk. Dit hebben we in 2018 voor het eerst ook gedaan voor onze activiteiten in Noord-Amerika en Duitsland. Voor meer informatie, zie het hoofdstuk 'Over dit verslag'.

Nederland			Verenigd Koninkrijk	Noord-Amerika	Duitsland
					
Bouw & Vastgoedontwikkeling	Infrastructuur	Energie & Telecom Infrastructuur*			
<ul style="list-style-type: none"> ■ Bouw en renovatie van residentieel vastgoed en utiliteitsbouw, waaronder industriebouw en logistieke faciliteitsbouw ■ Vastgoedontwikkeling ■ In-house onderhoudsdiensten voor technische installaties ■ Industriële productie en levering van bouw-elementen, waaronder geprefabriceerde bouwonderdelen 	<ul style="list-style-type: none"> ■ Aanleg, service en onderhoud van wegen en asfaltproductie ■ Aanleg, service en onderhoud van spoorwegen ■ Civieltechnische activiteiten voor wegen, vaarwegen en spoorwegen ■ Multidisciplinair projectmanagement voor complexe projecten ■ Trafficmanagement voor weg- en spoorweg-installaties 	<ul style="list-style-type: none"> ■ Aanleg en onderhoud van energie-infrastructuur ten behoeve van ondergrondse en bovengrondse pijpleidingen en kabels voor energie- en watertransport en industriële productieprocessen ■ Aanleg en onderhoud van telecominfrastructuur waaronder draadloze en glasvezelnetwerken <p>* Inclusief de Belgische activiteiten.</p>	<ul style="list-style-type: none"> ■ Civiel ontwerp en infrastructuur ■ Aanleg, service en onderhoud van spoorwegen ■ Aanleg en onderhoud van water- en energie-infrastructuur waaronder havens en haven-infrastructuur, hoogwater-risicobeheer, nuts- en afvalinstallaties ■ Aanleg en onderhoud van snelweg- en luchthaven-infrastructuur ■ Aanleg van industriële en commerciële gebouwen en infrastructuur 	<ul style="list-style-type: none"> ■ Met name actief in de provincies Alberta en British Columbia met focus op onderhoud van snelwegen en gemeentelijke wegen evenals ondergrondse nutsleidingen (riool- en waterbouw) ■ Actief in het noordwesten van de Verenigde Staten (brede regio Seattle) in aanleg en onderhoud van wegen, civiele techniek (zoals bruggenbouw en hoogwater-risicobeheer) en ondergrondse nutsleidingen ■ Asphalt- en grindproductie 	<ul style="list-style-type: none"> ■ Residentiële bouw ■ Vastgoedontwikkeling ■ Focus op bepaalde stedelijke gebieden in Duitsland, met name Berlijn en de deelstaat Noordrijn-Westfalen, en de regio's Frankfurt en München

2018 was voor het duurzaamheidsbeleid van VolkerWessels een belangrijk jaar. Een jaar waarin onze visie 'bouwen aan een betere levenskwaliteit' prioriteit is geworden, tot op het hoogste niveau. Er is altijd ruimte geweest voor duurzaamheid, maar we sturen steeds meer en steeds zichtbaarder op centraal niveau.

Dat laatste is hard nodig, want de bouwsector heeft een aanzienlijke invloed op de levenskwaliteit van de samenleving. Dat zien we terug in de grote ambities van onze overheid, steden en gemeenten. De stip op de horizon is voor ons duidelijk: een klimaatneutrale, circulaire en gezonde leefomgeving. Dit is wat ons betreft een duidelijk gemeenschappelijk doel, en wij delen de hoge ambitie. De discussie moet niet langer gaan over wat het einddoel is, maar over hoe en hoe snel we dit willen bereiken. VolkerWessels kan en wil duurzame alternatieven bieden die een positieve invloed hebben in de transitie naar een klimaatneutrale en circulaire bouwsector. Binnen enkele jaren worden emissieloze steden realiteit, zijn woningen niet langer aangesloten op het gasnet en produceren we steeds meer modulaire en herbruikbare constructies.

Wat wel en wat niet?

Er is zo veel mogelijk: het is zoeken naar de juiste balans. We willen snel handelen, maar ook weloverwogen keuzes maken. Wat moeten we nu echt doen en hoe ver gaan we daarin?

Onze visie 'bouwen aan een betere levenskwaliteit' geeft richting bij dergelijke vragen. Als bouwconcern kunnen we een grote bijdrage leveren aan de gezondheid, natuurlijke omgeving en werk en sociale activiteiten van mensen. Uiteindelijk gaat het niet om gebouwen of infrastructuur, maar om mensen die in deze gebouwde omgeving werken en leven.

Het is een fikse uitdaging om verduurzaming te versnellen in een organisatie die opereert in een van nature reactieve sector met kleine marges. Hoe gaan we dat realiseren? Sinds de oorsprong van VolkerWessels in 1854 is ons aanpassingsvermogen al vaak succesvol op de proef gesteld. Dit vermogen moeten we ook nu weer benutten om mee te gaan in de duurzame transitie, zonder continuïteit te verliezen. We zijn ervan overtuigd dat het ons, ook in deze nieuwe tijden, lukt om steeds proactiever op te treden om de verandering het hoofd te bieden.

Zes speerpunten

We hebben het afgelopen jaar inhoudelijk met de directies van onze ondernemingen gesproken over deze gewenste, snellere verandering. Die gesprekken hebben ons gebracht tot de keuze voor een zestal initiatieven waarop we het komende jaar extra inzetten. Door ons hierop te focussen, kunnen we het grootste verschil maken.

Deze zes speerpunten zijn onderdeel van ons overkoepelende duurzaamheidsbeleid. We zijn nog niet tevreden wat betreft onze prestaties en het tempo van onze ontwikkeling op deze thema's. Om goed op schema te blijven is het nodig te investeren in kennis en technische oplossingen. Daarom gaan we nog actiever aan de slag met deze zes punten. De eerste drie speerpunten richten we op die onderwerpen waar VolkerWessels, samen met haar klanten en andere partners,

de meeste impact kan maken en de grootste invloed heeft:

1. **Circulaire ontwerpstrategieën** waarmee we circulariteit in het ontwerp verankeren, zoals bij het Circulair Viaduct of door het standaard genereren van materialenpaspoorten.
2. **Duurzame materieeldiensten** die de bouwplaats en ons transport verduurzamen, zoals door inzet van logistieke en circulaire BouwHubs. Het bewezen positieve effect is groot, bleek ook dit jaar weer uit een nieuwe studie die we samen met TNO hebben gedaan.
3. **Duurzaam beton en asfalt.** Het productieproces is zeer energie-intensief is en er zijn veel grondstoffen voor nodig, wat veel kansen voor verduurzaming biedt.

Naast dat we zo impact willen maken op levenskwaliteit, moet onze eigen organisatie ook een stuk duurzamer. We hebben daarom ook drie speerpunten geformuleerd gericht op een duurzaam werkproces:

4. **Verduurzaming van ons wagenpark,** vanwege ons grote volume aan lease- en bedrijfswagens dat verantwoordelijk is voor een significante hoeveelheid CO₂-emissies.
5. **Verbetering van onze afvalscheiding** is nodig, omdat we op dit gebied als bedrijf nog verder kunnen verbeteren.
6. **De inbedding van social return bij onze ondernemingen.** Omdat we een grote werkgever zijn, willen we verantwoordelijkheid nemen en mensen met een afstand tot de arbeidsmarkt een kans bieden.

Goede voorbeelden in 2018

Een goed voorbeeld van een circulair ontwerptraject is het Circulair Viaduct. In een bijzonder samenwerkingsverband hebben wij dit jaar in Kampen het eerste circu-

laire viaduct van Nederland gerealiseerd. Dit project heeft ons geleerd welke aanpassingen we in ons denken en in het onderling samenwerken moeten maken om tot een circulair object te komen. Zo is er intensief samengewerkt met de leverancier om tot de juiste modulaire constructie te komen. Het viaduct bestaat uit 40 betonnen elementen en kan volledig en ongeschonden worden gedemonteerd, verplaatst en herbouwd.

Een andere toonaangevende innovatie is het Lage Temperatuur Aardwarmte project in Zevenbergen. Daar bieden we een goed alternatief voor traditionele manieren van verwarmen. Door middel van een innovatieve boortechneek gebruiken we aardwarmte voor het verwarmen van tuinbouwkassen. Wij hopen dit in de toekomst ook bij woningen te kunnen toepassen.

Ook ontwikkelden en bouwden we de eerste Biomakerij van Nederland. Bij de trappistenabdij in Berkel-Enschot wordt hiermee de waterzuivering volledig circulair. Het afvalwater wordt namelijk via een plantenkas gezuiverd. Dat levert een enorme energie- en watersparing op.

Primeur: duurzame kredietverlening

Levenskwaliteit krijgt steeds beter een plek in onze organisatie. Het afgelopen jaar namen we het initiatief om onze duurzaamheidsprestaties te koppelen aan de kredietverlening bij een aantal banken, de zogeheten Revolving Credit Facility (RCF). Dit deden wij als eerste bedrijf in de Nederlandse bouwsector, waarmee we onze hoge duurzaamheidsambities tonen. Afhankelijk van het aantal behaalde duurzaamheidsdoelen ontvangt VolkerWessels een rentekorting of is een toeslag op de rente van toepassing. Deze duurzaamheidsdoelen worden jaarlijks gemeten en getoetst door een externe accountant. De drie speerpunten die we hierboven benoemen voor onze eigen organisatie vallen hier ook onder. We gebruiken deze RCF-prestaties voornamelijk

als intern sturingsmiddel om levenskwaliteit in onze organisatie standaard op de agenda te hebben.

De prestaties van onze ondernemingen in Duitsland en Noord-Amerika zijn in 2018 voor het eerst onderdeel van de duurzaamheidsrapportage. Voor het Verenigd Koninkrijk rapporteerden we voorheen al wel kwantitatieve informatie. We doen dit omdat we het belangrijk vinden dat onze financiële en duurzaamheidsrapportage dezelfde scope hebben. Dit is een eerste stap naar het aanbrengen van meer samenhang tussen het beleid van de verschillende Nederlandse en buitenlandse segmenten.

Cultuuronderzoek

Omdat we wilden weten hoe onze medewerkers ons als werkgever zien, hebben we in 2018 een cultuuronderzoek gedaan. We vroegen alle medewerkers naar thema's als sociale veiligheid en duurzame inzetbaarheid. Wat doen we goed en op welke punten moet het beter? Dat heeft zeer waardevolle inzichten gebracht. Levenskwaliteit en duurzaamheid worden nog niet intrinsiek beleefd in de organisatie. Onze medewerkers hebben behoefte aan meer zichtbaarheid voor deze onderwerpen en betere samenwerking tussen de ondernemingen. Voor ons als directie ligt hier een opdracht. De kracht van de herhaling van onze boodschap is essentieel: de zes speerpunten die we hebben benoemd helpen ons hierbij doordat ze levenskwaliteit concreet maken voor de organisatie.

Veilig werken

Uit het cultuuronderzoek is gebleken dat onze medewerkers de kernwaarde veiligheid hoog waarderen. Maar het aantal ongevallen in onze sector ligt nog te hoog en ook onze prestaties moeten en kunnen beter. De ongevallenfrequentie is mede daarom opgenomen in de RCF-doelstellingen. Veilig werken heeft de hoogste prioriteit. Voor veiligheid geldt dat de

Van links naar rechts: Jan de Ruiter, Alan Robertson, Dick Boers, Jan van Rooijen, Alfred Vos.

cultuur van discipline, aanspreken en afspreken blijvend aandacht moet krijgen. We hebben ons beleid flink aangescherpt het afgelopen jaar: we vergroten de betrokkenheid van het management en investeren in het certificeren van onze ondernemingen op de Veiligheidsladder. Dat is een landelijk instrument om de veiligheidscultuur te meten.

Vooruitblik 2019

Omdat we 2020 naderen, het jaar waarin onze huidige doelstellingen aflopen, zijn we ook begonnen met het ontwikkelen van nieuwe doelstellingen voor levenskwaliteit voor 2025. Deze zullen een sterke link hebben met de bovengenoemde aandachtspunten en de drie pijlers van onze visie levenskwaliteit: gezondheid, natuurlijke omgeving en werk en sociale activiteiten. We maken de doelstellingen in 2019 definitief en zullen deze in ons volgende duurzaamheidsverslag uitgebreid presenteren.

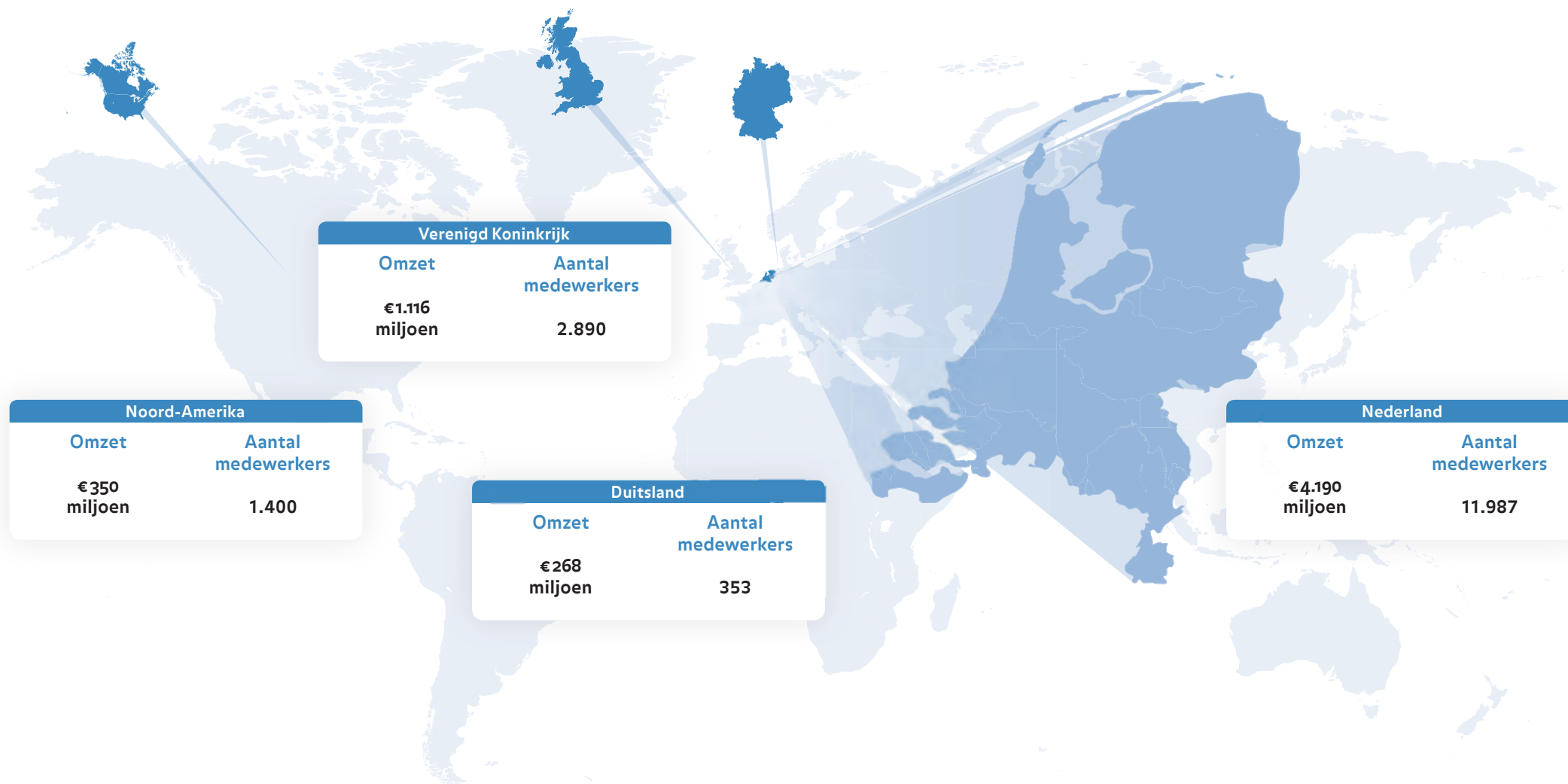
Raad van Bestuur VolkerWessels

Jan de Ruiter
Jan van Rooijen
Alfred Vos
Dick Boers
Alan Robertson

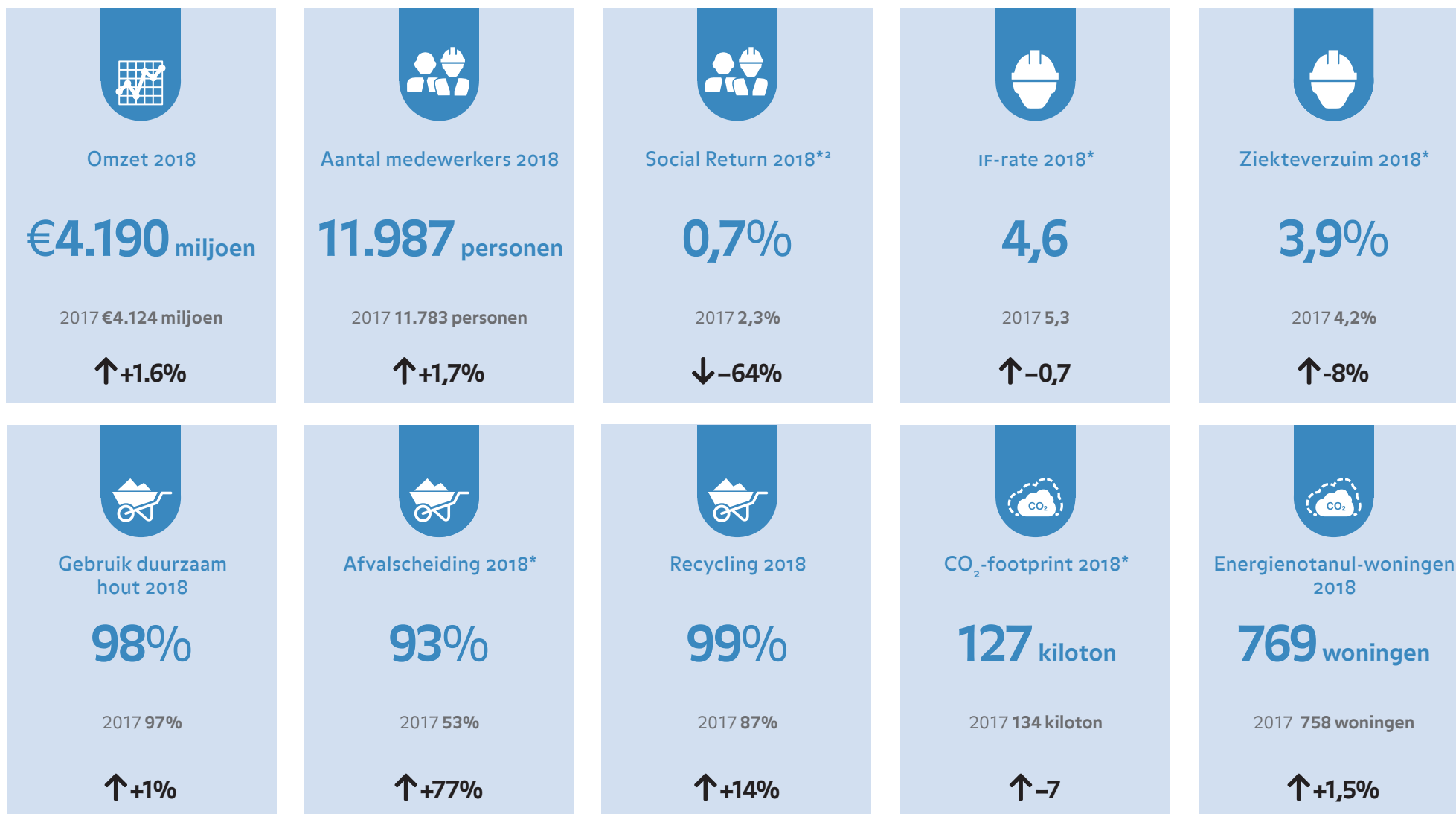
- 7 VolkerWessels in één oogopslag 2018
- 8 VolkerWessels Nederland
 - 9 Gezondheid
 - 9 Natuurlijke omgeving
 - 10 Werk en sociale activiteiten
- 11 VolkerWessels Buitenland
- 12 Financiële kerncijfers

Samenvatting

¹ VolkerWessels Nederland is inclusief de buitenlandse vestigingen van onze Nederlandse ondernemingen en wijkt derhalve af van de juridische structuur van VolkerWessels Nederland B.V.

* Hierover heeft KPMG assurance met een beperkte mate van zekerheid verstrekt, zie pagina 77.

¹ VolkerWessels Nederland is inclusief de buitenlandse vestigingen van onze Nederlandse ondernemingen en wijkt derhalve af van de juridische structuur van VolkerWessels Nederland B.V.

² De daling van het cijfer in 2018 ligt met name aan de wijze van meten en niet aan een verandering in de prestatie (zie voor meer toelichting p. 58)

Gezondheid

✓ Behaald

⊙ Op schema

⊗ Niet op schema

VEILIGHEID	2016	2017	2018	ACTIES IN 2019	DOELSTELLING 2020	VOORTGANG
IF rate	5,5*	5,3*	4,6*	<ul style="list-style-type: none"> ■ Grondige modificatie WAVE-app ■ Verbeterde maandelijkse management rapportage ■ Certificering Veiligheidsladder 	IF-rate 3,5	⊙
Ongevallen met verzuim	129*	129*	116*			
Ziekteverzuimpercentage	3,9%*	4,2%*	3,9%*			

Natuurlijke omgeving

GRONDSTOFFEN	2016	2017	2018	ACTIES IN 2019	DOELSTELLING 2020	VOORTGANG
Gebruik duurzaam hout	96%	97%	98%	<ul style="list-style-type: none"> ■ Circulaire BouwHub in Amsterdam ■ Project Monnickendam met volledig houten constructie ■ Meer Materialenpaspoorten opleveren 	100% duurzame houtinkoop	⊙
Hoeveelheid afval (in kiloton)	66*	72*	680* 101 ¹		25% minder afvoer van afval per euro omzet ten opzichte van 2014	⊗
Scheidingspercentage	62%*	53%*	93%* 53% ¹		100%	⊙
Recyclingspercentage	89%	87%	99%		97%	✓
Secundair materiaal in betonproducten (% hergebruik)	5%	10%*	4%* 6% ²		25% minder primair betoninkoop ten opzichte van 2014	⊗
Secundair materiaal in asfaltproducten (% hergebruik)	41%	41%	41%*		10% minder inkoop van primaire asfaltgrondstoffen ten opzichte van 2014	✓

* Hierover heeft KPMG assurance met een beperkte mate van zekerheid verstrekt, zie pagina 77.

¹ In verband met een definitiewijziging (zie pagina 45) nemen we twee getallen op voor 2018. Het onderste getal laat het resultaat volgens de oude definitie zien.

² In verband met een scope-uitbreiding (zie pagina 41) nemen we twee getallen op voor 2018. Het onderste getal laat het resultaat volgens de oude definitie zien.

Natuurlijke omgeving

Behaald
 Op schema
 Niet op schema

CO ₂ EN ENERGIE	2016	2017	2018	ACTIES IN 2019	DOELSTELLING 2020	VOORTGANG
CO ₂ -footprint (scope 1 en 2 in kiloton)	123*	134*	127*	<ul style="list-style-type: none"> ■ Speerpunt verduurzaming wagenpark uitwerken in acties en aanpak ■ Realisatie Circulaire BouwHub in Amsterdam 	10% CO ₂ -reductie per euro omzet ten opzichte van 2014	☒
CO ₂ -uitstoot betonproducten (scope 3) in kg CO ₂ per m ³	149	154*	161* 141 ²		5% CO ₂ -reductie per m ³ ten opzichte van 2014	☒
Energienotanut-woningen	270	758	769*		2.000 per jaar	☒

² In verband met een scope-uitbreiding (zie pagina 41) nemen we twee getallen op voor 2018. Het onderste getal laat het resultaat volgens de oude definitie zien.

Werk en sociale activiteiten

WERKGELEGENHEID	2016	2017	2018	ACTIES IN 2019	DOELSTELLING 2020	VOORTGANG
Gemiddeld aantal medewerkers totaal	11.638	11.783	11.987	<ul style="list-style-type: none"> ■ Lanceren centraal leermanagementsysteem ■ Lanceren werkenbijvolkerwessels.nl ■ Start campagne 'Maak Morgen Mogelijk' ■ Betrekken ketenpartners bij social return ■ Masterclass 'Omgaan met sociaal ondernemen op de werkvloer' voor leermeesters 	<ul style="list-style-type: none"> ■ Inzetten op interne opvolging ■ Investeren in duurzame inzetbaarheid 	
Bouw en Vastgoed	3.627	3.716	3.768			
Infrastructuur	4.900	4.983	4.903			
Energie & Telecom Infrastructuur	2.819	2.789	2.950			
Overige	292	295	366			
Aandeel mensen met een afstand tot de arbeidsmarkt (Social Return score)	1,7%	2,3%	0,7% ^{*3}	3,7%	☒	

* Hierover heeft KPMG assurance met een beperkte mate van zekerheid verstrekt, zie pagina 77.

³ De daling van het cijfer in 2018 ligt met name aan de wijze van meten en niet aan een verandering in de prestatie (zie voor meer toelichting p. 58)

Gezondheid

VEILIGHEID		2018
IF rate		
	Verenigd Koninkrijk*	1,1
	Noord-Amerika	7,5
	Duitsland	14,7
Ongevallen met verzuim		
	Verenigd Koninkrijk*	7
	Noord-Amerika	21
	Duitsland	8
Ziekteverzuimpercentage		
	Verenigd Koninkrijk*	1,1%
	Noord-Amerika	0,1%
	Duitsland	4,3%

Natuurlijke omgeving

GRONDSTOFFEN		2018
Hoeveelheid afval (kilotonnen)		
	Verenigd Koninkrijk*	321
	Noord-Amerika	86
	Duitsland	0,14
Afvalscheidingspercentage		
	Verenigd Koninkrijk*	93%
	Noord-Amerika	99%
	Duitsland	78%
CO ₂ EN ENERGIE		2018
CO ₂ -footprint (scope 1 en 2 in kiloton)		
	Verenigd Koninkrijk*	32
	Noord-Amerika	71
	Duitsland	2

Werk en sociale activiteiten

WERKGELEGENHEID		2018
Gemiddeld aantal medewerkers totaal		
	Verenigd Koninkrijk	2.890
	Noord-Amerika	1.400
	Duitsland	353

ACTIES IN 2019
■ Inrichten rapportageproces per kwartaal
■ Start inrichten kwaliteitssysteem
■ Verbeterpunten externe assessment doorvoeren

* Hierover heeft KPMG assurance met een beperkte mate van zekerheid verstrekt, zie pagina 77.

Financiële kerncijfers

FINANCIEEL		2016	2017	2018
Bedrijfsopbrengsten (in mln euro)				
	Nederland – Bouw & Vastgoed-ontwikkeling	1.946	2.043	2.105
	Nederland – Infrastructuur	1.371	1.474	1.414
	Nederland – Energie & Telecom	649	674	751
	Verenigd Koninkrijk	1.071	995	1.116
	Noord-Amerika	317	351	350
	Duitsland	207	244	268
Orderportefeuille (in mln euro)		8.157	8.091	8.924
EBITDA (in mln euro)		254	265*	251**
Operationele kosten (in mln euro)		5.335	5.563	5.796

* Exclusief €13 miljoen resultaat aandeel derden en €5 miljoen personeelslast voor het aandelenparticipatieprogramma.

** Exclusief €6 miljoen personeelslast voor het aandelenparticipatieprogramma.

- 14 Onze omgeving
- 15 Business model
- 20 Bouwen aan een betere levenskwaliteit

VolkerWessels

The bottom of the page features several horizontal white lines of varying lengths and thicknesses, some with rounded ends, creating a modern, abstract graphic design.

Hoe kunnen we prettig en gezond blijven wonen in onze dichtbebouwde omgeving en toch de klimaatdoelstellingen halen?

Steden vormen hierin zowel een uitdaging als een kans. Ze nemen circa 60 tot 80 procent van alle energieconsumptie voor hun rekening en circa 75 procent van de CO₂-uitstoot. De druk op de woningmarkt en infrastructuur neemt er alleen maar toe, terwijl inwoners steeds hogere eisen stellen aan de leefbaarheid. Maar deze intensieve belasting biedt juist ook kansen voor duurzame oplossingen. Zo is het in steden vanwege de schaalgrootte gemakkelijker om energie en grondstoffen efficiënt in te zetten en om technologische innovaties op grote schaal door te voeren.

Omdat de vraagstukken van verduurzaming en levenskwaliteit zo verweven zijn, heeft het geen meerwaarde ze los van elkaar op te pakken. We combineren deze uitdagingen en zien ze als een kans op innovaties met grote maatschappelijke waarde.

Als we succesvolle, duurzame alternatieven op de markt willen brengen, is het essentieel om verschillende disciplines te laten samenwerken. Wij komen tot oplossingen door actief het gesprek aan te gaan met onze stakeholders, kennispartners en de maatschappij. De expertise, ervaringen en ideeën van alle stakeholders hebben wij hiervoor nodig.

Wat betekenen de ontwikkelingen in de samenleving voor ons?

Hieronder lichten we een aantal van de belangrijkste maatschappelijke ontwikkelingen uit die invloed hebben op onze bedrijfsvoering.

Groeiend belang van welzijn/gezondheid

Er is een toename in het bewustzijn voor de gezondheid van mensen. Nieuwe definities van gezondheid richten zich op het vermogen van mensen zich aan te passen en

een eigen regie te voeren, in het licht van de fysieke, emotionele en sociale uitdagingen van het leven. Ook merken we dat eindgebruikers nieuwe eisen aan gebouwen stellen. Dit zien we ook terug in aanbestedingen. We zien bijvoorbeeld in de ontwerpeisen van kantoren een toenemende mate van aandacht voor de gezondheid van medewerkers. Nieuwe woonconcepten waarin duurzaamheid, gezondheid en circulariteit de standaard zijn passen bij deze trend.

Klimaatverandering

De oplopende temperatuur brengt vele negatieve gevolgen met zich mee: extreem warme en koude dagen, toenemend contrast tussen droge en natte gebieden en de afname van de biodiversiteit. Al deze factoren beïnvloeden ook de gezondheid van mensen, bijvoorbeeld door afname van de kwaliteit van het drinkwater en het voedsel. Voor onze opdrachtgevers (met name publieke opdrachtgevers) liggen er grote opgaven, bijvoorbeeld als het gaat om wateroverlast en hittestress. Als ontwerpende en uitvoerende (markt) partij moeten we in aanbestedingen en projecten slimme duurzame oplossingen kunnen aanbieden. Met het nemen van klimaatmitigerende en klimaatadaptieve maatregelen is het mogelijk om de veerkracht van ecosystemen te verbeteren.

Krapte op de arbeidsmarkt

We zien dat door de vergrijzing de aanwas van jong talent achterblijft bij de vraag. Het tekort aan gespecialiseerde technici wordt steeds groter. Voor VolkerWessels is het belangrijk dat alle medewerkers duurzaam inzetbaar blijven en dat wij als werkgever inspelen op de persoonlijke behoeftes van onze (potentiële) medewerkers.

Digitale transformatie

We leven in een tijdperk waar informatie altijd binnen handbereik is. Onbegrensde connectiviteit levert een belangrijke sociale bijdrage aan levenskwaliteit. Er zijn

steeds meer machines, sensoren en personen die met alles en iedereen verbonden zijn. Dit brengt risico's met zich mee met betrekking tot dataveiligheid, privacy en misbruik van technologieën. Maar het biedt ook kansen om netwerken nog sneller, slimmer en veiliger te maken. Digitalisering biedt kansen om nog slimmer te ontwerpen, bouwen en onderhouden. Zo kunnen we open data gebruiken voor omgevingscans en slimme logistiek en creëren we met BIM-modellen grondstofbanken en materialenpaspoorten.

Input

Wat we nodig hebben voor onze werkzaamheden

Economisch

Financiering en kapitaal-goederen zoals materieel

Sociaal

Kennis en ervaring van medewerkers en onderaannemers

Milieu

Grondstoffen, bouwmaterialen en energie

Activiteiten en output

Wat we doen: inrichten van complete leefomgeving

Uitkomst

Een leefomgeving die bijdraagt aan levenskwaliteit

Gezondheid

Veiligheid, gezondheid, welzijn

Natuurlijke omgeving

Grondstoffen, CO₂ en energie, biodiversiteit

Werk en sociale activiteiten

Werkgelegenheid en opleiding, mobiliteit, recreatie en vrije tijd, sociale contacten

In deze visuele weergave van de leefomgeving laten we op een versimpelde manier ons bedrijfsmodel zien: welke activiteiten ondernemen wij, wat gebruiken we daarvoor en wat realiseren we uiteindelijk voor die leefomgeving? Daarbij gaat het voor ons juist niet alleen om de fysieke objecten en netwerken die we maken, maar om de bijdrage aan levenskwaliteit. Hiervoor combineren we de lokale kennis en expertise van onze ondernemingen door integrale samenwerking.

Welke input hebben we hiervoor nodig?

Om onze projecten te realiseren hebben we economische, sociale en milieu-input nodig, waaronder:

- **Economisch** Financiering en kapitaalgoederen zoals materieel.
- **Sociaal** Kennis en ervaring van medewerkers en onderaannemers.
- **Milieu** Grondstoffen, bouwmaterialen en energie.

We richten ons op een zo veilig, zuinig en efficiënt mogelijke toelevering en logistiek, om onze bouwplaatsen te ondersteunen. Denk daarbij bijvoorbeeld aan het gebruik van de BouwHub of de inzet van duurzame materialen.

Onze activiteiten

We zijn in Nederland werkzaam in drie sectoren met een grote diversiteit aan activiteiten. Van ontwikkeling en ontwerp tot bouwen en zelfs financieren, beheren en exploiteren:

- **Bouw & Vastgoedontwikkeling** Van vastgoedontwikkeling tot woningbouw, industriële bouw en utiliteitsbouw.
- **Infrastructuur** Civiele techniek, spoorbouw, wegenbouw, verkeerssystemen.
- **Energie & Telecom Infrastructuur** Infrastructuur van energienetwerken en telecom.

In het Verenigd Koninkrijk, Noord-Amerika en Duitsland heeft VolkerWessels een leidende positie in een aantal specifieke markten.

Ons bedrijf is een ecosysteem van ondernemers en meer dan 120 lokale ondernemingen, met ongeveer 16.600 medewerkers. De meerderheid van de 25.000 projecten die we jaarlijks uitvoeren zijn lokaal en kleinschalig, met een lage complexiteit en veel herhaling.

Deze stevige basis maakt het mogelijk om selectief aanvullende grote, complexe projecten aan te nemen. VolkerWessels treedt hoofdzakelijk op als hoofdaannemer en richt zich specifiek op activiteiten als project-, contract- en risicomangement. De meerderheid van het daadwerkelijke bouwen wordt uitbesteed aan de keten, waarbij we een strategische en tactische positie behouden over de hele waardeketen.

Bij het uitvoeren van ons werk staan onze kernwaarden veiligheid, duurzaamheid en integriteit centraal. Dat betekent onder andere een nette, veilige en duurzame bouwplaats, zuinig gebruik van ons materieel en een goede afvalscheiding zodat hergebruik optimaal mogelijk is.

Wat realiseren we hiermee aan output?

Samen met onze medewerkers, ketenpartners en andere stakeholders kunnen we niet alleen individuele objecten zoals een woning, rotonde of mast realiseren, maar juist ook de inrichting van een volledig gebied. In onderlinge samenwerking met ondernemingen uit alle sectoren zijn we in staat een complete leefomgeving in te richten. Bijvoorbeeld een hele woonwijk inclusief wegen, groen, riolering en internetverbinding. Of een modern bedrijvengebied zoals Strijp-S in Eindhoven met een mix van kantoren, woningen, horeca en cultuur.

Welke uitkomst streven we na?

Het gaat ons juist niet alleen om de fysieke leefomgeving, maar om het effect van die leefomgeving op de levenskwaliteit van mensen. Dit gaat over woongenot, geluk, gezondheid, bereikbaarheid en groen. Wij geven dit vorm binnen drie kernthema's waar wij als VolkerWessels veel invloed hebben en dus een bijdrage kunnen leveren aan levenskwaliteit:

1. Gezondheid en welzijn
2. Natuurlijke omgeving
3. Werk en sociale activiteiten

Wat betekent dit voor onze sector?

Gezien de verbeterde marktomstandigheden en algehele vooruitzichten in de bouwsector hebben we positieve verwachtingen voor de middellange termijn.

Verduurzaming van de sector komt de komende jaren in een versnelling. De overheden hebben als grote opdrachtgevers hoge ambities en verwachtingen. Ook onze klanten en de maatschappij als geheel hebben hoge verwachtingen van de bouwsector. Deze duidelijke stip op de horizon maakt -in combinatie met het hoge tempo van ontwikkelingen in de markt- dat we een goede inschatting kunnen maken van wat er op de middellange termijn op de sector afkomt.

Het gezamenlijke einddoel waar we naar toe werken is voor ons duidelijk: een klimaatneutrale en circulaire bouwsector. Dit vraagt om duurzame oplossingen voor complexe vraagstukken. De uitdaging daarbij is om niet maar één doelstelling te halen, (CO₂-besparing, klimaatadaptatie, circulair, gezond) maar om ze allemaal op te pakken. Door met goede duurzame alternatieven te komen en deze samen met ketenpartners en opdrachtgevers te ontwikkelen, kunnen wij een sleutelrol (blijven) spelen.

We zien een toename in de vraag naar duurzame oplossingen in de markten waarin we actief zijn. De transitie naar duurzame energiebronnen zoals wind, zon en waterstof stuwt de vraag in de energie infrastructuurmarkt. De 'Van gas los'-ontwikkeling heeft een grote impact voor onze bouw- en vastgoedsector. Dit brengt ook uitdagingen met zich mee. Er is nog veel innovatie nodig in de sector om de bestaande bouw te transformeren en infrastructuur aan te passen op deze ontwikkeling. Tegelijkertijd kunnen telecomoplossingen zoals slimme meters en snelle glasvezelnetten ondersteunen in deze transitie.

In het aanbestedingsproces worden duurzame kwaliteit en lange-termijnbeheer steeds bepalender. Wij zetten onze hoogwaardige kennis en innovatieve concepten in om beter tegemoet te komen aan de behoeften van de maatschappij. Het accent van ons werk ligt op waar het echt om draait: bijdragen aan de levenskwaliteit van bewoners en eindgebruikers.

Wat betekent dit voor onze projecten?

VolkerWessels kan zich door de grote diversiteit aan ondernemingen blijven onderscheiden. Deze diversiteit betekent dat we veel verschillende disciplines en expertises binnen ons concern hebben. Door onze decentrale organisatiestructuur zitten we dicht op veranderingen in de markt en kunnen we blijven inspelen op veranderingen in die markt. Tegelijkertijd is de uitdaging om deze decentrale expertise en marktkennis te combineren tot centrale oplossingen. Interne kennisuitwisseling en opschalen van pilots tot brede toepassing is hierbij cruciaal.

De kerncompetentie van onze ondernemingen is het succesvol voltooien van een groot volume van lokale projecten in lokale markten. We focussen daarbij op kleine en middelgrote projecten, aangevuld met grote en kleine multidisciplinaire projecten die ons in staat stellen om de gecombineerde kennis binnen ons concern optimaal te benutten. Onze reputatie voor kwaliteit, duurzaamheid en innovatie, onze solide financiële positie en onze focus op marge boven omzet ondersteunen deze strategie.

Daarnaast blijven onze ondernemingen lokaal en zelfstandig opereren en blijft er ruimte voor ondernemerschap en innovatie. Door de ruimte voor eigen initiatief voelen onze werknemers zich verantwoordelijk voor hun eigen organisatie en de omgeving.

Strategische pijlers

Onze strategie bestaat uit vier pijlers:

1. Klantgericht bedrijfsmodel
2. Voorkeurswerkgever
3. Operational excellence
4. Digitalisering en innovatie

Binnen deze strategie zijn onze kernwaarden veiligheid, integriteit en duurzaamheid onmisbare onderdelen. Deze vier pijlers vertalen zich naar drie tactische prioriteiten: (1) het winstgevend benutten van aantrekkelijke marktkansen, (2) het verbeteren van marges door operational excellence en (3) het streven naar strategische, aanvullende overnames.

Risicobeheersing

Het goed beheersen van risico's en het goed omgaan met kansen is nodig om onze strategische doelstellingen succesvol te bereiken. De Raad van Bestuur is eindverantwoordelijk voor het identificeren, prioriteren, beheersen en monitoren van risico's. Er wordt onder andere door kwartaalgesprekken met de directies van ondernemingen en door concrete indicatoren voor het volgen van risico's in de tijd gecontroleerd. Zo hebben we voor risico's rondom veiligheid en gezondheid onze veiligheidsindicatoren en meten we onze afhankelijkheid van grondstoffen en fossiele brandstoffen met indicatoren voor CO₂ en het verbruik van primaire grondstoffen. Deze indicatoren komen in de verschillende hoofdstukken van dit verslag aan bod. Meer informatie over risicobeheersing in onze organisatie is terug te vinden in het hoofdstuk Risk Management van ons Annual Report.

Wat betekenen deze ontwikkelingen voor onze keten?

Om een klimaatneutrale en circulaire sector in te richten, moet onze hele keten meebewegen. We kunnen daarin niet langer als één schakel in de keten blijven denken. Samenwerking met alle partners uit de gehele keten is cruciaal om tot innovatieve oplossingen te komen. De uitdaging voor ons als VolkerWessels daarbij is: op welke plekken in de keten kunnen wij die verbindende rol spelen, en waar moeten dit juist andere partijen zijn? Een andere uitdaging is dat alle ketenpartners samen moeten nadenken over hoe we de kosten die nu nog geëxternaliseerd worden kunnen internaliseren in onze bedrijfsvoering, producten en diensten.

De aandacht verschuift hierdoor naar de voorkant van de keten. Daar liggen meteen ook de grootste uitdagingen: het verbeteren van de herbruikbaarheid van objecten, het verlengen van de levensduur en het verminderen of voorkomen van primaire grondstoffen en energie. Binnen VolkerWessels krijgen innovaties die

deze transitie in de keten kunnen versnellen de grootste prioriteit. Voorbeelden hiervan zijn de Plastic Road (dat in co-creatie met ketenpartners is ontwikkeld) en het Materialenpaspoort.

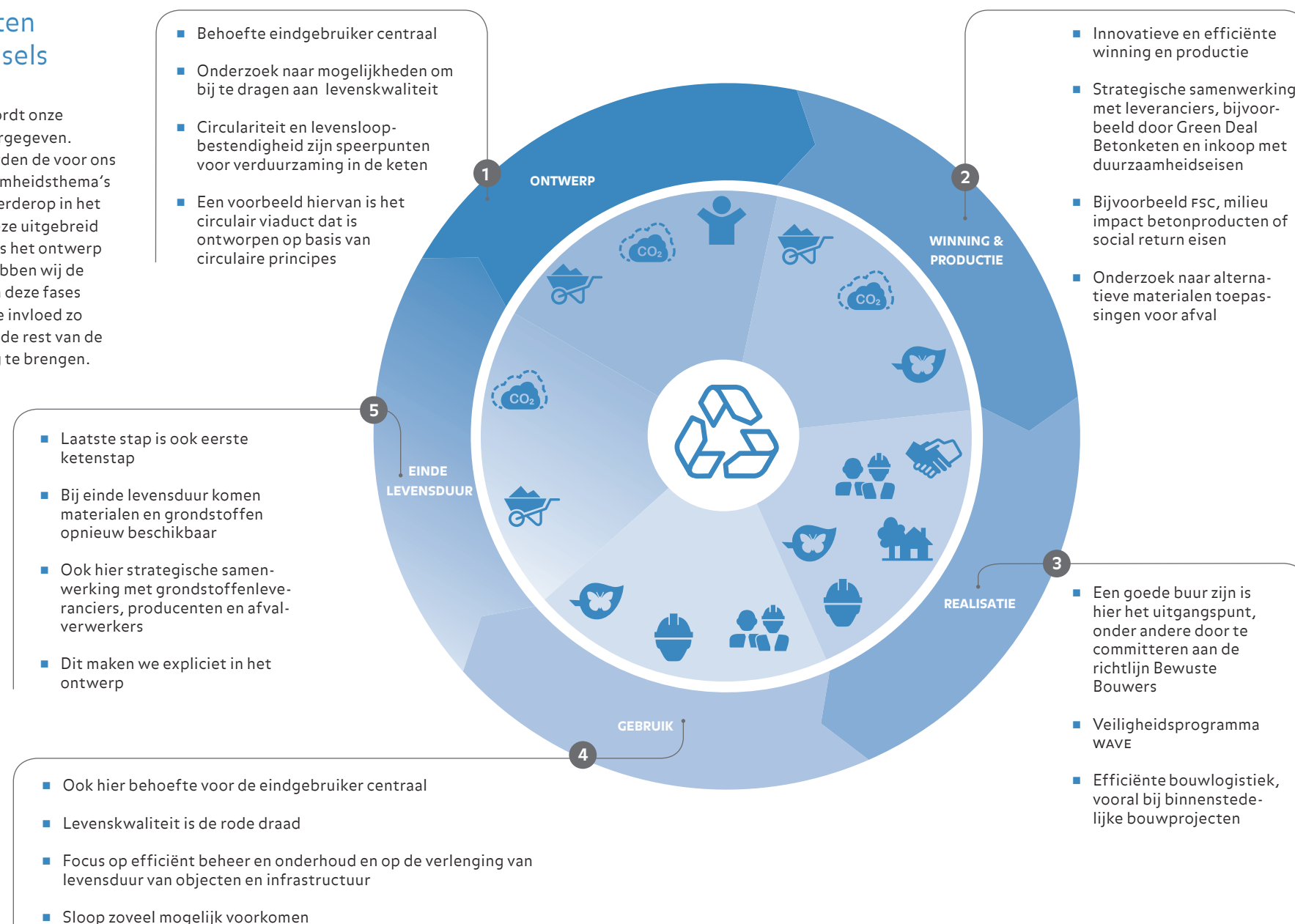
Onze samenwerking met toeleveranciers en partners wordt hierdoor intensiever. Naast uitvoerende partij wordt VolkerWessels ook steeds meer een kennispartner. Dat is de rol die we willen spelen. Zo krijgen we een grotere betrokkenheid bij alle fasen van de levenscyclus en vergroten we onze invloed, van planvorming tot gebruik.

Links: Simon Jorritsma, Rechts: Anne Koudstaal.
Samen de bedenkers van de PlasticRoad.

Waardeketen VolkerWessels

In dit overzicht wordt onze waardeketen weergegeven. Per ketenstap worden de voor ons relevante duurzaamheidsthema's kort toegelicht. Verderop in het verslag worden deze uitgebreid besproken. Tijdens het ontwerp en de realisatie hebben wij de meeste invloed. In deze fases gebruiken wij onze invloed zo goed mogelijk om de rest van de keten in beweging te brengen.

Bouwen aan een betere levenskwaliteit

De visie van VolkerWessels is een gebouwde omgeving waarin mensen een betere levenskwaliteit ervaren. Onze ambitie is om bij te dragen aan het geluk en de gezondheid van mensen. Wij kijken naar de toegevoegde waarde voor de eindgebruiker. Zijn onze woningen echt zo goed gebouwd dat mensen er langer en gelukkiger leven?

Als internationaal bouwconcern met veel verschillende expertises zijn wij in staat om een groot deel van de leefomgeving in te richten. Het bijdragen aan de levenskwaliteit is daarom geen loze kreet. Wij hebben invloed op hoe iemand woont, hoe makkelijk hij of zij naar het werk rijdt en hoe goed het ziekenhuis is waarin hij of zij ligt.

Drie pijlers van levenskwaliteit

We weten dat we niet op alle aspecten van levenskwaliteit direct invloed kunnen uitoefenen. We hebben heel bewust gekozen voor drie pijlers waarop wij wél een grote invloed hebben. Dit zorgt voor focus in onze aanpak. We hebben deze thema's vastgesteld samen met onze ondernemingen, onze stakeholders en onafhankelijke experts:

1. Gezondheid
2. Natuurlijke omgeving
3. Werk en sociale activiteiten

Waarom deze pijlers?

Voor iedere pijler weten we waar onze invloed ligt.

- **Gezondheid:** we zetten ons in voor onderzoek naar gezond ontwerp en het ontwikkelen van nieuwe bouwconcepten die gericht zijn op gezondheid. Daarnaast zijn voor onze eigen organisatie gezonde medewerkers veruit het belangrijkste: voor ons staat veilig werken op één.

- **Natuurlijke omgeving:** hier spelen wij een belangrijke rol. Ons gebruik van grondstoffen, zowel de winning en productie, heeft een behoorlijke impact op de natuurlijke omgeving. Door te komen met goede duurzame alternatieven kunnen we positief bijdragen aan de transitie naar een klimaatneutrale en circulaire bouwsector.

- **Werk en sociale activiteiten:** doordat we elke dag aan de leefomgeving van mensen bouwen, hebben we invloed op de mobiliteit, recreatie en sociale leefbaarheid van gebieden. Daarnaast is werk belangrijk voor de mate van geluk en welzijn van mensen. We richten ons daarom op uitstekend werkgeverschap voor onze medewerkers.

Zowel op hoger managementniveau als op projectniveau hebben we gesproken over hoe wij onze potentiële invloed kunnen vertalen naar beleid. Daarbij hebben we een externe Maatschappelijke Raad van Advies ingezet. Daarin zitten wetenschappers vanuit verschillende disciplines. De ambities die we hebben, moeten goed passen bij de grote diversiteit van onze organisatie en moeten tegelijkertijd over de lange termijn gaan.

Strategie

Wij willen een goede kennispartner te zijn. Om dit te kunnen zijn, moeten we ook een sterke basis hebben om ons werk goed te kunnen doen.

Een goede kennispartner zijn

We willen voor onze klanten een goede kennispartner zijn op het gebied van levenskwaliteit. We denken mee hoe we de samenleving toekomstbestendig kunnen inrichten met een hoge levenskwaliteit. We helpen klanten om hun doelstellingen concreter te maken en gezamenlijk te experimenteren en te innoveren. Daarnaast zien we onszelf ook als belangrijke gesprekspartner voor branchegenoten en de politiek, en willen we onderzoekspartner zijn voor onderzoeksinstituten.

De uitdagingen van kennispartner zijn

Wij geloven dat een rol als kennispartner essentieel is als we de levenskwaliteit van mensen willen verbeteren. We zijn ervan overtuigd dat we dit in ons hebben, maar we hebben nog een weg te gaan. Het brengt ook uitdagingen met zich mee.

Zuiverheid van beloften

Voor ons is iets duurzaam als we hebben aangetoond dat het dat daadwerkelijk is. We willen voorkomen dat we roepen dat een concept of een product duurzaam is, terwijl we dit niet goed kunnen onderbouwen. Dat betekent dat we meer onderzoeken, afwegen, opschrijven en toetsen. Hoewel dit niet onze kerntaak is, boeken we vooruitgang. Een goed voorbeeld is dat we meewerken aan de nieuwe NEN-regelgeving voor nieuwe werkwijzen, uniformering en normeringen voor circulair bouwen.

Bij zuivere beloften hoort ook openheid over zwakke punten en zaken waarover we nog twijfelen. Als we nog onvoldoende weten wat de impact van een bepaalde toepassing is op de lange termijn, moeten we ons kwetsbaar opstellen. Dat is een uitdaging waar we extra aandacht aan geven.

Een proactieve rol is wennen

Wij kunnen onze invloed aanwenden om mee te denken met slimme oplossingen voor maatschappelijke ontwikkelingen, zoals de sterke groei- of krimpstuipen in regio's of wijken. Door in gesprek te gaan met overheid en politiek kunnen wij duurzame, prefab en circulaire concepten ontwikkelen, op maat gemaakt voor het betreffende gebied en problematiek.

Het is aan ons om de technische belemmeringen voor het bouwen van gezonde en duurzame gebouwde omgeving te doorbreken. Maar de grootste uitdagingen liggen niet op het gebied van techniek, maar op sociaal en organisatorisch vlak. Een goed voorbeeld hiervan is gasloos bouwen. Er ligt daar een grote uitdaging bij het in kaart brengen van afspraken tussen samenwerkende partijen en het creëren van bewustzijn en vertrouwen in het bouwen van wijken zonder aardgasaansluiting bij de marktpartijen.

Een goede kennispartner zijn vraagt om een proactieve houding. Zo versnellen wij deze sociale en organisatorische processen. Dat is niet eenvoudig in een sector die van oorsprong behoorlijk reactief is en waar men gewend is om naar de techniek te kijken.

Maar we kunnen het niet alleen. We hebben ook een meer proactieve houding van onze opdrachtgevers nodig. Daar zien we naast gezamenlijk ontwikkelen ook een rol voor hen bij de financiering van de duurzame alternatieven. We moeten samen kijken naar hoe de benodigde investeringen, die komen kijken bij het verduurzamen van de bouwsector, verdeeld worden.

Ons eigen huis op orde

Het tweede deel van onze strategie heeft te maken met ons werk goed doen. Denk aan een hoge kwaliteit van onze woningen, een nette en veilige bouwplaats en een ondernemende bedrijfscultuur, waar we multi-

disciplinair kunnen werken. Maar het betekent ook dat we goed inzicht hebben in onze prestaties op het gebied van duurzaamheid. Een belangrijk element van deze strategie is een bepaalde basishygiëne voor duurzaamheid bij ieder project dat we opleveren. Dit moet zichtbaar worden in een dashboard dat inzicht geeft op een aantal geselecteerde KPI's, waarbij doelstellingen en prestaties steeds de aanleiding zijn voor het voeren van het gesprek over levenskwaliteit. We zijn bezig met de ontwikkeling van het dashboard.

Duurzaamheid is kiezen

We maken onze visie 'bouwen aan een betere levenskwaliteit' steeds concreter. We kiezen gericht voor een aantal initiatieven waarop we volledig inzetten. Bij de selectie van deze initiatieven kijken we goed naar onze kerntaken: het bouwen van gebouwen en het aanleggen van infrastructuur. Deze pragmatische houding garandeert dat we zo snel mogelijk het grootste verschil maken.

VolkerWessels investeert in deze initiatieven omdat dit helpt om een goede basis te realiseren voor een sterke proactieve houding en goede positionering in de markt. Maar ook omdat we nog ontevreden zijn over onze prestaties en het tempo van ontwikkelingen van duurzame alternatieven.

Met de eerste drie initiatieven verwachten we grote duurzame impact te kunnen maken:

- **Circulaire ontwerpstrategieën** waarmee we samen met klanten en opdrachtgevers circulariteit in het ontwerp verankeren, zoals bij het Circulair Viaduct of door het standaard genereren van materialenpaspoorten.
- **Duurzame materieeldiensten** die de bouwplaats en ons transport verduurzamen, zoals door inzet van bouwlogistieke en circulaire BouwHubs.
- **Duurzaam beton en asfalt:** de productie van deze twee is zeer energie-intensief en er zijn veel grond-

“Wie bouwt, bouwt aan de toekomst. Laat daarom bij beleidsbeslissingen de toekomst altijd meepraten. Denk aan de rechten van de nog ongeborenen.”

Jan Terlouw
Schrijver, oud-politicus en
mede-initiatiefnemer Toekomststoel

stoffen voor nodig, wat veel kansen voor verduurzaming biedt.

Onze eigen werkprocessen moeten ook een stuk duurzamer. We werken aan een goede basishygiëne voor onze eigen organisatie:

- **Verduurzamen van ons wagenpark**, vanwege ons grote volume aan lease- en bedrijfswagens (5.000 auto's) dat verantwoordelijk is voor een significante hoeveelheid CO₂-emissies.
- **Verbetering van onze afvalscheiding** is nodig, omdat we op dit gebied als bedrijf nog verder kunnen verbeteren.
- **De inbedding van social return bij onze ondernemingen**. Omdat we een grote werkgever zijn, willen we verantwoordelijkheid nemen en mensen met een afstand tot de arbeidsmarkt een kans bieden.

Levenskwaliteit beter uitdragen

Naast de zes speerpunten ligt er ook de taak voor onze directie om levenskwaliteit uit te dragen. We zien dat ons verhaal en onze ambities hun vruchten afwerpen. Om nog meer bekend te staan als kennispartner moeten we onze visie beter uitdragen, zowel naar buiten als binnen ons concern.

In het afgelopen jaar zijn alle statutaire directeuren samengekomen en hebben we gesproken over onze drie kernwaarden veiligheid, duurzaamheid en integriteit. Wat betreft veiligheid ging het over strengere doelstellingen en het terugdringen van ongevallen. Wat betreft integriteit kwam de decentrale structuur aan bod, met stellingen over dilemma's, zoals het aannemen van geschenken of aanspreken op treitergedrag. Wat betreft duurzaamheid lag de focus op de middel-lange termijn, 2023. Wat komt er de komende vijf jaar op ons af? Hoe zorgen we dat wij voorbereid zijn op de veranderende samenleving, de markt en de klantvraag? En belangrijker, hoe zien wij de toekomst zelf? We hebben onze bestuurders uitgedaagd om levens-

kwaliteit onderdeel te laten worden van strategische besluiten.

Om te zorgen dat levenskwaliteit in de organisatie echt gaat leven hebben we eind vorig jaar een aantal ambassadeurs levenskwaliteit aangewezen. Dit zijn gedreven mensen met een hart voor duurzaamheid, die de visie van VolkerWessels graag willen uitdragen. Iedere ambassadeur zet zich voor onze organisatie in op zijn of haar expertisegebied.

In gesprek met

Om onze aanpak levenskwaliteit te blijven ontwikkelen en beter uit te dragen, gaan we geregeld in gesprek met onze verschillende stakeholders. Die gesprekken helpen om gezamenlijke ambities en doelen te vormen en deze ook te behalen.

Overheden zijn vaak opdrachtgever bij onze projecten. Het is essentieel om het gesprek te hebben over hoe elke partij zijn duurzaamheidsambities kan halen. Dit soort gesprekken, die we bij VolkerWessels al lang voeren, zijn best lastig. Het vraagt van zowel opdrachtgever als opdrachtnemer om meer in een partnerschap te werken. En de erkenning dat dit voor beide partijen nog onwettig is. Bij aanbestedingen, inkoop en contracten vraagt het om een andere houding dan de gebruikelijke klant-leverancier- of klant-uitvoerderrelatie. Wij helpen opdrachtgevers bij het concreet maken van doelstellingen op het gebied van duurzaamheid. Het afgelopen jaar hebben we bijvoorbeeld onze kennis van systemen en contracten ingebracht.

Samen hebben we nagedacht over de weg van de toekomst, energieneutrale tunnels, maatregelen in onderhoudscontracten en nieuwe circulaire business cases. Dit doen we door het organiseren van design sprints en brainstormsessies.

Revolving Credit Facility: een primeur in de bouwsector

In 2018 hebben we het initiatief genomen om onze duurzaamheidsprestaties te koppelen aan de bankkredietverlening (Revolving Credit Facility, hierna RCF). We maakten hierover met zeven grote banken afspraken. Het aantal behaalde duurzaamheidsdoelen bepaalt de rentekorting of toeslag op de rente.

“Het is interessant om te zien dat veel duurzaamheidscriteria ook eisen zijn van klanten in aanbestedingen”

Deze stap sluit goed aan bij onze visie. Het toont onze hoge ambitie om onszelf continu te verbeteren. We zijn er trots op dat we één van de pioniers zijn op het gebied van duurzame financiering. De rentekorting of toeslag op de rente wordt bepaald door het aantal behaalde duurzaamheidsdoelen van vijf prestatie-indicatoren. Bij het bepalen van de indicatoren hebben we gekeken naar onze invloed op de drie pijlers van levenskwaliteit en hoe deze aan de Sustainable Development Goals (SDG's) bijdragen. Deze indicatoren liggen op het gebied van veiligheid, CO₂, energie, social return en grondstoffen. Jaarlijks worden onze doelen gemeten en getoetst door een externe accountant. We gebruiken deze RCF-prestaties voornamelijk als intern sturingsmiddel om levenskwaliteit in onze organisatie standaard op de agenda te hebben. Deze RCF-KPI's staan in de balanced scorecard van de directeuren.

Onze onderzoekspartners

Belangrijke partners voor het ontwikkelen van concepten en voor het realiseren van projecten zijn de kennisinstellingen. We kunnen veel leren van onderzoekers en studenten. We werken op allerlei manieren met hen samen, zowel in projecten als bij onze ondernemingen als op concernniveau.

Om te kunnen profiteren van de kansen die nieuwe technologieën bieden, zijn wij intensiever gaan samenwerken met de TU Delft in de vorm van ons partnerschap met X!Delft. Vanuit X!Delft wordt technologische kennis en zakelijke expertise samengebracht, zodat innovaties en ideeën snel kunnen worden vertaald naar concrete toepassingen en businessmodellen.

OVERZICHT BELANGRIJKE STAKEHOLDERS

	WIE	WAT	WAAROM	BELANGRIJKE UITKOMSTEN
Strategische dialoog (jaarlijks)	Bestuurders en externe stakeholders	Maatschappelijke trends, thema's en verwachtingen	Input voor visie en strategie	<ul style="list-style-type: none"> VolkerWessels moet levenskwaliteit meer gaan uitdragen Ga meer en vaker in dialoog met de eindgebruikers Stel je meer op als kennispartner richting opdrachtgevers
Operationele dialoog (halfjaarlijks)	Vertegenwoordigers ondernemingen en externe stakeholders	Concrete invulling van strategie	Input voor acties en programma's	<ul style="list-style-type: none"> Concreet maken van maatregelen voor het verduurzamen van ons wagenpark, onderscheid tussen veel/weinig impact en eenvoudig/lastig te implementeren Top 3: Bewustzijnsprogramma's veilig en duurzaam rijden, elektrische auto met vakantie-oplossing en snelheidsbegrenzing
Eindgebruikersdialoog (jaarlijks)	Omwonenden via BouwApp en toekomstige bewoners via kopersbegeleiding	Bijdragen aan levenskwaliteit	Input voor doorontwikkeling levenskwaliteit	<ul style="list-style-type: none"> Speel op effectieve wijze in op de wensen en behoeften Bouw aan een duurzame relatie met projectomgeving.
Maatschappelijke Raad van Advies (jaarlijks)	Drie onafhankelijke experts op het snijvlak van wetenschap en bedrijfsleven: Karen Maas Wim Pullen Ruben Vrijhoef	Bijdragen aan levenskwaliteit	Input voor doorontwikkeling levenskwaliteit, visie en strategie	<ul style="list-style-type: none"> Zorg voor een verhaal dat staat als een huis Ondersteun medewerkers in projecten met duidelijke instrumenten Vergaar inzicht in wat mensen waarderen in 'prettig wonen' en wat je als bouwer hierin kunt beïnvloeden en wat niet

Een mooie samenwerking is afgelopen jaar ontstaan met KWR. Samen ontwikkelen we kenniscampus Nexus in Nieuwegein voor research, development en design voor de watersector. Inzichten op het gebied van circulariteit, energie en water worden zo bij elkaar gebracht. Hiermee geven we invulling aan de ambitie om kennis sneller naar de markt te brengen. We zullen namelijk met verschillende kennispartners in één gebouw samenwerken.

We hebben sinds dit jaar zitting in het Platform CB'23, waar wij met diverse partijen werken aan bouwsectorbrede afspraken voor circulair bouwen. Een duidelijk doel is de ontwikkeling van een nieuwe NEN-regelgeving. In de actiegroepen wordt gewerkt aan onder meer nieuwe werkwijzen, uniformering en normeringen.

66
Om te blijven innoveren hebben we de denkkraft van onze vakmensen nodig
99

De mening van onze medewerkers

Voor het realiseren van onze ambities is de inzet van onze medewerkers onmisbaar. De basis wordt gevormd door onze kernwaarden: veiligheid, duurzaamheid en integriteit. In 2018 hebben we alle medewerkers gevraagd om mee te werken aan een cultuuronderzoek. We vroegen aan hen hoe wij er voor staan, wat er goed gaat, maar ook wat er beter kan.

Een van de dingen die volgens medewerkers beter kan, is onze positionering op het gebied van levenskwaliteit. In 2019 beginnen we met een eerste onderdeel van het

programma, namelijk een medewerkers challenge voor het beste idee over hergebruik van afval en materialen.

Wij zijn ervan overtuigd dat iedereen goede ideeën heeft. Om goed te kunnen blijven innoveren, hebben we die denkkraft van onze vakmensen nodig. Het afgelopen jaar hebben we het innovatieprogramma HeliX officieel gelanceerd.

HeliX is een belangrijk onderdeel in onze innovatiestrategie, die onderlinge samenwerking tussen onze ondernemingen stimuleert. Het programma biedt een manier van werken aan die anders is dan onze standaard operationele processen. Het faciliteert probleemgericht innoveren, door een proces op basis van Design Thinking, Lean Startup en Agile methodieken.

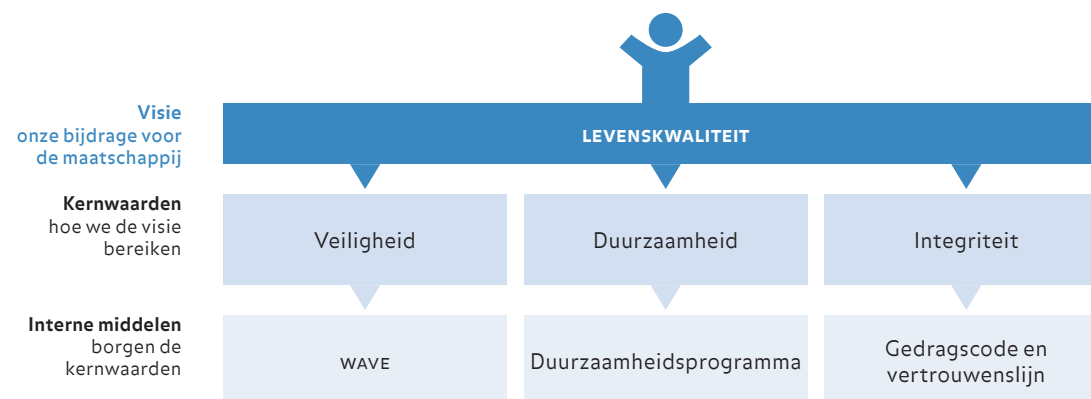
In een digitale omgeving - waar iedere VolkerWessels medewerker toegang tot heeft - worden in korte tijd ideeën verzameld voor verschillende innovatiecampagnes. De campagnes kunnen ook worden opengesteld voor externe partijen, zodat we samen met partners, startups of opdrachtgevers oplossingen kunnen bedenken.

De campagne in 2018 ging over truck parkings. De transportwereld ondervindt steeds meer problemen met veiligheid en comfort. We vroegen medewerkers om ideeën over veiligheid, gebruikersgemak, comfort, duurzaamheid en een goede verkeersdoorstroming. Dit bracht zo'n 1000 actieve medewerkers, 140 ideeën en 16 geselecteerde ideeën op. Het concept wordt met de initiatiefnemers van de campagne in 2019 verder uitgewerkt.

Actiever sturen op duurzaamheid

Hoe stuur je op duurzaamheid? Hoe moeten we al onze ondernemingen aanspreken op duurzaamheid, zodat we elke organisatielaag goed bereiken? Ons doel voor sturing is om duurzaamheid goed te vertalen naar iedere functie. Dit is een professionaliseringsslag die meerdere jaren in beslag neemt.

De hoofdmoot waarop we sturen is ons werk goed doen. Dat wil zeggen een veilig, duurzaam en integer werkproces. Onze organisatie is beleidsmatig zo ingericht dat we sturen op prestaties van onze ondernemingen. We hanteren hierbij het principe command and control. Dit houdt in dat doelstellingen en de kaders

door de Raad van Bestuur worden opgelegd (command), en dat hier door KPI's op wordt gestuurd (control).

De prestaties worden uitgedrukt in KPI's zoals het afval-scheidingspercentage, de ongevallenfrequentie (IF-rate), de CO₂-uitstoot van ons wagenpark, het percentage energienotanut woningen, en de Social Return score. In de balanced scorecard van De Raad van Bestuur staan de eerder genoemde RCF-KPI's opgenomen.

Het Platform CSR (Corporate Social Responsibility) is het centrale beslisorgaan op het gebied van duurzaamheid. De voorzitter van de Raad van Bestuur en directieleden uit alle sectoren hebben zitting in dit platform. De Raad van Bestuur is eindverantwoordelijk voor het beleid en het behalen van de doelstellingen. De afdeling CSR ondersteunt, coördineert en faciliteert de uitvoering

van het duurzaamheidsbeleid door de ondernemingen en rapporteert aan het platform en aan de Raad van Bestuur.

Sinds dit jaar zijn ook onze ondernemingen in Duitsland en Noord-Amerika aangesloten op onze duurzaamheids-administratie. Vóór de beursgang van VolkerWessels was dit nog van elkaar gescheiden. We hebben het afgelopen jaar veel werk verzet om bestaande processen in kaart te brengen, data te inventariseren en een nieuw rapportageproces in te richten. Dit hoort bij ons huis op orde krijgen. We rapporteerden al wel jaarlijks over onze prestaties van de ondernemingen in het Verenigd Koninkrijk. In het hoofdstuk VolkerWessels Buitenland geven we een beschrijving van duurzaamheid bij de buitenlanden en lichten we de prestaties over het afgelopen jaar toe.

Vooruitblikken: 2020 nadert...

Het doeljaar van onze duurzaamheidsdoelstellingen is 2020 en dat komt dichtbij. We hebben in het afgelopen jaar voorbereidend werk gedaan voor nieuwe 2025 doelstellingen. De doelstellingen zullen worden gelinkt aan de zes initiatieven en de drie pijlers van levenskwaliteit. We maken de doelstellingen komend jaar definitief, met behulp van onze ondernemingen.

Maatschappelijke Raad van Advies

Hoe stuur je op duurzaamheid? Onze Maatschappelijke Raad van Advies is in het leven geroepen om hierbij te helpen. Deze keer voor het vijfde jaar op rij. In een maand tijd voeren we een kritische dialoog met een drietal onafhankelijke wetenschappers die verbonden zijn aan de Stichting Het Groene Brein. De samenstelling van deze raad verandert jaarlijks.

De bijdragen van de raadsleden zijn enorm waardevol. Vanuit hun eigen expertisegebied worden we bevestigd over ons beleid. Over sommige onderwerpen hebben we goed nagedacht, over andere zaken nog minder goed. De Maatschappelijke Raad van Advies helpt ons bij de focus en aanknopingspunten voor het verbeteren van ons beleid.

Dit jaar ging de centrale vraag over het concreter maken van onze aanpak levenskwaliteit: hoe breng je duurzaamheid in de organisatie op alle niveaus (Raad van Bestuur, directie, project en medewerker) en wat is daarvoor nodig? De belangrijkste uitkomsten hiervan zijn:

- Kies gerichter: wat doe je wel en wat doe je niet?
- Beoordeel projecten langs de lat van levenskwaliteit
- Activeer directies om het verhaal te vertellen.

“Duurzaamheid is een must voor elk bedrijf dat zich voor de toekomst wil positioneren. De samenleving en de stakeholders van een onderneming vragen om oplossingen die rekening houden met de schaarheid van middelen en de gevolgen voor het milieu en VolkerWessels is goed gepositioneerd daar op in te spelen.”

Sietze Hepkema
Lid Raad van Commissarissen bij VolkerWessels

KAREN MAAS

Zorg voor een verhaal dat staat als een huis

Karen Maas, Academisch Directeur Impact Centre Erasmus, Erasmus Universiteit Rotterdam

De ambitie van VolkerWessels is prachtig, het leveren van een positieve impact op levenskwaliteit. Het is duidelijk dat er intern veel energie is om hier invulling aan te geven en ook dat er al veel initiatieven worden genomen en activiteiten worden uitgevoerd die hieraan gaan bijdragen. Het bijdragen aan levenskwaliteit is een belangrijk en mooi thema. Breed genoeg om van alles te kunnen omvatten, smal genoeg om aansprekend te zijn. Dit is de kracht van VolkerWessels, maar ook meteen haar grote uitdaging.

Want wat precies verstaat VolkerWessels onder levenskwaliteit? Op welke manier kunnen zij bijdragen aan levenskwaliteit? Waarom zou VolkerWessels private investeringen doen om maatschappelijke waarde te creëren? Hoe versterkt dit het business model en de organisatie? Kortom, waarom wil VolkerWessels bijdragen aan levenskwaliteit? Dit verhaal zou heel duidelijk moeten zijn en staan als een huis.

Hier ligt een duidelijke rol voor de top van de organisatie. Leden van de Raad van Bestuur, de directeuren en de managers moeten dit verhaal allemaal goed kunnen uitdragen. Dat betekent niet dat er een standaard verhaal moet worden ontwikkeld dat iedereen uit zijn hoofd leert. Nee, juist niet. De top moet in eigen woorden, vanuit eigen context en met eigen voorbeelden het verhaal kunnen uitleggen. Op deze manier wordt het verhaal levendig, begrijpelijk en aansprekend voor medewerkers en stakeholders. Creëer kennis en competentie, betrek medewerkers en stimuleer gezonde interne competitie. Pas dan zal de stap kunnen worden gemaakt van reactief naar proactief en van ambitie naar impact.

“
Hier ligt een duidelijke
rol voor de top van
de organisatie
”

WIM PULLEN

Vergaar inzicht in wat mensen waarderen in ‘prettig wonen’

Wim Pullen, Directeur Center for People and Buildings, tu Delft

Levenskwaliteit is een complex begrip. De lezers van opeenvolgende VolkerWessels duurzaamheidsverslagen weten dit. Er zijn drie pijlers: gezondheid, natuurlijke omgeving, werk en sociale activiteiten.

Levenskwaliteit raakt iedere koper van een VolkerWessels woning, de gebruikers van een kantoor of ziekenhuis, maar ook wie over door VolkerWessels aangelegde wegen of rotondes -of enig ander object in onze infrastructuur - rijdt. Gezondheid raakt ons allen, ook de niet VolkerWessels klanten.

Des te opmerkelijker is dat VolkerWessels hierover slechts eens per jaar een eindgebruikersdialoog heeft. Gezondheid is iets om serieus te nemen. Je zou namelijk denken dat je als groot bedrijf het naadje van de kous wilt weten over de effecten van je bouwactiviteiten. Immers voor de bewoner van een VolkerWessels-woning begint kwaliteit van leven pas als de sleutel van het nieuwe huis is overhandigd. Eén gebruikersdialoog per jaar staat in schril contrast met wat VolkerWessels allemaal aan kennis en ervaringen kan ophalen als gebruikers en bewoners bereid zijn die te delen. VolkerWessels hoeft de frequentie van de dialoog niet op te voeren als daarvoor in de plaats systematische evaluatie van de gebruikerservaringen plaatsvindt: diepgang over ervaringen zowel met het product als de totstandkoming zijn van belang.

En ervaringen zijn na drie maanden anders dan na twee of na vijf jaar. Het opzetten van zo’n evaluatiesystematiek kost natuurlijk wat, maar er is jong talent genoeg in het VolkerWessels concern om een begin te maken. Dit talent is het management van de toekomst. Als ze nu de kans krijgen van Raad van Bestuur en hun directeuren, dan komt het nog wel goed met het lerend vermogen van de bouwsector.

Bij gebreken aan een woning zou het mooi zijn als die, vanuit goodwill geredeneerd, door VolkerWessels worden verholpen zonder dat het vooroordeel over de bouw (“ze verdienen door overal meerwerk van te maken”) bij de consument postvat.

Zo’n georganiseerde nazorg kan alleen als er een relatie met kopers / eindgebruikers wordt opgebouwd: de gebruikelijke koperbegeleiding kan moeiteloos voortgezet worden in de vorm van aandachtvolle bewonerszorg.

Het management van VolkerWessels kan zichzelf pas serieus nemen als het luistert naar de eindgebruiker.

“Organiseer systematische evaluatie van gebruikerservaringen”

RUBEN VRIJHOEF

Ondersteun medewerkers met duidelijke instrumenten over levenskwaliteit'

Ruben Vrijhoef, Lector Hogeschool Utrecht, Onderzoeker bij Kenniscentrum Bouwprocesinnovatie CPI, Technische Universiteit Delft

Bouwen aan een betere levenskwaliteit kan een bouwonderneming op geen betere wijze laten zien dan in bouwprojecten waarin met zoveel medewerkers dagelijks een bijdrage wordt geleverd aan de gebouwde leefomgeving. Meer dan ooit stelt de maatschappij hoge eisen aan een gezonde omgeving, sociale verantwoordelijkheid en zorg om de planeet en de natuur.

Het is urgent en vergt dat er nu geacteerd wordt, in projecten met medewerkers. Strategie moet doorwerken in actie met impact en aantoonbaar resultaat. Hoe zorgt de onderneming dat elk project en elke medewerker gericht is op levenskwaliteit?

Het begint bij een uitspraak: We doen alleen projecten die bijdragen aan levenskwaliteit. Beoordeel dat streng en durf net zo streng op levenskwaliteit te zijn als op financieel rendement. Voedt opdrachtgevers op en ga in gesprek over kansen die projecten bieden om bij te dragen aan levenskwaliteit. Stel concrete aantoonbare doelen hoe elk project meetbaar en werkbaar gaat bijdragen aan levenskwaliteit.

Nog meer dan de meetbaarheid gaat het om de sociale aantoonbaarheid en zichtbaarheid. Ga de interactie en betrokkenheid aan met de omgeving van het project. Hoe? Geef projecten, teams en medewerkers gereedschap en budget om actie te ondernemen. Breng hen bij elkaar en laat hen elkaar inspireren door te delen in successen en ervaringen. Bied een podium en geef positieve aandacht en waardering. Zet de resultaten breed in de etalage en start de leercurve van project naar project. Laat je daarin bevestigen maar ook bekritisseren door omgeving, experts en maatschappelijke organisaties.

Breng alles samen in een icoonproject van de onderneming, waarin alle aspecten van levenskwaliteit bijeenkomen. Stel dat centraal en stel het als voorbeeld voor anderen. Richt daarop je investeringen in kennis en mensen, en betrek daarin partners en kennisinstellingen. Zo wordt levenskwaliteit deel van het DNA van medewerkers en projecten.

“Durf net zo streng op levenskwaliteit te zijn als op financieel rendement”

- 30 Gezondheid
 - 32 Veiligheid
- 37 Natuurlijke omgeving
 - 39 Grondstoffen
 - 46 CO₂ en energie
 - 51 Biodiversiteit
- 53 Werk en sociale activiteiten
 - 55 Werkgelegenheid
 - 60 Omgevingsmanagement
 - 64 Integriteit

Duurzaamheidsthema's

“Wij zijn elke dag betrokken bij het bouwen aan de **leefomgeving**. We richten ons bij het ontwikkelen van nieuwe concepten ook op het thema **gezondheid**.”

Het plan Wonderwoods in het stationsgebied van Utrecht omvat twee torens van 90 en 70 meter hoog waarin plaats is voor wonen, werken, ontspanning en vermaak.

VolkerWessels wil bijdragen aan een gezonde gebouwde omgeving

Wij zijn elke dag betrokken bij het bouwen aan de leefomgeving. Daarom zetten we ons in voor onderzoek naar gezond ontwerp en het ontwikkelen van nieuwe bouwconcepten die gericht zijn op gezondheid.

Wij vinden dat een duurzaam gebouw ook altijd een gezond gebouw moet zijn. En dat gezondheid een vanzelfsprekend kwaliteitsaspect moet worden bij het realiseren van onze projecten. We weten dat het binnenmilieu van een gebouw van invloed is op onze gezondheid. Licht, lucht, ruimte, comfort en materialen zijn factoren die meespelen. Door in het ontwerp van gebouwen rekening te houden met die factoren, kunnen we een hogere standaard voor gezondheid bij gebouwen bereiken.

Gezonde bouwmaterialen

Hoe bouwen we gezond? Bij VolkerWessels kijken we allereerst naar de kern van onze werkzaamheden: bouwen met materialen. Wij verbreden onze kennis over gezonde bouwmaterialen steeds meer.

Sommige bestaande materialen kennen een gezonder alternatief. Hout bijvoorbeeld, bezit een vochtregulerende functie, isoleert en heeft een bewezen positieve werking op de mentale gesteldheid van de mens.

Daarnaast is het een hernieuwbare grondstof en kan het een duurzaam alternatief zijn voor bijvoorbeeld beton. We passen steeds meer hout toe, zoals bij de standaard woonmodules van Finch Buildings.

Uit verschillende onderzoeken blijkt dat ook natuur positieve effecten heeft op de gezondheid van mensen. Uitzicht op natuurlijke elementen wordt over het algemeen als prettig ervaren. Natuur heeft een rustgevende werking op mensen. Steeds beter kunnen we dit vertalen in onze ontwerpen.

Een schoolgebouw in aanbouw in Amsterdam-Noord, bestaande uit 34 houten modules. Een uniek project, omdat het gebouw onder andere verplaatsbaar moet zijn (zie ook pagina 42).

Veiligheid bij VolkerWessels niet vrijblijvend

Over veilig werken moeten we niet slechts praten, maar we moeten het vooral doen. Aan veiligheid doen wij geen concessies. Veilig werken moet normaal zijn: een tweede natuur, een automatisme.

Ons veiligheidsbeleid richt zich op de cultuur van werken. Dit betekent in de praktijk dat we zorgen voor voldoende opgeleide mensen die het vak van veiligheidskunde uitstekend verstaan. We hanteren duidelijke regels op de bouwplaats en werken aan handhaving ervan. We maken het onderwerp zichtbaar door het veiligheidsprogramma WAVE (Wees Alert! Veiligheid Eerst!) en door de jaarlijkse Veiligheidsdag.

Aanscherping van ons beleid

De afgelopen periode hebben we gereflecteerd op ons veiligheidsbeleid. De veiligheidscijfers moeten namelijk beter, zowel in onze sector als in ons bedrijf. We hebben daarom het afgelopen jaar ons veiligheidsbeleid concreter gemaakt. De belangrijkste speerpunten zijn:

1. Meer bezoeken van het management aan de bouwplaats
2. Naleving: veiligheid niet vrijblijvend
3. Beter inzicht in waarom (bijna-)ongevallen plaatsvinden
4. De Veiligheidsladder als instrument voor cultuurverandering

Bezoeken van het management

Zichtbaar leiderschap en praten over veiligheid met de bouwplaatsmedewerker kan en moet beter. Een nieuw element in ons beleid is dat statutaire directieleden per jaar minstens acht managementbetrokkenheidsbezoeken moeten uitvoeren op de bouwplaats. Dit zijn

meer dan 500 bezoeken per jaar. Zo wordt de kernwaarde veiligheid beter zichtbaar voor de bouwplaatsmedewerkers. Voor deze inspecties is een speciale vragenlijst ontwikkeld, die is opgenomen in de WAVE-app, zodat de resultaten van de bezoeken vastgelegd worden.

Veiligheid niet vrijblijvend

Aanspreken en afspreken zijn twee de hoofdthema's die onderdeel moeten worden van onze veiligheidscultuur.

We belonen onze medewerkers op verschillende manieren voor uitstekend gedrag. Denk aan de (spreekwoordelijke) klop op de schouder, maar ook bijvoorbeeld de benoeming tot veiligheidsmedewerker van de week.

Maar belangrijker is dat veiligheid nooit een 'vrijblijvendheid' kan zijn. We spreken onze medewerkers daarom ook aan als deze (on)bewust een duidelijke richtlijn of regel overtreden. Het sanctiebeleid is hiervoor bepalend. Als het aanspreken niet tot het gewenste resultaat leidt, is de verantwoordelijke veiligheidsfunctionaris verplicht om sanctionerend op te treden.

Doelstellingen 2020

- IF-rate 3,5
- Veiligheidsladder trede 3 voor alle ondernemingen
- Versterking van de veiligheidscultuur
- Verdere uitrol van centrale registratie ongevallen
- Oderaannemers betrekken bij WAVE
- WAVE en Samen Slimmer Bouwen als elkaar versterkende programma's
- Actieve medewerking aan ontwikkeling van producten volgend uit de Governance Code Veiligheid in de Bouw

Cultuur in de vezels

Werken aan veiligheid vraagt continu aandacht. Aan de tekentafel, op de bouwplaats, onderweg en op de werkplekken. We zijn het hele jaar bezig met initiatieven om het veiligheidsbewustzijn bij onze medewerkers aan te spreken. We hebben duidelijke WAVE-waarden en -regels. Deze mogen we vaker uitspreken richting elkaar, om elkaar er aan te houden.

Scherpte en alertheid zijn gevraagd bij een veranderende werkvolgorde, of andere werkmethodes. Preventie is het sleutelwoord. Zo wordt voorafgaand aan een project een zogenaamd Veiligheid & Gezondheidsplan opgesteld. Twee belangrijke onderdelen daarvan zijn de risico-inventarisatie en de evaluatie. Deze verschillen namelijk per project. Als de werkzaamheden veranderen of sterk afwijken van de standaard,

Veiligheidswaarden	
Kernwaarde	
Veiligheid	Ik werk veilig of ik werk niet
Waarden	
Consequent	Veiligheid is onderdeel van alles wat we doen
Verantwoordelijk	
	Ik ben verantwoordelijk voor mijn eigen veiligheid en die van anderen
Leerbereid	
	Ik wil leren van ongevallen en bijna-ongevallen
Open	
	Ik spreek anderen aan op onveilig gedrag en veiligheid

Veiligheidsregels	
	Gebruik de voorgeschreven persoonlijke beschermingsmiddelen (PBM's)
	Zorg voor veilige afzetting bij de werkplek
	Gebruik de juiste (goedgekeurde) arbeidsmiddelen en gereedschappen
	Zorg voor een opgeruimde werkplek
	Doe een LMRA (Laatste Minuut Risico Analyse)
	Niet werken of rijden onder invloed van alcohol en/of drugs
	Niet roken buiten de daarvoor bestemde gebieden

Bouw werken aan het opstellen van principes die de constructieve veiligheid bevorderen.

In 2018 is ook de cursus Bewust Veilig Leidinggeven gestart. Die is bedoeld voor projectleiders, uitvoerders en werkvoorbereiders. We willen deze cursus in 2019 maar liefst 1.300 keer uitvoeren.

Bij VolkerWessels werken meerdere WAVE-coaches. Deze coach voert gesprekken met medewerkers om erachter te komen waarom iemand onveilig werkt. Samen met medewerkers wordt een oplossing bedacht voor de situatie. Het is de taak van de WAVE-coach om medewerkers bewust maken van hun verantwoordelijkheid en de gevolgen van hun handelen. Tot slot helpt de WAVE-coach om de directie inzicht te geven in wat er speelt bij medewerkers.

66
We willen meer
inzicht in waarom
ongevallen gebeuren
99

wordt en een zogenaamde TRA (Taak Risico Analyse) opgesteld.

Opleiding

In 2018 namen we het besluit om vijftien collega's te trainen in het uitvoeren van audits. Het monitoren van onze prestaties is minstens zo belangrijk als duidelijke regels. We kunnen op basis van deze inzichten namelijk gericht sturen. Naast deze centrale opleiding – die in 2019 van start gaat - komen de initiatieven voor veel trainingen bij onze ondernemingen zelf vandaan.

De Governance Code Veiligheid in de bouw werkt aan de implementatie van de bouwregelgeving. De aanbe-

velingen uit het onderzoeksrapport "Bouwen aan constructieve veiligheid" van de Onderzoeksraad voor Veiligheid zullen zoveel mogelijk geïmplementeerd worden binnen de organisatie. Dit doen we bijvoorbeeld in een groot opleidingstraject, dat is gestart voor de Veiligheid & Gezondheid-coördinatoren, binnen het segment Bouw & Vastgoed. In deze opleiding besteden we aandacht aan arbeids- en omgevingsveiligheid. Uit ongevallenanalyse is namelijk gebleken dat de coördinatie van V&G beter moet. Deze training is in het najaar van 2018 gestart en wordt aan ongeveer driehonderd medewerkers gegeven. Daarnaast zullen we gezamenlijk met Governance Code Veiligheid in de

Bouwen gebeurt niet altijd op dezelfde manier. Soms vraagt een project om een projectspecifieke training. De werkzaamheden zijn bijvoorbeeld zeer specialistisch. Neem onze railonderneming. Tijdens de herstel- en verstevigingswerkzaamheden aan de Haringvlietbrug bevinden werkers zich op zo'n vijftien meter boven N.A.P. en in een zeer kleine ruimte. Het is daarom belangrijk om te weten hoe er gehandeld moet worden als een medewerker onwel wordt. We hebben onze mensen getraind zodat zij weten wat te doen als een dergelijke gebeurtenis zich voordoet.

“We kunnen het ons niet meer permitteren af te wachten om Gods schepping mooier en schoner te maken. **Het is ieders verantwoordelijkheid.** Passief achteroverleunend wachten op nieuwe innovaties is geen optie. De hand aan de ploeg slaan opent de weg tot nieuwe technologieën die we daardoor mede in gang zetten.”

Broeder Isaac
Prior Adbij Onze Lieve Vrouw van Koningshoeve

360 graden-zichtbeleid

In 2018 hebben we nieuw 360 graden-zichtbeleid geïmplementeerd en uitgezet bij al onze ondernemingen en leveranciers. We hanteren hierbij de zogenaamde arbeidshygiënische strategie: als het om rijdende voertuigen gaat, proberen we bij de inrichting van de bouwplaats zo veel mogelijk materieel van mensen te scheiden. Ook hanteren we het principe ‘Zie je mij, zie ik jou’. Dit betekent dat collega’s tijdens de werkzaamheden weten waar ze zich bevinden ten opzichte van de ander.

In een machine hebben mensen vaak beperkt zicht, bijvoorbeeld omdat de positie hoog is. Door het nieuwe beleid 360 graden-zicht en door achteruitrijd-signalerings en camera’s wordt deze situatie verbeterd. Dit beleid en de regels worden definitief van kracht op 1 januari 2019.

Tot slot is signaalkleding op de bouwplaats verplicht aanwezig. Het dragen van gehoorbeschermers met een radio-

voorziening wordt verboden. Met deze maatregelen wordt het aanrijdgevaar fors verminderd. Handhaving vindt plaats door deze items op te nemen in de audits en werkplekinspecties. Ook worden de leveranciers in de inkoopcontracten gehouden aan deze verplichting. Onze eigen materieeldienst-onderneming heeft nagenoeg al haar rijdend materieel, inclusief de bussen, uitgerust met camera’s en signalering.

Beter inzicht in oorzaken van ongevallen

Het helpt als iedereen zich realiseert wanneer de meeste ongevallen plaatsvinden. Dan kunnen we de risico’s beperken. We willen meer inzicht in waarom ongevallen gebeuren.

Ongevalsonderzoek

Sinds 2016 onderzoeken onderzoeksteams van de ondernemingen én onderzoeksspecialisten van VolkerWessels elk ernstig ongeval uitgebreid. In totaal voerden we in 2018 tien onderzoeken uit. Bij een dodelijk ongeval of een ernstig ongeval met verzuim

geldt meldingsplicht bij de Inspectie szw. We voeren deze onderzoeken uit door de centrale onderzoeksgroep met behulp van de Tripod-methode (zie kader). Het ongevalsteam ondersteunt de onderneming waarbij het ongeval plaatsvond. De resultaten van deze onderzoeken zijn leidend voor ons beleid (zie ‘Cultuur in de vezels’, pagina 32 en 33). Minder zware ongevallen worden door de onderneming altijd onderzocht door de KAM-afdeling met de 5 Why - methode.

- Een onderzoek begint met een 24-uurs rapportage. Daarin leggen we vast wat er gebeurd is.
- Stap twee is het schrijven van een onderzoeksplan. Daarin staan de deelnemers van het onderzoeksteam, de onderzoeksvragen, een planning en de te houden interviews.
- Als dit helder is, wordt het plan uitgevoerd: we doen interviews en analyseren alle informatie.
- We schrijven een beknopte rapportage over de uitkomsten van het onderzoek met een analyse en conclusie.
- Dit koppelen we persoonlijk terug aan de betrokkenen én de directie. Tijdens deze terugkoppeling stellen we samen aanbevelingen op.
- De aanbevelingen worden voorgelegd aan het Veiligheidsplatform.

Melden en monitoring

We moeten goed op de hoogte zijn van onveilige situaties en (bijna-)ongevallen. De WAVE-app geeft ons steeds meer inzicht in ongevallen en verbeterpunten rondom veilig werken. We verwachten op basis van verzamelde data meer analyses te kunnen draaien. We hebben de applicatie de afgelopen jaren flink verbeterd, bijvoorbeeld door de gebruiksvriendelijkheid te verbeteren.

Om het melden te verbeteren, hebben we besloten om de WAVE-app grondig aan te passen. De belangrijkste aanpassing is dat de ongevallen beter geclassificeerd worden. Voorheen werd een ongeval regelmatig onterecht als een verzuimongeval benoemd, terwijl vervangend werk wel mogelijk was. Een tweede, veel grotere, aanpassing is dat ongevallen worden geanalyseerd door middel van de elf basisrisicofactoren. Voorbeelden hiervan zijn ongeschikte fysieke omstandigheden en andere invloeden (stress, vermoeidheid), of slechte kwaliteit van gereedschappen of materialen. Dit geldt ook bij meldingen van onveilige handelingen of situaties. Tot slot wordt in 2019 een dashboard ontwikkeld om de belangrijkste KPI's te volgen. Dit biedt aanvullend inzicht op de bestaande rapportage- en sturingcyclus van VolkerWessels.

Veiligheidsladder

De Veiligheidsladder is bij VolkerWessels het geëigende instrument voor een sterke cultuur. Dit instrument is gebaseerd op het zogenaamde hearts & minds-principe. Dit houdt in dat veiligheid een onderdeel van je handelen moet uitmaken.

De Veiligheidsladder heeft vijf treden. Onze doelstelling is dat alle VolkerWessels-bedrijven in 2020 trede 3 van de Veiligheidsladder halen. Trede drie staat voor 'berekenend: we hebben het systeem op de plaats'. Inmiddels heeft een aantal ondernemingen al trede 3 of 4 behaald. Het halen van deze doelstelling zal bijdragen aan onze belangrijkste doelstelling: een IF-rate in 2020 van 3,5.

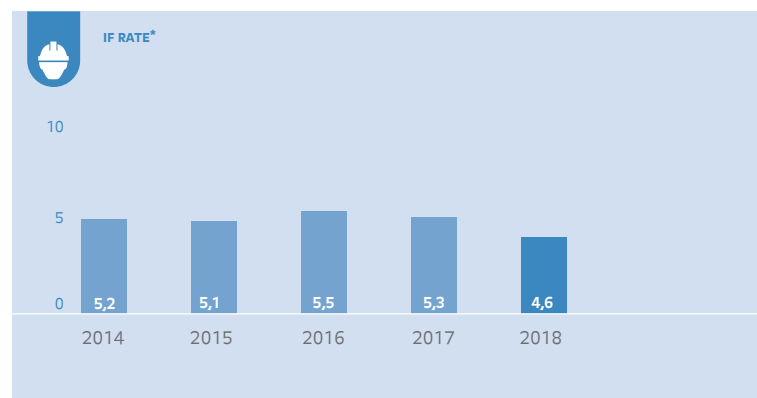
Ongevallenfrequentie (IF-rate) 2018

We drukken onze prestatie op het gebied van veiligheid uit in de KPI ongevallenfrequentie, ook wel IF-rate genoemd. Daarbij berekenen we het aantal bedrijfsongevallen met verzuim per 1 miljoen gewerkte uren. In 2018 hebben 116 ongevallen met verzuim plaatsgevonden. Dit laat een IF-cijfer van 4,6 zien. Met dit

resultaat hebben we de doelstelling voor 2018 voor een IF-rate van 4,7 behaald. Vergeleken met 2017 (IF: 5,3) is de IF-rate gedaald. Het aantal ongevallen met verzuim is niet eerder zo laag geweest. Daar zijn we tevreden over. Uit analyse van de ongevallen met verzuim blijkt dat struikelen, uitglijden en verstappen het vaakst voorkomt. Dit geldt voor alle clusters. In 2019 zullen al deze ongevallen nader geanalyseerd worden en worden er VolkerWessels breed acties aan gekoppeld. We merken dat het veiligheidsbewustzijn nog te veel verschilt per onderneming. De onderlinge verschillen zijn best groot. Daarom stappen we in 2019 over naar maandelijkse rapportages in plaats van per kwartaal. Zo is er elke maand een prikkel die het veiligheidsbewustzijn activeert.

Veiligheid in de keten

Onze eigen VolkerWessels-brede Veiligheidsdag is een perfect moment om met ketenpartners in gesprek te gaan over veiligheid. Afgelopen jaar werd de derde editie gehouden. De groep achter de Governance Code Veiligheid in de Bouw heeft het initiatief genomen om jaarlijks een dag te organiseren waarop het thema veiligheid centraal staat. Ieder jaar gaan we elke derde

* Hierover heeft KPMG assurance met een beperkte mate van zekerheid verstrekt, zie pagina 77.

Tijdens de Veiligheidsdag werd een eigen bordspel gespeeld; De Weg naar Veiligheid.

Op een interactieve manier gingen medewerkers het gesprek aan over veiligheid tijdens de Veiligheidsdag. Voorbeelden uit de praktijk, feiten & cijfers, dilemma's en veiligheidsgedrag; het kwam allemaal aan bod.

vrijdag van maart met alle ketenpartners op de bouwplaatsen in gesprek over veiligheid. Op één dag hebben we heel VolkerWessels Nederland aandacht laten besteden aan veiligheid. En niet door het oplezen van nieuwe regels, maar door samen het gesprek over veiligheid te voeren en een spel te spelen. Speel Bewust, Veiligheid een must! Ga jij staan voor veiligheid? Dat was het thema van de afgelopen Veiligheidsdag.

Een belangrijk resultaat van de samenwerking met ketenpartners is de zogenaamde generieke poortinstructie. Dit houdt in dat veiligheidscontrole plaatsvindt aan de poort van de bouwplaats. Iedere bouwplaatsmedewerker moet deze instructie vóór april 2019 hebben gevolgd. Hiermee wordt het kennisniveau van heel bouwend Nederland op hetzelfde niveau gebracht. VolkerWessels is een van de initiatiefnemers.

De Veiligheidsladder helpt ons om het beleid richting onze onderaannemers consistent door te voeren. Onze doelstelling is dat heel VolkerWessels in 2020 niveau 3 heeft behaald. Vanaf dit niveau dienen onderaannemers en inleenkrachten op gelijke wijze behandeld te worden als de eigen medewerkers. Met andere woorden, ze lopen mee met inspecties en volgen toolbox trainingen. Onderaannemers worden regelmatig geauditeerd door deze certificering.

Bij selectie van een nieuwe leverancier of onderaannemers wordt er een aantal vragen gesteld op het gebied van veiligheid en gezondheid, waaronder bijvoorbeeld de IF-rate.

Een andere manier om ons beleid over te brengen aan onderaannemers is via leveranciersdagen, die het overgrote deel van onze ondernemingen al jaarlijks houdt.

Verantwoordelijkheden

Het Platform Veiligheid van VolkerWessels is verantwoordelijk voor de ontwikkeling van het veiligheidsbeleid en het monitoren van de prestaties van onze bedrijven. Het Platform Veiligheid wordt voorgezeten door de voorzitter van de Raad van Bestuur en rapporteert en adviseert de Raad van Bestuur.

Het Platform Veiligheid geeft opdracht tot ongevalsonderzoek, bepaalt of er een WAVE-alert wordt uitgestuurd en stelt vast welke verbeteracties er naar aanleiding van de ongevalsonderzoeken moeten worden doorgevoerd. Daarnaast verzorgt het de dagelijkse uitvoering van het interne veiligheidsprogramma WAVE. Veiligheid is onderdeel van de beloningen van het management en de directies.

Highlights 2018

- Veiligheidsbeleid concreter
- VolkerWessels Veiligheidsdag
- Opleiding 15 preventiemedewerkers voor het uitvoeren van audits

Uitdagingen 2019

- Gedragsverandering: aanspreken en afspreken
- Grote verschillen in veiligheidsbewustzijn bij ondernemingen

Acties 2019

- Grondige modificatie WAVE-app
- Verbeterde maandelijkse management rapportage
- Certificering Veiligheidsladder

“Door te komen met goede duurzame alternatieven, kunnen we **positief bijdragen aan de transitie** naar een klimaatneutrale en circulaire bouwsector.”

Bij hoogwater op de IJssel bestaat overstromingsgevaar voor Zwolle, Kampen en het achterland. Om de waterveiligheid in dit gebied ook in de toekomst te kunnen blijven borgen, verlagen we het zomerbed van de IJssel en bouwen we een hoogwatergeul, het Reevediep.

Natuurlijke omgeving

Steeds meer ervaring met circulair bouwen

We moeten ons aanwennen om meer te bouwen met natuurlijke materialen en om meer secundaire grondstoffen te gebruiken. Dit vraagt om het herzien van processen en businesscases.

In een circulair systeem vervallen grondstoffen nooit tot afval, maar circuleren grondstoffen eendeloos in een kringloop. Dit betekent dat (onderdelen van) onze producten zo zijn ontworpen dat deze op kwalitatief hoogwaardig niveau hergebruikt kunnen worden. In de ideale circulaire wereld is de technische kringloop daarbij kleiner dan de biologische kringloop. Dat is in onze ogen een essentieel besef.

Proberen

We zetten al goede stappen. Als mede-initiatiefnemer en ontwikkelaar van het Madaster Materialenpaspoort, met onze ervaringen met circulair ontwerpen, en door onze toenemende kennis over toepassing van gezonde en natuurlijke materialen.

Een prachtig project wat wij in samenwerking met waterschap De Dommel en Biopolus hebben ontwikkeld is de Biomakerij van trappistenabdij Koningshoeven in Berkel-Enschot. In januari is de bouw gestart en in oktober is deze eerste circulaire waterzuivering van

Nederland geopend. De kas met tropische planten zuivert het afvalwater van de brouwerij, dat jaarlijks ongeveer een miljoen kubieke meter is. Het water wordt hergebruikt voor de irrigatie van eigen grond, het besproeien van planten in de kwekerij en het omspoelen van bierflessen. De Biomakerij is tot slot ook opgeleverd met een Materialenpaspoort. Het project werd beloond met de Cobouw Waterinnovatieprijs 2018.

De kas van de Biomakerij van binnen.
Tropische planten en micro-organismen zuiveren het afvalwater.

Bouwen aan een circulaire bouwsector

Het moet anders in de bouw. De markt lijkt zich klaar te stomen voor een circulaire bouwsector. We krijgen steeds meer vragen over circulaire oplossingen. We merken een toenemende bereidheid bij onze klanten om daarin te investeren.

Voor het thema grondstoffen ligt in ons beleid de focus op de volgende punten:

- 1. Circulaire ontwerpstrategieën:** we zien onze projecten als grondstoffenbanken en hebben een grote invloed in de ontwerpfase
- 2. Madaster Materialenpaspoort:** bouwmaterialen een identiteit geven zodat informatie beschikbaar blijft
- 3. Goed afvalmanagement:** een hoger afvalscheidingspercentage

Ervaring met circulair bouwen

We hebben inmiddels veel ervaring met de ontwikkeling van duurzame woon- en infraconcepten en het duurzaam gebruik van materialen. Voorbeelden van circulair bouwen zijn onder andere Fokker Logistics Park, het kantoor van Alliander in Duiven, het concept MorgenWonen, het woningconcept ZuiverWonen en het Circulair Viaduct dat wij samen met Rijkswaterstaat ontwikkelen. In 2018 zijn we gestart met het ontwikkelen van een nieuw circulair en gezond woonconcept. Hiervoor hebben we onze ontwikkelaars, aannemers, experts en architecten samengebracht.

Doelstellingen 2020

Afvalscheidingspercentage omhoog naar 100% hoogwaardige toepassing

- Volledig hergebruik in hoogwaardige toepassing: 97% recycling
- 25% minder afvoer afval per euro omzet
- Reductie van inkoop grondstoffen:
 - 25% minder primair houtinkoop
 - 25% minder primair staalinkoop
 - 25% minder primair betoninkoop
 - 10% minder inkoop van primaire asfaltgrondstoffen
 - 100% duurzame houtinkoop

Circulair fietspad

Een mooi voorbeeld van een circulaire oplossing is het circulaire fietspad dat we dit jaar in Zwolle hebben aangelegd. Na jaren van ontwikkeling was de ingebruikname van de eerste PlasticRoad ter wereld een hoogtepunt. Er wordt gebruikt materiaal toegepast én de losse elementen zijn vooraf gefabriceerd.

De dertig meter lange proefstrook in het fietspad is gemaakt van gerecycled kunststof en bestaat uit losse, holle elementen die niet alleen ruimte bieden aan kabels en leidingen, maar ook een functie vervullen in de waterberging en -afvoer. Bij het einde van de functie kunnen deze elementen uit elkaar worden gehaald en als basis dienen voor de productie van de nieuwe elementen. Het PlasticRoad project bestaat uit een innovatieve ketensamenwerking tussen Wavin, Total en VolkerWessels. We plaatsten ook al een tweede PlasticRoad fietspad in Giethoorn in het najaar.

Circulair bouwen is experimenteren

Samen met prefab-bouwer Consolis Spanbeton en Rijkswaterstaat bouwden we het eerste Circulair Viaduct van Nederland. Dit was vlakbij Kampen, waar het viaduct getest gaat worden door werkverkeer bij de bouw van de Reevesluis. We experimenteren binnen het project met nieuwe technieken én brengen een nieuwe manier van samenwerken in de praktijk. Zo is er intensief samengewerkt met de leverancier om tot de juiste modulaire constructie te komen. Ook delen we de kennis die het project oplevert met andere partijen die willen bijdragen aan de ontwikkeling van circulair bouwen. Na een eerste testfase neemt de Minister van Infrastructuur en Waterstaat in de eerste helft van 2019 het viaduct in gebruik.

Het viaduct is circulair, omdat de betonnen elementen waar het uit bestaat op een andere locatie volledig en ongeschonden opnieuw bruikbaar zijn. Zo is er geen afval, zijn er geen nieuwe grondstoffen nodig en

De aanleg van het eerste circulaire viaduct.

“Circulariteit binnen VolkerWessels slaagt alleen als **bevlogenheid** zowel **bottom-up** als **top-down** **gelijktijdig plaatsvindt**. Ik vertrouw erop dat dat gaat lukken!”

Elphi Nelissen
Hoogleraar en voorzitter van Building Sustainability aan de Technische Universiteit Eindhoven

worden gebruikte grondstoffen op de meest hoogwaardige manier opnieuw gebruikt.

Terugdringen van primaire grondstoffen

Als wij grondstofkringlopen willen sluiten, moeten wij ons bewust worden dat grondstoffen meer zijn dan het uiteindelijk gebruikte bouw materiaal. Water is een grondstof, energie ontstaat alleen uit grondstoffen en het transport van materialen vraagt ook om de inzet van grondstoffen. We richten ons op de complete levenscyclus van de gebruikte materialen door het gebruik van nieuwe primaire grondstoffen door hergebruik en recycling te bevorderen. Als we nieuwe primaire grondstoffen gebruiken, is het hergebruik of recycling ons doel bij einde levensduur.

VolkerWessels tekent Betonakkoord

De betonketen is een bepalende factor bij verduurzaming. Deze keten is namelijk een van de meest omvangrijke sectoren bij het tot stand komen van de gebouwde omgeving.

Op 10 juli 2018 ondertekenden wij, samen met zo'n vijftig andere grote spelers, het Betonakkoord. Een forse verlaging van de CO₂-uitstoot is de kern van het akkoord. Daarnaast gaat het om samenwerking voor het circulair maken van de betonketen. Recycling van beton is nu nog vaak laagwaardig, waarbij beton wordt gebroken en als funderingsmateriaal wordt gebruikt. Om naar volledige recycling van beton te gaan zal ook cement moeten worden teruggewonnen, en moeten alle grondstoffen weer worden ingezet voor betonproductie. Dat is de technische uitdaging waar we voor staan. Een andere kanttekening bij het akkoord is dat een aantal belangrijke ketenpartners niet heeft ondertekend. Voor een succesvolle verduurzaming van de betonketen is het nodig dat de hele keten meebeweegt.

Een paar voorbeelden van projecten waarin we minder (primaire) beton gebruiken zijn Paleis Het Loo, de Reevesluis en de betonrecycling bij het onderhoud aan de tramrails van Amsterdam.

UITGELICHT

1.000.000 PLASTIC DOPPEN

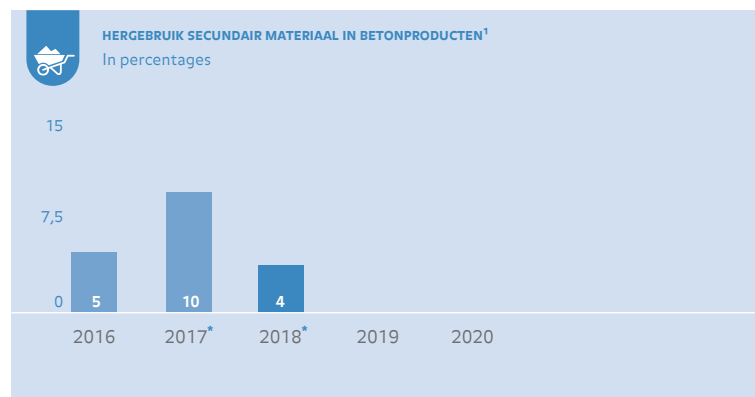
We zijn dit jaar trots dat VolkerWessels, Wavin, Total, de provincie Overijssel en de gemeente Zwolle de handen ineen hebben geslagen om de eerste twee PlasticRoads ter wereld te installeren. Op deze manier proberen wij steden en dorpen klimaatbestendig, circulair en zettingsbestendig te maken met zo min mogelijk hinder voor de omgeving. Dit doen we door gebruik te maken van het plasticafval dat wij nu al produceren. Met enkel deze twee pilots hebben we het al mogelijk gemaakt om 2.000 kg plasticafval (oftewel 1.000.000 plastic doppen) een tweede leven te geven! Een resultaat waar we met ons allen heel trots op mogen zijn.

Voor de renovatie van Paleis het Loo verzorgen we de ondergrondse uitbreiding van het museum. Daar is een twee keer zo dunne onderwaterbetonvloer aangelegd dan gebruikelijk, waardoor er een aanzienlijke hoeveelheid beton is bespaard.

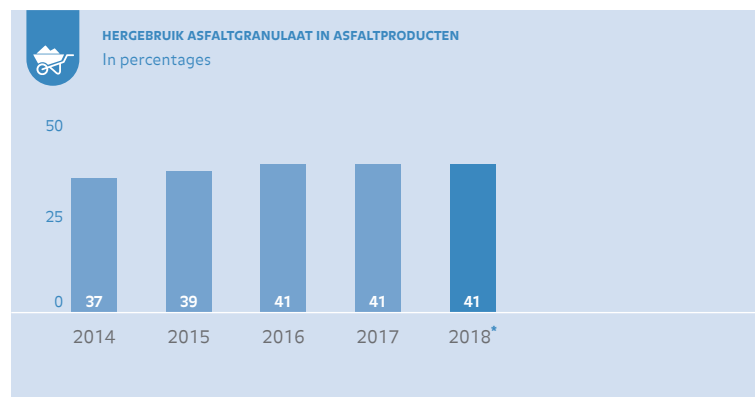
In 2018 begon de bouw van de nieuwe Reevesluis in het Drontermeer. Bij de gekozen bouwmethode is aanzienlijk minder beton nodig. De bodem van de sluis wordt namelijk niet onderheid. De wanden van de sluis worden in staal uitgevoerd. Ook wordt gebruikgemaakt van gerecycled beton. Het bedieningsgebouw is volledig circulair.

Behalve bij nieuwbouw kan hergebruikt beton ook ingezet worden bij onderhoud en renovatie. Zo hebben we in de Gemeente Amsterdam betonrecycling toegepast bij het onderhoud aan de tramrails. De bovenste afwerklaag van het beton voor de tramrails bestaat sinds dit jaar voor 30% uit gerecycled beton. Dat betekent 30% minder gebruik van primaire grondstoffen.

We zien een daling van 6% in het secundair materiaal dat verwerkt is in betonproducten. Dit komt doordat we een tweede betonverwerker binnen VolkerWessels hebben toegevoegd aan de scope van dit cijfer. Deze onderneming voert meer specialistische (betonwegenbouw) werkzaamheden uit. Deze vragen om specifieke betoneigenschappen die nodig zijn voor een langere technische levensduur per saldo. Dit heeft als gevolg dat er minder mogelijkheden zijn voor hergebruik. Wanneer we alleen kijken naar de activiteiten van Van Hattum en Blankevoort (waarop de cijfers van voorgaande jaren gebaseerd waren), dan zien we een daling van 4% in vergelijking met 2017.

* Hierover heeft KPMG assurance met een beperkte mate van zekerheid verstrekt, zie pagina 77.

* Hierover heeft KPMG assurance met een beperkte mate van zekerheid verstrekt, zie pagina 77.

¹ Betreft een deel van de activiteiten van Van Hattum en Blankevoort en BKV Infra, zie verdere toelichting in Over dit verslag

“Samen met VolkerWessels werken aan een groenere wereld. Gebruik van meer FSC-hout in een gebouw verkleint de ecologische voetafdruk aanzienlijk en bevordert de levenskwaliteit. Gebruik van duurzaam hout draagt bij aan de bescherming van bossen wereldwijd.”

Liesbeth Gort
Directrice FSC Nederland

Asfalt met een lagere negatieve impact

De productie en aanleg van nieuw asfalt is vervuilend. Naast het hoge energieverbruik dat nodig is om asfalt te produceren worden ook veel primaire materialen toegepast. Daarom willen we asfalt in de komende jaren verder verduurzamen. We zetten al stappen, vooral bij de investering in duurzame asfaltmengsels. Daarin zit een hoger percentage secundair asfalt.

Een voorbeeld van een verduurzaamd asfaltmengsel is het mengsel waarin cellulose wordt gebruikt. Dit is een grondstof die nodig is bij asfaltproductie. Deze cellulose wordt verkregen uit wc-papier, dat uitkomt bij waterzuiveringsinstallaties. Normaal gesproken wordt de cellulose verbrand. We hebben voor het eerst een speciale techniek toegepast om deze cellulose te kunnen gebruiken en verwerken tot geluid-reducerend asfalt.

In Steenbergren renoveerden we een rondweg. In plaats van de gebruikelijke toepassing van een overlaag van

asfalt op een asfaltwapening gebruikten we een tussenlaag van flexibel asfalt. Dit Konwéflex asfalt buigt mee met de krachten in de onderliggende betonlaag en voorkomt – net als bij gewone asfaltwapening – het risico op scheurvorming. Voor de toekomst is dit een veel duurzamere oplossing. Dit type is namelijk een stuk eenvoudiger te recyclen. Om in de praktijk het verschil tussen asfaltwapening en Konwéflex te ervaren, zijn beide materialen op verschillende delen van de weg toegepast. Op het drukst bereden wegdeel is Konwéflex aangebracht: een vergelijking die we vol vertrouwen zijn aangegaan.

Het percentage asfaltgranulaat in asfalt is de afgelopen jaren constant gebleven. De maatregelen die we hebben genomen om dit te doen laten toenemen, zijn nu nog niet zichtbaar in de cijfers. Zo hebben wij aanpassingen gedaan aan diverse asfaltcentrales, om ervoor te zorgen dat we duurzamere asfaltmengsels kunnen produceren. Daarnaast kunnen we onze duurzamere asfaltmengsels nog niet altijd in de projecten gebruiken. Dit komt

enerzijds omdat sommige opdrachtgevers een maximaal percentage PR voorschrijven en anderzijds vanwege de type werken die we hebben aangenomen. Dit cijfer is dit jaar voor het eerst opgenomen in de assurancescope.

Bouwen met hout

Bij het verduurzamen van de bouwsector is hout een belangrijke grondstof. Het gebruik van hout in gebouwen is het duurzame alternatief voor beton. Steeds vaker worden er grote projecten gerealiseerd waarbij constructies hybride zijn. Gebouwen hebben dan een houten constructie met een betonnen kern. Het hout moet natuurlijk wel duurzaam gecertificeerd zijn en dus uit bossen komen die in stand worden gehouden.

Wij zijn partner van FSC Nederland en willen alleen maar duurzaam hout toepassen. We behaalden in 2018 de tweede plaats in de Forest 50: een ranglijst van bedrijven die duurzaam gecertificeerd hout inkopen en toepassen. We staan al enkele jaren op rij in de top 3.

We hebben in 2018 het grootste gebouw van massief hout in Nederland tot nu toe ontwikkeld. In 2019 beginnen we met de bouw van dit appartementen-gebouw in Monnickendam. Het bestaat uit 62 appartementen. Uniek bij dit project is dat de gehele constructie uit hout bestaat.

Ook bouwden we een uit 34 houten modules opgebouwd schoolgebouw. Een uniek project, omdat het gebouw verplaatsbaar moet zijn en over een multifunctionele huisvesting van permanente kwaliteit moet beschikken. Het schoolgebouw moet namelijk tenminste één keer worden verplaatst, voordat de definitieve kavel beschikbaar is. Het uitgangspunt voor de verplaatsbaarheid is een circulair ontwerp. Zo zijn de stalen funderingspalen zijn geleased, zijn de modules demontabel en is er minder materiaal gebruikt in vergelijking met massieve constructies. De modules zijn goed

Thomas Rau spreekt het publiek toe tijdens het event 'Because Material Matters' dat in oktober plaatsvond.

met elkaar te combineren en uit te breiden. Zo kan basisschool Klein Amsterdam, die in januari 2019 haar deuren opent, in de toekomst gemakkelijk inspelen op groei en krimp.

Materialen een identiteit geven

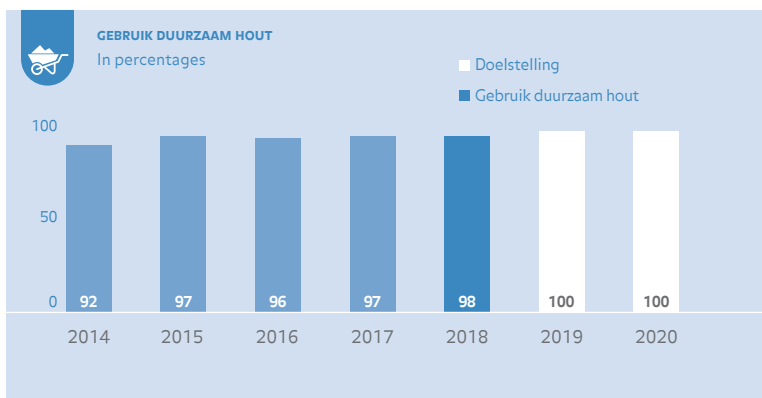
Wij werken al enkele jaren mee aan de ontwikkeling van de nieuwe en onafhankelijke methode om circulariteit in bouwprojecten inzichtelijk te maken. Die methode is het Materialenpaspoort van Madaster. Een Materialenpaspoort maakt inzichtelijk welke materialen bij de bouw zijn gebruikt en hoe deze zijn verwerkt. Dat maakt het hergebruiken en terugwinnen van materialen bij de sloop of demontage een stuk eenvoudiger. Doordat grondstoffen traceerbaar blijven, kan de restwaarde van het object vooraf beter in kaart gebracht worden.

We hebben ons afgelopen jaar ingezet om de toegevoegde waarde van materialenpaspoorten en circulaire ontwerpprincipes goed zichtbaar te maken en om de directe koppeling met business te maken. In februari

organiseerden we een grote bijeenkomst waarbij klanten en relaties leerden over de nut en noodzaak van het toepassen van het Madaster Materialenpaspoort in de bouw- en infrasector. In oktober organiseerden we het event 'Because Material Matters'. Ditmaal waren er veel jong professionals en ondernemers aanwezig.

Er staan inmiddels een aantal VolkerWessels projecten in Madaster. Een project dat we dit jaar toevoegden is het distributiecentrum van Eosta, distributeur van biologische groente en fruit. De gebruikte grondstoffen voor casco en afbouw zijn vastgelegd in een materialenpaspoort. Daarnaast is er een try-out gedaan met het toevoegen van een asfaltweg in Madaster.

Van de MorgenWoning, die vrijwel geheel op industriële wijze wordt gemaakt, is het in voorjaar van 2018 de duizendste opgeleverd. Dat betekent dat we zo'n 189.000 ton aan geregistreerde bouwmaterialen hebben opgeslagen in een 'magazijn' van duizend

Trap in het hoofdkantoor van Eosta. We ontwikkelden en bouwden het hoofdkantoor en het distributiecentrum en leverden daarbij ook een materialenpaspoort op.

woningen. Dat materiaal kan in de toekomst weer vrijkomen en opnieuw gebruikt worden.

Ontwikkeling uniforme meetmethoden voor circulariteit

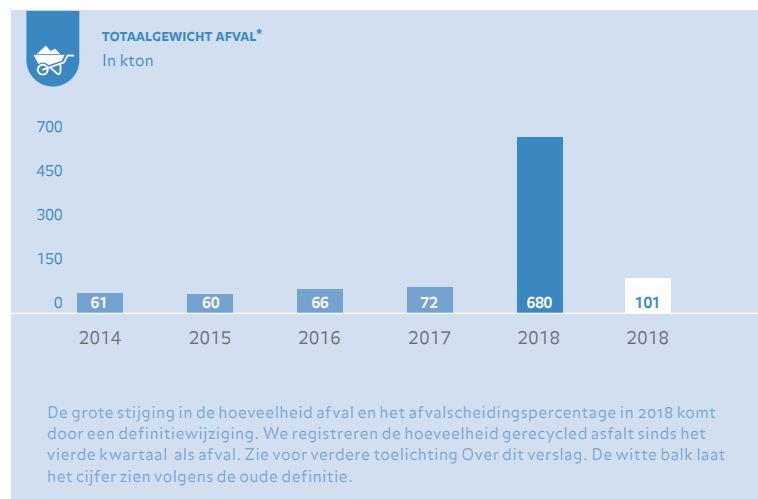
Als wij de grondstoffenkringlopen willen sluiten moeten naast de materialen en de producten ook de bouwprocessen veranderen. Dit vraagt om een sector-breed framework, een normering van de data in een materialenpaspoort en een transparante en gedefiniëerde meetbaarheid van circulariteit.

Om dit te realiseren werken wij mee aan het initiatief platform CB'23 van Rijkswaterstaat en Rijksvastgoedbedrijf samen met De Bouwcampus en NEN. Voor alle drie actieteams denken wij mee om in 2019 tot een transparante regelgeving te komen waarmee de bouwsector circulariteit en duurzaamheid hoogwaardig en vergelijkbaar kan uitvoeren in toekomstige projecten.

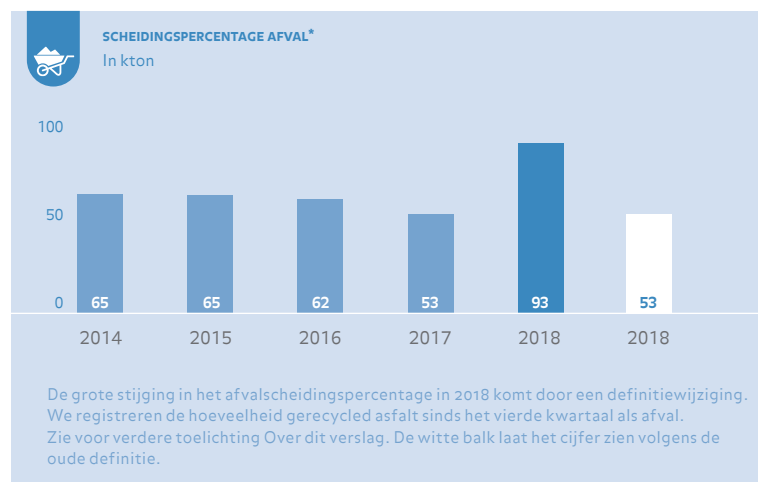
Afvalmanagement

Het is niet eenvoudig om tweedehands bouwmaterialen economisch voordelig te krijgen. Vaak is het nieuw aanschaffen van materialen voordeliger, omdat het tweedehands productieproces nog duur is. Hiervoor liggen wel goede kansen bij de BouwHubs. Daar kunnen we grote volumes opslaan en ter plaatse verwerken. We hebben het afgelopen jaar hard gewerkt aan de plannen voor een tweede BouwHub in Amsterdam.

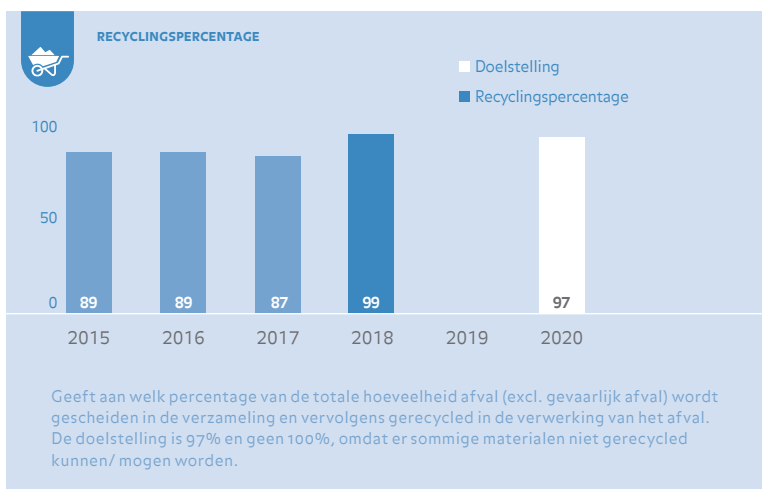
Deze logistieke standaard (zie het hoofdstuk CO₂ en energie) heeft ook veel aandacht voor hergebruik van bouwafval. Bouwafval dat terugkomt van de bouwplaatsen wordt op de BouwHub ingezameld, gescheiden en waar mogelijk meteen verwerkt tot nieuwe producten. Het mooie is dat de BouwHub niet alleen beschikbaar wordt gesteld voor onze ondernemingen, maar ook aan collega-aannemers die projecten in de regio Amsterdam hebben.

* Hierover heeft KPMG assurance met een beperkte mate van zekerheid verstrekt, zie pagina 77.

* Hierover heeft KPMG assurance met een beperkte mate van zekerheid verstrekt, zie pagina 77.

De eerste stap richting een volledig circulaire organisatie is het scheiden van afval. We willen toewerken naar een situatie waar we bouwen zonder dat we reststromen overhouden. Hoogwaardig afvalmanagement is daarom een aandachtspunt van ons beleid. We willen zo veel mogelijk afval op onze bouwplaatsen gescheiden afvoeren.

In 2018 zien we een grote stijging in de hoeveelheid afval. De belangrijkste oorzaak van deze toename is dat we de hoeveelheid gerecycled asfalt sinds het vierde kwartaal van 2018 als afval registreren. Dit wordt veroorzaakt door een definitiewijziging van afval. Deze verandering hebben we doorgevoerd omdat de oorspronkelijke definitie op meerdere manieren te interpreteren was. Dit verklaart ook de sterke stijging van het afvalscheidingspercentage 93%, in vergelijking tot 53% in 2017. Het afvalscheidingspercentage zonder het gerecycled asfalt is 53%). Zie voor meer toelichting Over dit verslag.

Verantwoordelijkheden

Vanwege de grote diversiteit aan materiaalgebruik en reststromen ligt de kennis van optimaal (her-)gebruik van grondstoffen bij onze ondernemingen. Voor onze vier grootste grondstoffen (hout, beton, asfalt en staal) hebben we centrale doelstellingen opgesteld. Ondernemingen die hier significante hoeveelheden van gebruiken moeten zich hieraan conformeren. De verantwoordelijkheid voor het uitwerken van de maatregelen, het aangaan van samenwerkingsverbanden en het ontwikkelen van innovaties die bijdragen tot het bereiken van onze doelstellingen ligt bij hen. Dit doen zij in periodiek overleg met de afdeling CSR en de diverse leveranciers.

Daarnaast hebben we een doelstelling voor het afvalscheidingspercentage, die sinds dit jaar ook een van de RCF KPI's is geworden. Voor afval hebben we centrale raamcontracten met afvalverwerkers waarin afspraken over monitoring en de verwerking van afvalstromen staan. Zo moeten materialen uit het bouwproces zo veel mogelijk hoogwaardig worden hergebruikt. De voortgang van de doelstellingen voor grondstoffen en afval monitoren we centraal.

Onze rol in het FSC Convenant wordt op centraal niveau uitgevoerd. In de contracten met onze houtleveranciers staan afspraken over toepassing van duurzaam hout en de monitoring van onze houtinkoop. Alle houtverwerkende ondernemingen zijn FSC/PEFC-gecertificeerd en bewaken hun eigen certificering.

Highlights 2018

- PlasticRoad fietspad in Zwolle opgeleverd
- Circulair viaduct bij Kampen opgeleverd
- Biomakerij in Berkel-Enschot opgeleverd
- Ondertekening Betonakkoord

Uitdagingen 2018

- Afvalscheiding verbeteren
- Circulariteit meetbaar maken
- Opschalen van innovaties

Acties 2019

- Ontwikkeling circulaire BouwHub in Amsterdam
- Project Monnickendam met volledig houten constructie
- Meer Materialenpaspoorten opleveren

Hoogste tijd voor versnelling

Technisch zijn we hard op weg om de energietransitie te bewerkstelligen. Dit vergt echter meer intensieve samenwerking tussen partijen, zoals gemeenten, vastgoedeigenaren, netbeheerders en natuurlijk de eindgebruiker. Met het klimaatakkoord van Parijs en het aankomende nationale klimaatakkoord, is het nu de hoogste tijd om de handen ineen te slaan en werk te maken van de energietransitie.

De mogelijkheden voor besparing van energie en verbetering van energiesystemen zijn het grootst in de gebouwde omgeving. VolkerWessels werkt samen met ketenpartners om hier de grootst mogelijke reductie van uitstoot te realiseren.

De uitstoot vindt enerzijds plaats als gevolg van de winning en productie van grondstoffen en anderzijds in de gebruiksfase van gebouwen en infrastructuur. In beide domeinen is een structurele aanpak nodig voor energiebesparing en vergroening. Dat schept ook ruimte voor nieuwe innovatieve oplossingen.

Doelstellingen 2020

- 10% CO₂-reductie per euro omzet ten opzichte van 2014
- 5% CO₂-reductie Scope 3 per m³ van betonproducten ten opzichte van 2014
- 5% CO₂-reductie Scope 3 van asfaltproducten per ton asfalt ten opzichte van 2014
- 2.000 energienotanul woningen per jaar

Energiebesparing in de gebruiksfase

Wij werken continu aan manieren om het energiegebruik in de gebruiksfase te verduurzamen. Bijvoorbeeld door het ontwikkelen van duurzame energiesystemen en nieuwe bouwstandaarden. Een energienotanul-woning wekt bijvoorbeeld energie op en verbruikt tegelijkertijd ook minder energie. We hebben in 2018 in totaal 769 energienotanul-woningen gebouwd.

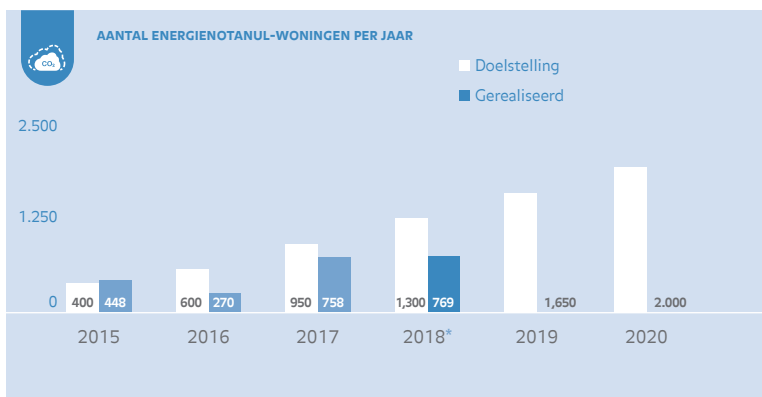
Dit waren er iets meer in vergelijking met 2017 (758), maar we liggen nog niet op schema met betrekking tot de doelstelling voor 2020 van 2.000. Samen besparen deze 769 woningen per jaar gemiddeld 2.000 ton CO₂, in vergelijking tot hetzelfde aantal normale woningen. Naast energiezuinige bouwstandaarden richten wij ons bij de productie van grondstoffen en het bouwproces ook op alternatieve, efficiënte en duurzame energiebronnen op projectlocaties.

Kansen voor BouwHubs

Efficiëntie in bouw en logistiek gaat nog niet altijd hand in hand. Hier blijft ruimte voor verbetering. Toch hebben we de afgelopen jaren ruime ervaring opgedaan met het efficiënt organiseren van het bouwproces in de binnensteden. De BouwHub van VolkerWessels speelt hierbij een sleutelrol. In Utrecht wordt al geruime tijd gewerkt met een BouwHub aan de rand van de stad. Vanuit deze hub wordt het totale logistieke proces van de bouwketen (van leverancier tot bouwplaats) gemonitord en gecoördineerd.

Samen met TNO is veel onderzoek gedaan naar de positieve effecten van de BouwHub. De conclusies uit het onderzoek zijn zeer positief: significante besparingen op het gebied van energie, een betere arbeidsproductiviteit, 50 tot 80 procent minder ritten en minder zwaar verkeer in steden.

Onze ambitie is om met meer gemeenten in gesprek te gaan om BouwHubs te realiseren. We hebben het afgelopen jaar de plannen voor een eerste circulaire BouwHub in Amsterdam definitief gemaakt. Deze wordt in 2019 gerealiseerd. Dit doen we in samenwerking met Beelen. Door de gunstige locatie wordt hier transport van materiaal, mensen en materieel over water mogelijk. Alle partijen, bouwers en toeleveranciers mogen gebruikmaken van de faciliteiten. Op die manier kunnen we verschil gaan maken in de hele keten. Het aantal vervoersbewegingen door leveranciers kan flink worden

* Hierover heeft KPMG assurance met een beperkte mate van zekerheid verstrekt, zie pagina 77.

gereduceerd en het transport over water kan verder worden uitgebreid. We zetten daarmee een mooie stap in de omslag naar slimmere en schonere stadslogistiek.

Gasloos

We hebben het afgelopen jaar een grootschalig gebied ontwikkeld in Nieuw Kijkduin, dat volledig gasloos wordt. De komende jaren komen hier een nieuw winkelcentrum met koop- en huurappartementen, 17.000 m² aan commerciële ruimten en een nieuwe boulevard. We plaatsen er de plug&play wko-installatie ONE. Dit systeem heeft een van onze dochterondernemingen, een installatiebedrijf, zelf ontwikkeld.

Wij zien kansen voor de verduurzaming van de huizenmarkt. Gasloos bouwen is in een snel tempo de standaard aan het worden. Daarbij moeten vanaf 2020 alle nieuwe gebouwen bijna energieneutraal zijn (BENG). VolkerWessels bouwt op verschillende locaties aan BENG en Nul-op-de-Meter woningen. In 2018 hebben we de duizendste MorgenWoning opgeleverd. Dit is voor ons een bewijs, dat ontwikkelen en bouwen zonder gasaansluitingen al goed mogelijk is.

Een mooi voorbeeld uit de woningbouw is de oplevering van het Clarissenhof, in het hart van Spoorzone 013 in Tilburg. Hier is een grote variëteit van 339 volledig gasloze koop- en huurwoningen opgeleverd. De gebouwen kunnen restwarmte en restkoeling onderling uitwisselen en direct hergebruiken. Met dit concept wordt een collectieve wko nog efficiënter en duurzamer ingezet.

Fabrieken: Brainport Industries Campus

Naast woningen en kantoren ontwikkelen en bouwen we ook fabrieken. We zijn in 2017 gestart met de bouw van de Brainport Industries Campus (BIC) bij Eindhoven. Deze ontwikkel- en productielocatie voor bedrijven en kennisinstellingen in de high tech-sector heeft een totale oppervlakte van 200 hectare.

BIC bewijst dat werken zonder gasaansluiting ook op grote schaal al mogelijk is, door warmte-koude opslag (wko), warmtepompen en 8.800 zonnepanelen. De 'Fabriek van de Toekomst' wordt het thuisfront voor vergaande samenwerkingsverbanden tussen industrie-toeleveranciers, specialistische bedrijven en innovatieve onderwijs- en kennisinstellingen.

Bij de bouw van BIC zijn verschillende VolkerWessels-partijen betrokken. Deze samenwerking is een van de mooie voorbeelden van hoe wij multidisciplinair werken. Zo pakken we met zes partijen de verschillende onderdelen van de bouw op. Van het bouwen van het gebouw, tot het ontwerpen van de openbare ruimte en het leggen van de kabels en leidingen.

Uitbreiding activiteiten

In 2018 hebben we Joulz Energy Solutions (JES) overgenomen. Er is een groeiende vraag naar oplossingen die de energietransitie en de trend naar elektrificatie ondersteunen. JES voegt bouwtechnische en constructie-ervaring rondom hoogspanning toe aan onze bestaande ervaring bij VolkerWessels. Door onze

De installatie van de Digitenne nabij de A28 is handwerk. Onze medewerkers klimmen, gezekerd door een harnas, bovenin de mast.

Het nieuwbouwproject Clarissenhof is in april 2018 opgeleverd. Strakke lijnen en klassieke boogramen wisselen elkaar af en vormen een serene omgeving midden in de stad Tilburg.

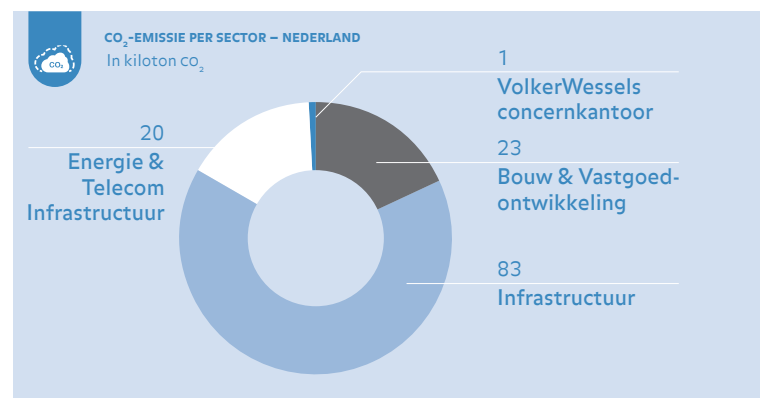
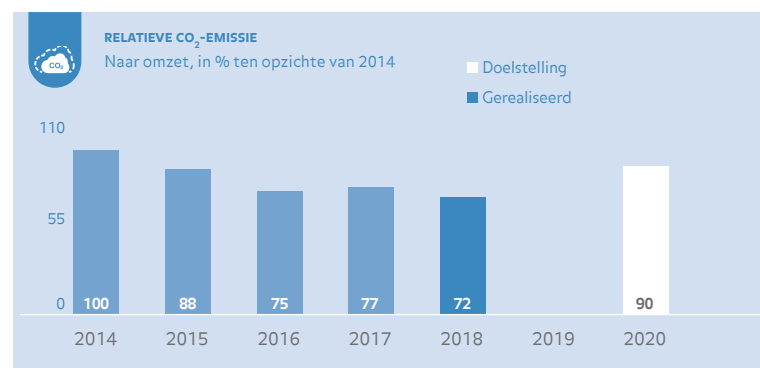
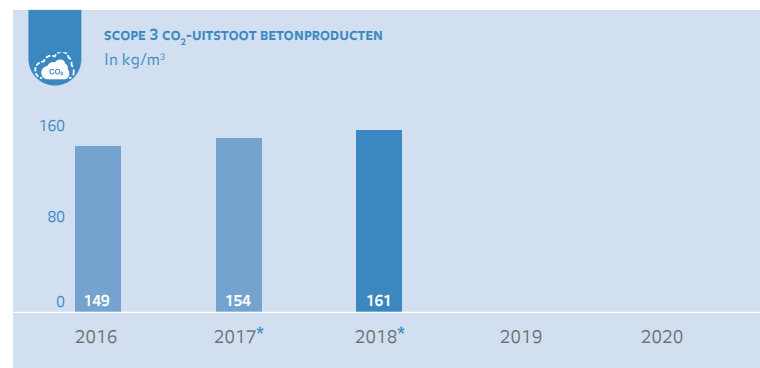
activiteiten te combineren, kunnen we beter inspelen op de toenemende behoeften van klanten in oplossingen voor energietransitie. Samen met JES werken we aan twee offshore hoogspanningsplatforms voor de grote windparken die in de Noordzee worden gebouwd. Wij zijn verantwoordelijk voor de complete engineering en installatie van de hoogspanningsapparatuur op beide platformen.

Winning en productie van materialen

Het winnen en produceren van onze belangrijkste materialen staal, beton en asfalt veroorzaken verreweg de meeste CO₂-uitstoot in onze organisatie. Ook in de keten willen wij onze verantwoordelijkheid nemen. Samen met producenten en leveranciers willen we de keten verduurzamen. Dit doen we door onze leveranciers te stimuleren om energiezuinig te produceren, alternatieve of gerecyclede grondstoffen te gebruiken en de samenstelling van beton en asfaltmengsels te optimaliseren.

Het verduurzamen van de beton- en asfaltketen krijgt hierbij prioriteit. Dit zijn twee van onze grootste materiaalstromen waarvan de productie energie- en CO₂-intensief is. We hebben veel invloed op het productieproces van asfalt met onze eigen productielocaties en kunnen door ontwerpkeuzes invloed uitoefenen op de samenstelling en toepassing van beton.

Voor asfalt proberen we dit te doen door minder energie te verbruiken tijdens het productieproces. Bijvoorbeeld door asfalt te produceren met lagere temperaturen. We ontwikkelen, testen en produceren regelmatig lage temperatuur asfalt-soorten. Het nieuwste duurzaam asfaltmengsel wordt geproduceerd bij een lage temperatuur van circa 90°C én heeft een zeer hoog recyclingpercentage van 85%. Deze 'groene' combinatie maakt dit mengsel uniek in de asfaltmarkt. In samenwerking met de gemeente

* Hierover heeft KPMG assurance met een beperkte mate van zekerheid verstrekt, zie pagina 77.

Aanleg, reconstructie en onderhoud van asfaltwegen vormt de kern van ons infrastructurele werk.

“De energietransitie is in volle gang. Met **duurzame energie** uit zon en wind naar de groene waterstof economie voor mobiliteit, bebouwde omgeving, chemie en industrie. Wij gaan er voor!”

Tonnie van Peperstraten
Directeur Van Peperstraten Group

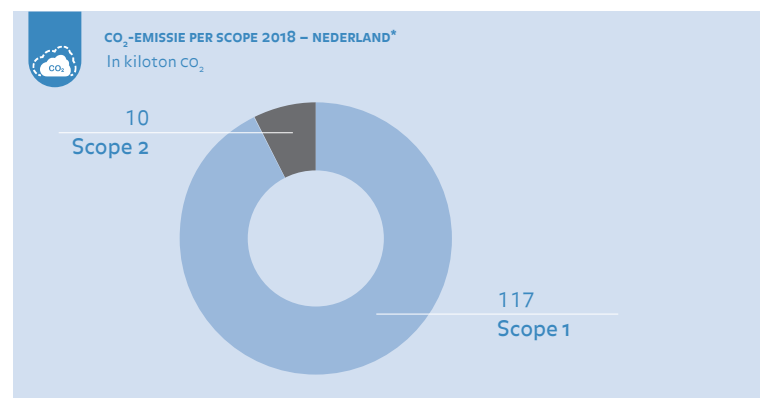

Schiedam is dit type asfalt dit jaar voor het eerst in de praktijk toegepast.

Een ander voorbeeld is de bouw van overkappingen op onze productielocaties, waar het asfaltgranulaat onder opgeslagen wordt, zodat grondstoffen droger blijven en verhitting minder energie kost. We bouwden deze overkappingen in 2018 bij onze asfaltcentrales in Doetinchem en Roosendaal, die ook zijn voorzien van PV-panelen. Dit leverde alleen al in Doetinchem een besparing op gasverbruik op van 12,5%.

Op de bouwplaats

Ook op de bouwlocatie proberen we maatregelen in te zetten om de CO₂-uitstoot te verlagen. Een voorbeeld is de bouw van de Rotterdamsebaan in Den Haag. Dit is het eerste boortunnelproject ter wereld waar gebruik wordt gemaakt van een elektrisch aangedreven segmentenwagen, in de wandelgangen de ‘tunnelTesla’ genoemd. Door de elektrische aandrijving zijn er geen uitlaatgassen meer in de tunnelbuis en is er minder

* Hierover heeft KPMG assurance met een beperkte mate van zekerheid verstrekt, zie pagina 77.

Tijdens de bouw van de 4 kilometer lange Rotterdamsebaan in Den Haag maakten we gebruik van een elektrisch aangedreven segmentenwagen, ook wel de 'tunnelTesla' genoemd.

ventilatie nodig op de boormachine, wat een flinke energiebesparing oplevert.

Onze eigen CO₂-uitstoot

De reductie van CO₂-uitstoot is een belangrijk onderdeel van onze bedrijfsvoering. We richten ons op maatregelen die de uitstoot door onze gebouwen, wagenpark en materieelgebruik verminderen. Zo worden er bij een van onze ondernemingen 14.000 zonnepanelen geplaatst. Hiermee wordt een vermogen van circa 4 megawatt per jaar gehaald. De eerste fase van de installatie wordt in 2019 in gebruik genomen.

In de afgelopen jaren is de relatieve CO₂-uitstoot van ons concern afgenomen. In 2017 was nog een lichte stijging te zien, maar in 2018 is de CO₂-uitstoot per euro omzet weer verder afgenomen met 3% ten opzichte van 2016 (5% afname tegenover 2017). Dit komt voornamelijk door een daling in de uitstoot van onze asfaltcentrales en ons materieel. De reductie bij de asfaltcentrales is aan twee aspecten toe te schrijven. Aan de ene kant is er minder asfalt geproduceerd. Daarnaast hebben we ons productieproces energiezuiniger gemaakt, zoals eerder in de tekst staat beschreven. Ook voor het verbruik van het materieel zien we dat enerzijds de aard van onze grote projecten sterk bepalend is voor de emissies en anderzijds wordt steeds vaker energiezuinig materieel ingezet op de bouwplaats.

Een van de aandachtspunten voor de komende jaren wordt een energiezuinig wagenparkbeleid. De uitstoot van onze auto's en busjes is namelijk verantwoordelijk voor een groot deel van de totale CO₂-footprint van VolkerWessels. In 2018 hebben we samen met onze ondernemingen een begin gemaakt met het overzicht creëren in praktische oplossingen die ook over de lange termijn kunnen worden gewaarborgd.

Monitoren en sturen

De primaire verantwoordelijkheid voor het uitvoeren van reductiemaatregelen en het verzamelen en verwerken van cijfers ligt bij onze ondernemingen. Per kwartaal rapporteren de ondernemingen over de CO₂-uitstoot. Dit jaar hebben we voor het eerst benchmarks toegevoegd voor ons het wagenpark. Deze benchmarks laten zien hoe de segmenten en ondernemingen presteren ten opzichte van elkaar en ten opzichte van de doelstellingen. Zowel hoge als lage scores motiveren om maatregelen te nemen of deze nog scherper te stellen.

Highlights 2018

- De 1.000ste MorgenWoning opgeleverd
- Overname Joulz Energy Solutions
- Primeur: 'Tunnel Tesla' bij Rotterdamsebaan

Uitdagingen 2018

- Bestaande woningbouw van het gas
- Wagenparkbeleid

Acties 2019

- Speerpunt verduurzaming wagenpark uitwerken in acties en aanpak
- Realisatie Circulaire Bouwhub in Amsterdam

Een actieve bijdrage leveren aan natuur

Klanten vragen bij de ontwikkeling van wijken, stedelijke gebieden en infrastructuur steeds vaker om een natuurinclusieve manier van bouwen. Denk aan het benutten van de daken van gebouwen. Of gebouwen met neststenen waarin vogels kunnen broeden.

Ontwerpen met biodiversiteit

We kunnen veel bereiken door in de planfase biodiversiteit te onderzoeken. Zo nemen we de kansen al mee in het ontwerp. We creëren ruimte voor alle aspecten van het project en behouden en versterken de biodiversiteit van een gebied. Het inzetten van ecologische maatregelen draagt bij aan klimaatadaptatie en verbetert het ecosysteem. Daarnaast kan het helpen om de omgeving te verfraaien.

Doelstellingen 2020

- Uitrol van interne campagne voor de bevordering van biodiversiteit
- 20 projecten per jaar, waarin we minimaal 2 biodiversiteitsmaatregelen nemen
- 2 inspirerende projecten per jaar

Duurzame woonwijk

In Groningen hebben we de duurzame woonwijk Engelse Park ontworpen. Er is nagedacht over de natuur, zowel in relatie tot de openbare ruimte als tot de woningen zelf.

- Regenwater wordt niet via ondergrondse riolering afgevoerd, maar wordt teruggegeven aan de planten en bloemen rondom de wijk. Zo ontstaat een bloeiende omgeving, die vlinders en bijen aantrekt.
- Er komt een speciale vleermuistunnel, die ervoor zorgt dat vleermuizen veilig kunnen vliegen van en naar het nabijgelegen bos.
- Bij de woningen komen op diverse plaatsen in gevels of tuinmuren nestkasten voor vleermuizen en vogels.

We leverden in 2018 in Breda ook het gerechtsgebouw op, voor de Rechtbank, het Openbaar Ministerie en de Raad voor de Kinderbescherming. Op de parkeergarage legden we een openbaar toegankelijke daktuin van 6000 m² aan, met beplanting en irrigatiesysteem.

Houten kozijnen in onze standaardwoningen

98% van het hout dat VolkerWessels inkoop is gecertificeerd hout¹, dus aantoonbaar afkomstig uit goed beheerde bossen. We onderscheiden ons van de meeste andere grote bouwbedrijven door de toepassing van uitsluitend houten kozijnen in onze standaardwoning Pluswonen.

¹ De certificering houdt in dat alleen FSC-gecertificeerde bedrijven FSC-producten kunnen verkopen. In de contracten met houtleveranciers staan afspraken over toepassing van duurzaam hout en de monitoring van houtinkoop. Alle houtverwerkende ondernemingen bij VolkerWessels zijn FSC/PEFC-gecertificeerd en bewaken hun eigen certificering.

VolkerWessels is convenantpartner van FSC Nederland. Het FSC-systeem garandeert verantwoord bosbeheer, waardoor bossen op onze wereld behouden kunnen blijven. Bescherming van het leefgebied van planten en dieren is daarbij een van de hoofddoelen.

Verticaal groen in de stad

Natuur en ecosystemen moeten vaak wijken bij grote stedenbouwkundige projecten. Dat dit ook anders kan, laten we zien met prominente ontwerpen op het Utrechtse Beurskwartier, op de Amsterdamse Zuidas en bij Amsterdam Sloterdijk.

In Utrecht gaan we met het project WonderWoods twee iconische torens van 70 en 90 meter hoog bouwen. Deze bieden plek voor wonen, werken en recreëren. Ze krijgen veel levend groen: bomen, struiken en heesters die bewoners, vogels en insecten een gezond en klimaatbestendig onderdak bieden.

Op de Zuidas in Amsterdam bouwen we Valley, een innovatief en duurzaam gebouw van circa 75.000 m² met gemengde functies. Groen is in dit project volledig verweven met de publieke ruimte: de groenstructuur op straatniveau loopt zonder onderbreking door in de verschillende terrassen van het gebouw. De gekozen planten zijn divers: er is een afwisseling in bladkleur,

vorm en bloeiwijze van de beplanting. Enkele bloeiende laagblijvende bomen en heesters doorbreken de verder open en ruimtelijke structuur.

Ook bij station Amsterdam Sloterdijk komen twee woontorens. Op en rond het tweede maaiveld komt beplanting langs de torens. Deze 'Green Hug' zorgt voor klimaatbeheersing, opvang van overtollig water, geluidsdemping en verbetering van de luchtkwaliteit. Het regenwater wordt langs de gevels en terrassen naar beneden afgevoerd, uitstromend in een bassin in de vorm van een vijver.

Waterveiligheid en ecologie

Waterveiligheid en ecologie gaan prima samen en kunnen integraal worden aangepakt. Zo ook bij het project Ruimte voor de Rivier IJsseldelta. Daarbij trekken wij samen op met zes van onze infrabedrijven. Dit project omvat twee maatregelen om de waterveiligheid voor de middellange termijn te borgen. In dit

project is ruimte voor de natuur als belangrijk aspect meegenomen. In vijf uiterwaarden worden de natuurwaarden versterkt door de aanleg van zo'n driehonderdvijftig hectare nieuwe deltanatuur. Het Reevediep krijgt daarnaast twee vispassages, waardoor het voor vissen gemakkelijker is van de ene naar de andere kant te komen. De werkzaamheden worden begeleid door onze ecologen. Samen zorgen we ervoor dat gedurende de uitvoering van het project rekening wordt gehouden met de aanwezige natuurwaarden, zodat er altijd geschikt leefgebied voor de aanwezige soorten beschikbaar blijft.

Natuurlijke waterzuivering Jaarbeursplein

In stedelijke gebieden waar weinig groen aanwezig is, is groene waterzuivering nog steeds mogelijk. De metamorfose van het Jaarbeursplein in Utrecht is het afgelopen jaar volledig afgerond door de plaatsing van een met led verlicht waterelement. Het water wordt gezuiverd door een helofytenfilter (moerasfilter) en een

combinatie van 1.500 planten en bacteriën. In het voorjaar van 2019 wordt dit waterelement door de groei van de planten omgetoverd in een groene oase.

Monitoring en sturing

Biodiversiteit is een thema dat nog geen centrale plek heeft in onze organisatie. Dit ligt vooral aan de specifieke vakkennis die hiervoor nodig is. We werken aan kennisoverdracht en verspreiding binnen onze organisatie. Zo is dit jaar de toolbox biodiversiteit gemaakt die vrij beschikbaar is voor collega's en helpt om biodiversiteit in projecten te integreren.

Highlights 2018

- Prominente toepassing van natuur en waterveiligheid in gebiedsontwikkeling IJsseldelta
- Ontwikkeling toolbox biodiversiteit

Uitdagingen 2018

- Bewustwording kansen biodiversiteit en natuur voor bijdragen aan levenskwaliteit
- Bouwlocaties achterlaten met een grotere biodiversiteit

Acties 2019

- Start bouw project WonderWoods

“Opslag van energie is cruciaal om een duurzaam energiesysteem mogelijk te maken. Samen met VolkerWessels werken we aan conversie van zonnestroom naar warmte in grondwater en waterstof.”

ir. Jos Boere
Directeur Allied Waters B.V.

“De mening en inbreng van **onze mensen zijn zeer waardevol** om onze organisatie tot zijn maximale potentieel te benutten.”

Het consortium OpenIJ, bestaande uit BAM-PGGM en VolkerWessels-DIF, werkt aan de realisatie van de nieuwe zeeluis IJmuiden. Deze moet onder andere de bereikbaarheid van de haven van Amsterdam verbeteren.

Werk en sociale activiteiten

Wij willen een goede werkgever zijn

Dat willen we zijn voor zowel onze eigen medewerkers, als voor onderaannemers en leveranciers. Maar ook voor de mensen waarvoor werk geen vanzelfsprekend gegeven is. Onze organisatie kent een grote verscheidenheid aan werkzaamheden, waardoor er veel mogelijkheden zijn om deze mensen een werkplek te bieden.

Wij willen dat iedere medewerker werkt volgens onze kernwaarden: integriteit, veiligheid en duurzaamheid. Om dit te bereiken, investeren we tijd en moeite in een verscheidenheid aan campagnes en workshops. Deze maken onze werknemers blijvend bewust van wat wij belangrijk vinden aan deze kernwaarden.

Integer handelen zien we als een voorwaarde om ons werk goed uit te kunnen voeren. Dat is alleen mogelijk in een cultuur waarin we open en eerlijk naar elkaar zijn, waarin we anderen respectvol durven aan te spreken op onwenselijk gedrag en waarbij de ruimte bestaat om fouten te maken en daar ook van te leren.

Aandacht voor cultuur

Om te werken aan die open en transparante cultuur gaan we ieder jaar aan al onze medewerkers vragen hoe zij de cultuur en het leiderschap ervaren. Dit hebben we het afgelopen jaar voor het eerst gedaan. We hebben naar feedback gevraagd over thema's als sociale en fysieke veiligheid, samenwerking, carrièremogelijkheden en

duurzaamheid. Hun mening en inbreng zijn zeer waardevol voor continue verbetering om onze organisatie tot zijn maximale potentieel te benutten.

Onze mensen zijn positief over de volgende punten: constant willen verbeteren, leveren van kwaliteit en veiligheid. Waar we meer aandacht aan moeten besteden is onderlinge samenwerking tussen ondernemingen, inspirerend leiderschap en openheid en eerlijkheid.

Het principe van de leermeester en de leerling is een goede methode om nieuw vakpersoneel op te leiden. Vier dagen per week zijn BBL-studenten in de leer bij een VolkerWessels-vakman. Daarnaast gaan zij een dag in de week naar school. Op de foto: Remco van Engelen.

In gesprek over cultuur en leiderschap

Het gaat goed in onze sector. Er is volop werk. Maar dat zorgt meteen voor een uitdaging. Er is in Nederland namelijk een ernstig tekort aan vakmensen, wat het risico op vertragingen van projecten tot gevolg heeft. Als we succesvol willen zijn en blijven, moeten we inspelen op deze ontwikkeling.

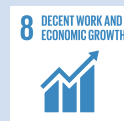
We doen er alles aan om onszelf voortdurend te verbeteren en om voor alle generaties een goede werkgever te zijn. Het is onze ambitie om een organisatie te zijn die van fouten wil leren. Een kennispartner te zijn voor onze opdrachtgevers, leveranciers en partners, met wie we gezamenlijk duurzame alternatieven ontwikkelen en focussen op nieuwe manieren van contracteren.

Om een goede kennispartner te kunnen zijn, moeten we hooggekwalificeerde mensen blijven aantrekken. In een sterk concurrerende en krappe arbeidsmarkt moeten we daarom opvallen. Onze mensen moeten voelen dat ze oprecht worden gehoord en gezien. Daarom richt ons beleid zich op vier aspecten:

1. Leiderschap
2. Een transparante cultuur
3. Training en ontwikkeling van onze medewerkers
4. Arbeidsmarktcommunicatie

Doelstellingen 2020

- Investeren op interne opvolging
- Investeren in duurzame inzetbaarheid
- Social Return score van 3,7%
- Voorlichting om gelijke kansen te stimuleren

Leiderschap

Bij VolkerWessels streven we ernaar om van onze managementteams goed presterende teams te maken, die voldoen aan onze leiderschapnormen. De essentie van leiderschap hebben we vervaardigd in vier woorden: authentiek, inspirerend, transparant en vakman/-vrouw.

Ons leiderschapsprofiel

Authentiek

Kent zichzelf, reflecteert én wil elke dag weer opnieuw leren. Heeft oprechte interesse in de mensen waar hij/zij mee samenwerkt. Handelt naar woorden en waarden. Durft keuzes te maken en besluiten te nemen.

Inspirerend

Krijgt mensen in beweging door enthousiasme en visie. Werkt samen en heeft het vermogen om mensen te verbinden en het beste uit mensen te halen. Neemt en geeft verantwoordelijkheid.

Transparant

Doet wat hij/zij zegt en zegt wat hij/zij doet, is open, eerlijk, integer en duidelijk. Is aanspreekbaar op gedrag en spreekt anderen aan op een respectvolle manier.

Vakman/-vrouw

Kent zijn/haar vak, de markt en de klant. Inspireert en stimuleert innovatieve ideeën. Verzamelt collega's om zich heen die hem/haar aanvullen. Is ondernemend, resultaatgericht en stimuleert veilig, integer en duurzaam werken.

Goede leiders weten op welk moment zij moeten managen en op welk moment zij moeten leiden. Ons leiderschapsprogramma is gericht op bewustwording van een ieders dominante stijl van leidinggeven, de overige stijlen van leidinggeven en welke stijl in welke situatie het meest effectief is.

Het nieuwe leiderschapsprogramma is zodanig ontwikkeld om een transparante manier van werken aandacht te geven. We verwachten dat dit programma een positief effect heeft op onze bedrijfsresultaten en dat het helpt om onze goede werkgeversstatus te behouden. Het programma is het afgelopen jaar gestart binnen de segmenten Energie & Telecom Infrastructuur en Bouw & Vastgoedontwikkeling. In 2019 volgt het segment Infrastructuur. Ondertussen rollen onze internationale afdelingen vergelijkbare programma's uit, die zijn afgestemd op de lokale arbeidsmarkten.

66 Goede leiders weten het verschil tussen managen en leiden

Transparante cultuur

VolkerWessels bestaat uit veel verschillende ondernemingen, die ieder een eigen markt bedienen. Hierdoor hebben we te maken met veel verschillende (werk)culturen. Daarbij komt de diepgewortelde geschiedenis, die teruggaat tot 1854. Deze twee karakteristieken maken gewenste veranderingen in de cultuur van de organisatie uitdagend. Daarom besteden we hier sinds 2017 expliciet aandacht aan bij onze opleidingsprogramma's voor onze medewerkers. We leren hen welke verschillen er zijn en wat daarvan de voor- en de nadelen zijn. Een gedeeld bewustzijn hiervan zien wij als een belangrijk onderdeel bij interdisciplinaire samenwerking.

Wij willen dat iedere medewerker werkt volgens onze kernwaarden: integriteit, veiligheid en duurzaamheid. In het cultuuronderzoek dat we afgelopen jaar hebben

uitgevoerd bij alle medewerkers van VolkerWessels, hebben we gevraagd hoe zij de cultuur en het leiderschap ervaren. We hebben feedback gevraagd over thema's als sociale en fysieke veiligheid, samenwerking, carrièremogelijkheden en duurzaamheid. Hun mening en inbreng is zeer waardevol voor continue verbetering om deze organisatie tot zijn maximale potentieel te benutten.

Training en ontwikkeling

VolkerWessels heeft een eigen opleidingsinstituut, de VolkerWessels Academy. De onderwerpen van de modulaire trainingsprogramma's variëren van leren over VolkerWessels tot projectbeheersing en leiderschap. Onze medewerkers krijgen de nieuwste inzichten in marktontwikkeling, innovatieve manieren van werken en ontwikkeling van vaardigheden. Dit houdt onze medewerkers scherp en maakt hen bewust van veranderingen.

We hebben in 2018 onderzocht hoe we de VolkerWessels Academy verder konden professionaliseren, om de programma's voor iedereen toegankelijker te maken. In 2019 lanceren we een centraal leermanagementsysteem voor al onze ondernemingen. Dit is een online leerplatform waar elke medewerker zelf kan inloggen. We plaatsen hier alle e-learnings, bijvoorbeeld over integriteit. Ook vinden nieuwe medewerkers hier straks alle informatie en zal het platform algemene opleidingen aanbieden, zoals de vca. Daarnaast wordt het voor iedere onderneming mogelijk om zelf trainingen te ontwikkelen en op het platform te plaatsen.

Praktijk leren

Naast de VolkerWessels Academy ontwikkelen onze ondernemingen zelf opleidingsprogramma's, waarin studenten het vak leren. Leren in de praktijk is hiervoor nog altijd de belangrijkste methode. Bijvoorbeeld bij ons telecombedrijf, waar gewerkt wordt met duo's van

wave (Wees Alert! Veiligheid Eerst!) is een manier van werken.

leermeesters en leerlingen, die het vak van telecom-monteur leren. We hebben een eigen Industrie Vakschool voor onze onderneming die de kabels en leidingen aanlegt. De vakschool biedt een plezierige, veilige en inspirerende omgeving die gericht is op het werkgericht ontwikkelen van jong talent, zij-instromers en meer ervaren kandidaten die al bij ons werken. Het leermeester-leerling principe hanteren we ook bij het Bouw & Vastgoedsegment. Denk aan installatie-techniek of metselen.

Arbeidsmarktcommunicatie

Een aantrekkelijke werkgever is ook zichtbaar en bereikbaar voor de buitenwereld. We hebben in 2018 een visie en strategie ontwikkeld voor arbeidsmarktcommunicatie. We hebben hiervoor op concernniveau een doelgroepenanalyse gemaakt om tot een goede strategie te komen. Er is daarbij ook gekeken naar de activiteiten die ondernemingen zelf kunnen uitvoeren om zichtbaar te zijn. In 2019 lanceren we de website: werkenbijvolkerwessels.nl en start de centrale campagne 'Maak morgen mogelijk'.

Verantwoordelijkheden

Vanwege de grote verschillen tussen bedrijven, markten en medewerkers laten we de inrichting van het HR-beleid over aan onze ondernemingen. Een onderwerp dat lokaal belegd wordt is het beleid voor duurzame inzetbaarheid van onze medewerkers. Op concernniveau bundelt de afdeling HR de behoeften op bepaalde HR-onderwerpen waarvoor centrale aansturing nodig is en zorgt zij voor strategie in het centrale HR-beleid. Dit gaat in nauwe samenwerking met HR-directeuren.

VolkerWessels als sociale ondernemer

Bij VolkerWessels zijn we goed in ondernemen en we hebben ook de ambitie om een goede sociale ondernemer te zijn. Dat wil zeggen; maatschappelijke doelen combineren met onze bedrijfsvoering.

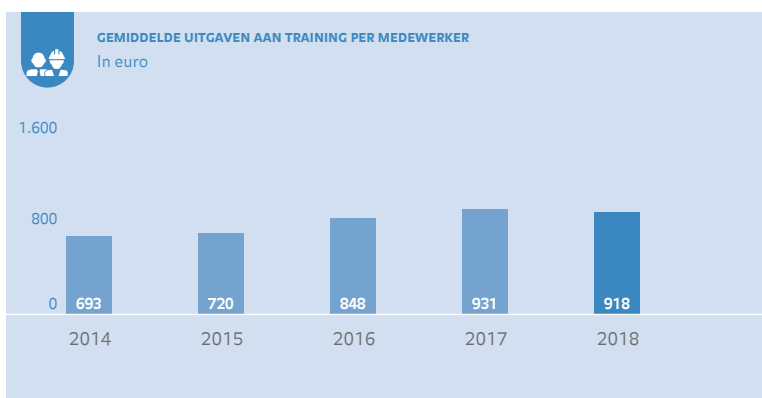
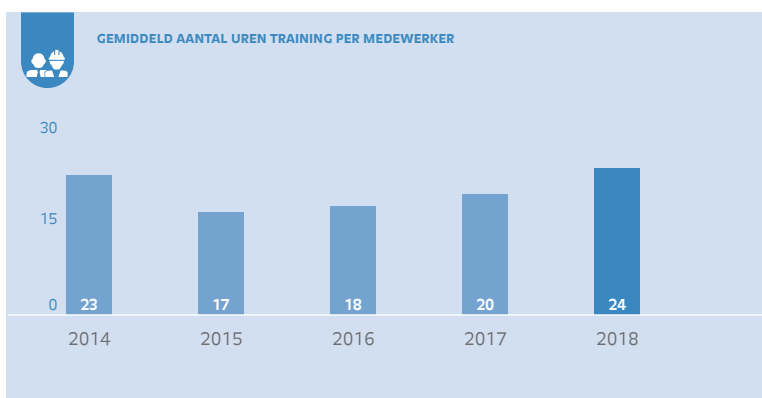
Ons uitgangspunt bij sociaal ondernemerschap is dat mensen die een kans verdienen op de arbeidsmarkt bij ons de ruimte krijgen zich te ontplooiën. Voor mensen met een uitkering of met een lichamelijke of geestelijke beperking is het vinden van gepast werk namelijk niet altijd eenvoudig. VolkerWessels levert een meetbare inspanning, in tijd en geld, om mensen met een achterstand op de arbeidsmarkt weer aan het werk te krijgen. Social return is een van de zes speerpunten waar we ons op richten.

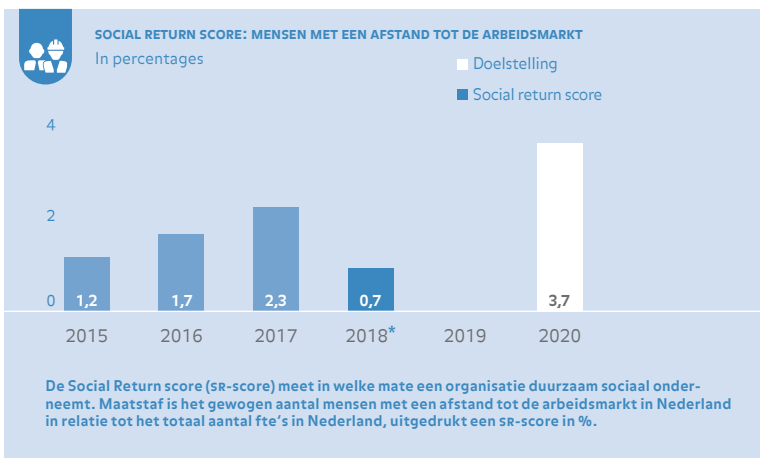
Ons doel is om mensen zodanig op te leiden dat zij niet meer terugvallen in een uitkeringssituatie, maar bij ons aan de slag kunnen en blijven. Tegelijkertijd helpt dit ons om werknemers te vinden voor onze ondernemingen met personeelstekorten. Bijvoorbeeld op het project de Rotterdamsebaan in Den Haag: we starten periodiek met een Werkontwikkeltraject voor statushouders en uitkeringsgerechtigden. Inmiddels draait een aantal statushouders volwaardig mee in de realisatie van het project.

66
We combineren
maatschappelijke doelen met
onze bedrijfsvoering

99
Maar niet alleen op de bouwplaats is er plaats voor mensen met een afstand tot de arbeidsmarkt, ook op onze kantoren treffen we steeds vaker collega's aan met een arbeidsbeperking. Een collega met een Wajong achtergrond, die werkt bij een van onze wegenbouwers vervult hier al geruime tijd een administratieve functie. Met begeleiding op maat is hij inmiddels helemaal op zijn plek. Voor mensen met een fysieke beperking vinden we ook oplossingen. Na het doorvoeren van slechts een aantal kleine aanpassingen op kantoor is op ons ingenieursbureau het afgelopen jaar bijvoorbeeld een adviseur gestart met beperkte functie van zijn spieren. Dit zijn twee voorbeelden van vele werknemers die binnen VolkerWessels werkzaam zijn.

Onderzoeken wijzen uit dat wanneer jongeren een startkwalificatie (minimaal MBO niveau 2) behalen, de kans dat zij op latere leeftijd in een uitkeringssituatie

* Hierover heeft KPMG assurance met een beperkte mate van zekerheid verstrekt, zie pagina 77.

terecht komen veel kleiner is. Daarom is goede opleiding belangrijk. Dat is bovendien ook een goede manier om het tekort aan vakpersoneel te verkleinen. Een voorbeeld hiervan is het principe van de leermeester en de leerling bij de bouwondernemingen; vier dagen per week zijn BBL-studenten in de leer bij een VolkerWessels-vakman. Daarnaast gaan zij een dag in de week naar school. VolkerWessels biedt deze jonge studenten tijd en ruimte om het vak in hun eigen tempo te kunnen aanleren.

Potentieel benutten

We merken dat we het potentieel van sociaal ondernemerschap goed duidelijk moeten maken aan onze ondernemingen. Ook hebben zij hulp nodig bij het extra werk dat bij toepassing van social return komt kijken. Sommige opdrachtgevers, met name overheidsprojecten, stellen specifieke voorwaarden dit gebied. Daaraan voldoen we uiteraard, we proberen juist een extra plus te bieden door de kennis uit verschillende disciplines aan elkaar te verbinden. Zoals de ervaringen

opgedaan bij Werkontwikkeltraject in Den Haag worden gedeeld bij andere projecten in de bouw- en infrasector. Social return-beleid vraagt om specialistische kennis en om het juiste netwerk. Wie zijn de lokale partners waarmee we kunnen samenwerken? Waar in ons bedrijf of in welke van onze projecten past iemand die een afstand tot de arbeidsmarkt heeft? Hoe brengen we onze kennis verder naar de samenwerkingspartners?

In 2016 is het Social Return Loket opgericht. Het loket organiseert social return binnen VolkerWessels en maakt het mogelijk om de specialistische kennis in te zetten bij onze ondernemingen. Ook het meten van onze prestaties is een taak van het loket. Het brengt in kaart in hoeverre de ondernemingen kansen bieden aan mensen met een afstand tot de arbeidsmarkt. Hierbij wordt het principe van de Prestatieladder Socialer Ondernemen Nederland gebruikt. Dit is een landelijk keurmerk dat wordt gevolgd voor sociaal ondernemerschap.

Twee aspecten van sociaal ondernemen

We streven ernaar om ons op twee onderdelen in te zetten. Namelijk: we brengen de directe arbeidsrelaties en de verhouding ervan tot ons totale personeelsbestand in kaart. Dit noemen we de directe bijdrage. Vervolgens ligt er ook een groot potentieel in de indirecte bijdrage: hoeveel kopen wij in bij sociaal ondernemende bedrijven, hoeveel mensen met een afstand tot de arbeidsmarkt werken via ketenpartners en leveranciers op onze projecten. De beide bijdragen leveren samen een Social Return score, waar we een ambitieuze 2020-doelstelling voor hebben: gewogen Social Return score van 3,7%. We hebben dit jaar assurance laten verlenen door KPMG over de Social Return score. Als gevolg hiervan hebben we onze methodologie consistent toegepast en controleren we daar strenger op.

Dit jaar hebben we de volledige parkbekabeling voor het zonnepark Oosterwolde gerealiseerd.

Daaruit blijkt dat we hebben steeds beter inzicht in de indirecte bijdrage, maar dat we de inzet van het totale aantal FTE via onderaannemers en ketenpartners nog niet scherp in kaart hebben. Het is complex om de bewijslast van de indirecte bijdrage (mensen die via onderaannemers op onze projecten werken) te monitoren. We werken aan een groot aantal projecten met een groot aantal betrokken ketenpartners en leveranciers. We hebben er daarom voor gekozen om de indirecte bijdrage nog niet mee te tellen. Hierdoor zijn de cijfers van 2017 en eerder niet goed vergelijkbaar met de cijfers van 2018. Het meten van de indirecte bijdrage is een van onze aandachtspunten voor 2019. Zie voor meer informatie Over dit verslag.

In 2018 was de Social Return score 0,7%, gebaseerd op onze directe bijdrage. Dit ligt dus een stuk lager in vergelijking met 2017 (2,3%). De daling komt met name door de wijze van meten en niet aan een verandering in de praktische prestatie. Er is beter gecontroleerd op het meetellen van de juiste personen met een afstand tot de arbeidsmarkt en het volgen van de juiste methodologie. Daarnaast gebruikten we in 2018 een verbeterde tool, die het uitvoeren van controles makkelijker heeft gemaakt. We kunnen op de dag nauwkeurig zien wie meetelt in Social Return score. De response rate van de ondernemingen is het afgelopen jaar sterk gestegen.

Uit de controles is gebleken dat ongeveer een derde van de mensen bij onze ondernemingen werken, maar dat inmiddels de stageperiode is afgerond of dat de indicatieperiode is verstreken. Dit geeft aan dat we bijdragen aan sociaal ondernemen doordat we deze een vaste arbeidsplaats konden bieden. Dit betekent dat zij geen afstand tot de arbeidsmarkt meer hebben, met als gevolg een lagere Social Return score.

In 2018 hebben we de Social Return score onderdeel gemaakt van de RCF-KPI's. We merken dat niet iedere opdrachtgever dezelfde methodiek gebruikt. Dit maakt

het lastig om social return een vaste plaats in de bedrijfsprocessen en in het projectmanagement te geven. Door zelf het initiatief te nemen, willen we onze opdrachtgevers meenemen naar meer succesvolle invulling van social return.

Dilemma

Door actiever mensen met een afstand tot de arbeidsmarkt te werven en in te zetten en door meer in te kopen bij sociale ondernemingen levert VolkerWessels een significante bijdrage aan de werkgelegenheid in Nederland. Dat ambiëren we, maar we merken dat onze kerntaak voorrang krijgt: het in hoog tempo realiseren van projecten van hoge kwaliteit. We zien dat dit ten koste gaat van de benodigde extra aandacht voor sociaal ondernemen. Daarom is social return een van de initiatieven waarop we meer gaan sturen. Een van de manieren is de opname van de social return score als onderdeel van de RCF-afspraken die we met de banken hebben afgesloten. Daarnaast is deze KPI opgenomen in de balanced scorecard van de leden van de Raad van Bestuur.

Highlights 2018

- Cultuuronderzoek uitgevoerd
- Start nieuw leiderschapsprogramma
- Arbeidsmarktcommunicatie campagne ontwikkeld

Uitdagingen 2018

- Bewustzijn van cultuurverschillen
- Hooggekwalificeerde mensen aantrekken en behouden
- Uniformiteit methodiek social return in de markt

Acties 2019

- Lanceren centraal leermanagementsysteem
- Lanceren werkenbijvolkerwessels.nl
- Start campagne 'Maak Morgen Mogelijk'
- Betrekken ketenpartners bij social return
- Masterclass 'Omgaan met sociaal ondernemen op de werkvloer' voor leermeesters

**"We build it!
En daar ben ik
hartstikke trots op!"**

Sunil Biere
Beton timmerman

Bouwen aan een betrokken omgeving

Ruimtelijke projecten hebben grote invloed op de omgeving en omgekeerd. Bij de voorbereiding en realisatie van bouwprojecten kunnen we werk maken van onze levenskwaliteit-visie. Worden buurtbewoners en andere betrokkenen gehoord vóór de werkzaamheden, en kunnen zij zelfs oplossingen aandragen? Dan draagt dit bij aan hun kwaliteit van wonen, werken en leven. Omgevingsmanagement krijgt dan ook een grote rol in de uitvoering van onze projecten.

Betrekken van de omgeving

Bij de renovatiewerkzaamheden van wijkcentrum 't Eikske in Landgraaf hebben we de naastgelegen basisschool vanaf het begin betrokken bij de plannen. Renoveren pal naast een basisschool vraagt tenslotte om aandacht voor veiligheid en het creëren van bewustwording hieromtrent. Vandaar dat we allereerst zijn gestart met het maken van waarschuwingsborden die kinderen aanspreken. Daarnaast hebben maar liefst 300 kinderen van de basisschool Harlekijn veiligheidsafzettingen van de bouwplaats opgefleurd met zelfgemaakte kunstwerkjes. Een actie die niet alleen is opgezet om een prachtig aanzicht voor de buurt te creëren, maar juist om "sámen zorgen voor een veilige bouwplaats" onder de aandacht te brengen.

Doelstellingen 2020

- 100% van de projecten voldoet aan richtlijnen Bewuste Bouwers
- Minimaal 150 projecten per jaar aanmelden bij Bewuste Bouwers
- 15 projecten waarin 2 maatregelen vanuit de richtlijn duurzame bouwplaats genomen worden
- 15 projecten waarin 2 maatregelen genomen worden uit de Menukaart Bouwlogistiek

Bij één van onze projecten leerden we kinderen van de naastgelegen basisschool op een speelse manier wat er zoal op de bouw gebeurt.

“Schiphol is intensief, dynamisch en verandert snel. Sterke groei van passagiers, beperkte capaciteit en nieuwe parkeerproducten. In een robuust partnership met VolkerWessels groeien we naar een **data-driven, flexibele en pro-actieve organisatie.**”

Corné de Jong
Manager Product & Contractmanagement Parking, Schiphol Group

met de omgeving, veiligheid en duurzaamheid. In 2018 waren er 343 bouwplaatsen aangemeld.

Dit jaar werd een van onze bouwondernemingen de tweeduizendste Bewuste Bouwer. In een gezamenlijk project ontvingen twee bouwondernemingen de Bewuste Bouwers Zuidas Award. Het project Valley Amsterdam werd door bewoners en auditors verkozen tot het project dat dit jaar het meest heeft bijgedragen tot een veilige en omgevingsvriendelijke bouwplaats. Valley kreeg de prijs vanwege de kwaliteit van de bouwhekken: mooie doeken met duidelijke impressies van wat Valley gaat worden. Ook trof de aannemer maatregelen om de hinder te beperken toen een aantal damwanden toch moest worden nagetrild in plaats van stil geduwd. Dat gebeurde tussen 08.00 en 10.00 uur om zo de overlast te beperken. Dit soort maatregelen stelden de jury's zeer op prijs.

Uitrollen van de Bouwapp

Vorig jaar zijn we gestart met het uitrollen van de BouwApp. Hiermee informeren we de omgeving over de werkzaamheden van bouw- en infraprojecten. De stijl en opzet van de app wordt aangepast aan de onderneming en het project. Het gaat bij de BouwApp om informatie over de planning, voortgang en mogelijke overlast. Naast een instrument om informatie te sturen, is de app een instrument voor klachtenafhandeling en het meten van klanttevredenheid.

Inmiddels wordt de BouwApp succesvol ingezet bij alle projecten van onze grootste wegebouwer. Voorbeelden van zulke projecten zijn het groot onderhoud Berg en Bos in Apeldoorn en het Spoorproject in Goes. Dit zijn langlopende projecten waarbij het essentieel is dat de omgeving tijdens alle fasen betrokken is.

We brengen de BouwApp actief onder de aandacht bij de omgeving, onder andere met doeken op drang-

hekken en bouwboarden en in bewonersbrieven en lokale nieuwsberichten.

Dat dit effect heeft, merken we onder andere bij de werkzaamheden rondom de N204. Dat project wordt door meer dan 1.000 mensen gevolgd. De omgevingsmanager stuurt regelmatig updates over wat hij met de feedback van bewoners doet.

De BouwApp was dit jaar onderwerp van gesprek tijdens de Landelijke Omgevingsmanagementdag, bijgewoond door zo'n 400 omgevingsmanagers, projectmanagers, gebiedsmanagers en communicatieadviseurs van overheid en marktpartijen. In een workshop werden professionals uitgedaagd om mee te denken over nieuwe mogelijkheden van de app. Zo blijven we de BouwApp continu verbeteren.

Bewuste Bouwers

VolkerWessels is een trotse initiatiefnemer van Stichting Bewuste Bouwers. Deze maakt zich er hard voor dat bij bouwprojecten rekening wordt gehouden

Maar liefst 300 kinderen hebben de bouwplaats in Landgraaf opgefleurd met zelfgemaakte kunstwerkjes.

Vijf pijlers Gedragscode Bewuste Bouwers

1. Omgeving	Bewuste Bouwers beperken hinder en hinderbeleving voor de omgeving
2. Veilig	Bewuste Bouwers werken veilig voor omwonenden, voorbijgangers en bezoekers
3. Vakmensen	Bewuste Bouwers hebben aandacht voor de ontwikkeling, gezondheid, welzijn en veiligheid van hun vakmensen
4. Milieu	Bewuste Bouwers werken milieubewust
5. Verzorgd	Bewuste Bouwers werken netjes

Bouwen op een postzegel

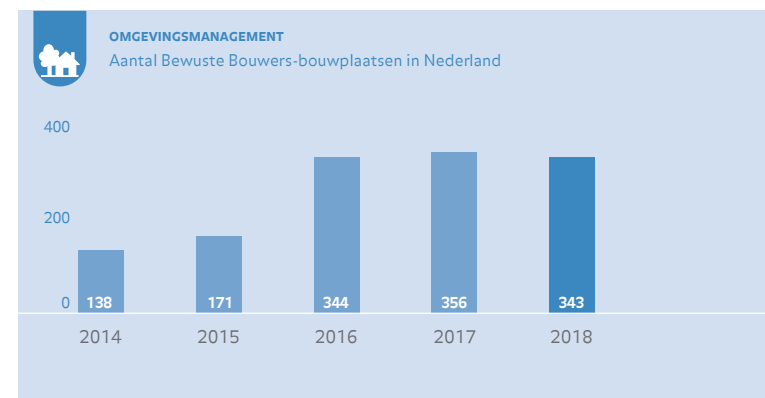
Bij binnenstedelijke bouwprojecten hebben we vaak te maken met weinig plek en veel drukte. Dit vraagt soms creatieve oplossingen om de overlast zo veel mogelijk te beperken.

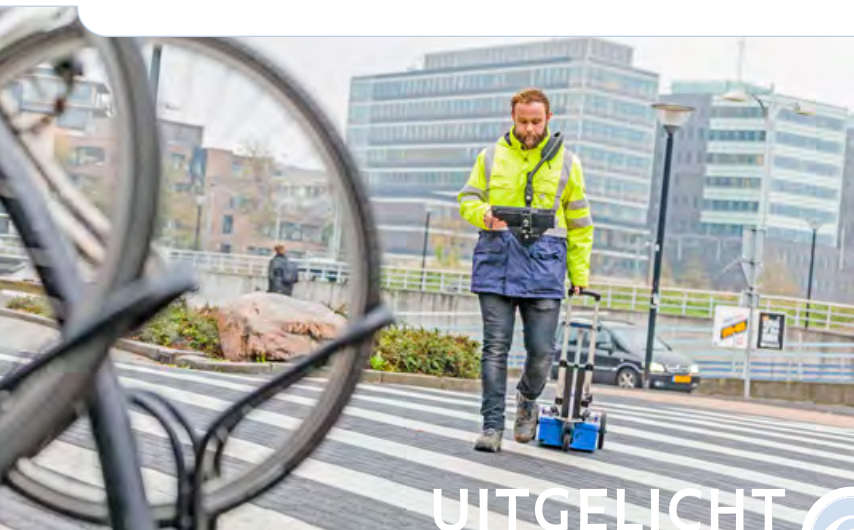
Een van de drukste binnenstedelijke projectlocaties is het Jaarbeursplein bij station Utrecht Centraal. De bouw van een parkeergarage op een locatie waar dagelijks 186.000 mensen in- en uitgaan is een enorme uitdaging. Wij zorgden voor een schone, opgeruimde bouw, die de overlast voor de vele voetgangers en fietsers in het gebied beperkt. Zo verlieten alle vrachtwagens de bouwplaats zo schoon mogelijk, via een speciale spoelplaats. Daarnaast moest de beperkte ruimte goed worden afgestemd met andere aannemers.

Effecten maatregelen direct inzichtelijk voor bewoners

Wij merken dat bewoners graag de gevolgen van klimaatverandering in de eigen buurt (visueel) inzichtelijk krijgen. Daarom nemen we hen middels een 3D-tool mee in de effecten van verschillende maatregelen. Bijvoorbeeld om hittestress en water op straat te beperken. Tijdens een overleg met specialisten of bewoners kunnen ter plekke oplossingsrichtingen worden verkend en geselecteerd.

Dit hebben we bijvoorbeeld gedaan bij vier kernen in het stroomgebied van de Schipbeek: Bathmen, Holten, Markelo en Neede. Het bleek dat bij hevige buien circa 40 procent van de bestrating ernstige wateroverlast zou hebben. Door het nemen van maatregelen is dit terug te dringen tot circa 10 procent.

UITGELICHT

MIJLPAAL IN GRONDRADARTECHNOLOGIE

In Nederland ligt ruim 1,7 miljoen kilometer aan kabels en leidingen onder de grond. Met de toename van het aantal ondergrondse netwerken in Nederland, zoals glasvezel-, riolerings-, en elektriciteitsnetwerken, wordt het risico op schade bij aanleg en graafwerkzaamheden steeds groter. Samen met de Universiteit Twente en Gasunie ontwikkelden wij een oplossing in de vorm van een grondscanner.

Door de combinatie van diverse innovaties als machine learning en augmented reality, geeft de 3D grondscantechnologie een beeld van wat waar onder de grond zit. Ondergrondse kabels en leidingen worden automatisch herkend en verschijnen op een tablet of computerscherm.

Voorheen konden enkel de specialisten de scanresultaten interpreteren en duurde het meerdere dagen voor uitkomsten bekend waren. Nu beperken we het aantal schades drastisch en kunnen we ons werk in een kleiner tijdsbestek uitvoeren, waardoor de overlast voor de omgeving minimaal is. De grondscanner kreeg dit jaar ook internationale erkenning tijdens de World Gas Conference in Washington waar het beloond werd met de 'Industry Choice Award'.

Monitoring en sturing

Sinds 2016 vragen we de ondernemingen om te rapporteren door kwalitatieve beschrijvingen van het gevoerde beleid. Dit is, vanwege de uiteenlopende activiteiten binnen onze organisatie, lastig in KPI's uit te drukken. Deze vorm van rapporteren vertelt meer over de daadwerkelijke effecten en de mate van tevredenheid van opdrachtgevers en de omgeving.

Highlights 2018

- 343 aangemelde bouwplaatsen Bewuste Bouwers
- BouwApp steeds beter in gebruik

Uitdagingen 2018

- Adequate communicatie bij langlopende projecten
- Binnenstedelijk bouwen met een zo laag mogelijke impact op de omgeving

Acties 2019

- Voortzetten onderzoek maatschappelijke effecten slimme logistiek Bouwhub
- Uitbreiden van de inzet van de BouwApp

Integriteit is binnen VolkerWessels compromisloos

Integriteit is een van onze drie kernwaarden. VolkerWessels doet alleen op integere wijze zaken. We richten ons op twee hoofdzaken: het bevorderen van integriteitsbewustzijn bij onze medewerkers en de waarborging van integer handelen in onze organisatie.

Bevordering integriteitsbewustzijn medewerkers

Ons eigen bewustwordingsprogramma VolkerWessels Veilig behandelt de onderwerpen integriteit, privacy en informatiebeveiliging in onderlinge samenhang. Er bestaan namelijk veel raakvlakken tussen deze onderwerpen.

We gaan in op wenselijk gedrag, niet-wenselijk gedrag en op regels en richtlijnen. Het afgelopen jaar hebben we bijvoorbeeld aandacht besteed aan de omgang met bedrijfsmiddelen. Het is belangrijk dat hierover geen onduidelijkheid bestaat. In het voorjaar van 2018 hebben we een video-animatie over het gebruik van bedrijfsmiddelen uitgerold in het hele concern.

E-learnings en workshops

Ons compliance-beleid versterkt het integriteitsbewustzijn. In het Compliance Jaarplan staan de acties voor het komende jaar. Een goed middel om het integriteitsbewustzijn te stimuleren is het gebruik van e-learnings. Een e-learning heeft een groot bereik en kan gevolgd worden wanneer het medewerkers het beste schikt.

In 2018 hebben we een e-learning integriteit ontwikkeld. In de e-learning van 2018 wordt de nadruk gelegd op:

1. Het nemen van eigen verantwoordelijkheid
2. Het elkaar aanspreken op niet-integer gedrag
3. Bij wie vermoedens van misstanden gemeld kunnen worden.

De e-learning is in december 2018 uitgerold en loopt tot half februari 2019. Hij is bestemd voor alle medewerkers van VolkerWessels die beschikken over een zakelijk apparaat zoals telefoon of laptop. Ook voor ingeleende medewerkers is het maken van deze e-learning verplicht.

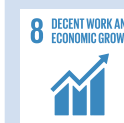
Komend jaar rollen we een e-learning uit over de Algemene Verordening Gegevensbescherming en de grenzen die de mededingingswet stelt aan het uitwisselen van informatie met collega-aanemers.

In 2018 namen er 689 medewerkers deel aan een cursus of workshop over integriteit. In deze workshops wordt in groepen van maximaal twintig medewerkers aan de hand van concrete voorbeelden gesproken over integriteitsdilemma's en de regels uit de Gedragscode 2016.

Doelstellingen 2020

Elke medewerker moet weten:

1. Hoe hij/zij moet omgaan met integriteitsdilemma's binnen zijn/haar werkveld
2. Bij wie hij/zij terecht kan als hij/zij hierover wil overleggen
3. Bij wie hij/zij eventuele overtredingen van de gedragscode kan melden

Eind 2018 is het thema Integriteit aan de orde geweest in de verplichte terugkomdagen voor alle statutair directeurs van het concern. Er zijn onder andere voorbeelden (mogelijk) niet of minder integer gedrag van directeurs van VolkerWessels besproken. Geconstateerd werd dat de meeste directeurs goed wisten waar in de huidige tijd de grenzen van al dan niet integer gedrag liggen. Zij zijn zich ook bewust van de voorbeeldfunctie die zij hebben op dit vlak.

Handelen zonder voorkennis

Sinds de notering van onze aandelen aan de effectenbeurs is handelen met voorkennis van koersgevoelige informatie een nieuw onderwerp waaraan aandacht is besteed. Goede voorlichting over dit onderwerp is noodzakelijk, omdat de gevolgen van handelen met voorkennis groot kunnen zijn.

Om medewerkers goed te bereiken, is besloten om de voorlichting niet in de vorm van een e-learning te doen. Bij dit onderwerp lijkt dat niet de meest effectieve manier om de boodschap en de regels duidelijk te maken. In 2017 hebben alle directies van de ondernemingen al een workshop (train de trainer) gevolgd over

dit onderwerp. De verantwoordelijkheid om medewerkers bewust te maken van de risico's van handelen met voorkennis ligt voornamelijk bij hen. Om het onderwerp blijvend onder de aandacht te brengen is een animatiefilm gemaakt, die in maart 2019 zal worden uitgerold.

Training Compliance Officers

De Compliance Officers van VolkerWessels hebben een belangrijke taak en verantwoordelijkheid bij de handhaving van onze normen en de regels. Zij zorgen voor een bedrijfscultuur waarin iedereen op een veilige wijze zijn of haar werk kan doen. In het begin van 2019 worden onze Compliance Officers extra getraind, zodat zij weten wat hun rol is en daaraan een goede invulling kunnen geven. Een effectieve werkvorm in dergelijke trainingen is het behandelen van dilemma's. We leren de Compliance Officers hoe zij zelf het beste met dilemma's kunnen omgaan en hoe zij collega's hierover het best kunnen adviseren.

Er zijn in 2018 49 meldingen van vermoedens van integriteitsschending en vermoedens van misstand geweest. De meldingen hebben geleid tot 11 ontslagen. Het aantal meldingen ligt hoger in vergelijking tot 2017, toen waren het er 32. Dit getal ligt in lijn met de resultaten van voorgaande jaren.

Openheid en vertrouwen

Goed integriteitsbeleid richt zich zowel op de organisatiestructuur als -cultuur. Om inzicht te krijgen in de mate van openheid en vertrouwen bij VolkerWessels hebben we deze onderwerpen het afgelopen jaar meegenomen in het concernbrede cultuuronderzoek. Er blijkt een verschil te zijn in de integriteitsbeleving van leidinggevend en hun medewerkers. Daarover is tijdens de terugkomdagen voor statutair directeuren in het najaar van 2018 eveneens aandacht besteed. Als vervolg op deze uitkomst van het cultuuronderzoek zijn we gestart met de ontwikkeling van een toolbox.

Deze stimuleert het gesprek tussen medewerkers en leidinggevend over integriteitskwetsies. De toolbox zal door iedere laag van de organisatie gebruikt worden.

Onze aanpak is om dit uit te rollen vanaf de Raad van Bestuur, laag voor laag tot en met de vaklieden.

SUSTAINABLE DEVELOPMENT GOALS BIJ VOLKERWESSELS

Onze duurzaamheidsvisie richt zich op 'bouwen aan een betere levenskwaliteit'. We houden ons bezig met vragen als: 'Hoe breng je duurzaamheid in de organisatie op alle niveaus en wat is daarvoor nodig?' De SDG's helpen ons focus aan te brengen. Ze bieden een richtlijn en een toetsingskader: 'Hoe kunnen wij bijdragen aan de grote maatschappelijke opgaven van nu?' Ook bieden ze een gemeenschappelijke taal om aan anderen uit te leggen wat we doen.

Wij geven invulling aan duurzaamheid door onze doelstellingen. Een bijzondere set van doelstellingen is vastgelegd in de Revolving Credit Facility (rcf) afspraken met een aantal grote banken. We namen het initiatief om onze duurzaamheidsprestaties te koppelen aan de bankkredietverlening. Afhankelijk van het aantal behaalde duurzaamheidsdoelen ontvangen we een

rentekorting of is een toeslag op de rente van toepassing. Bij het bepalen van de indicatoren hebben we gekeken naar onze invloed op de drie pijlers van levenskwaliteit en hoe deze aan de SDG's bijdragen:

GEZONDHEID

We zetten ons in voor onderzoek naar gezond ontwerp en het ontwikkelen van nieuwe bouwconcepten die gericht zijn op gezondheid. Daarnaast werken we veilig, of helemaal niet. Door deze instelling zorgen we voor de gezondheid en het welzijn van onze stakeholders (SDG 3). Ook heeft ons beleid ten aanzien van milieu-impact en afvalmanagement een grote invloed op de veiligheid en duurzaamheid van steden en gemeenschappen (SDG 11)

NATUURLIJKE OMGEVING

We minimaliseren onze CO₂-uitstoot en het gebruik van primaire grondstoffen. We ontwikkelen duurzame alternatieven om de transitie naar een klimaatneutrale en circulaire bouwsector te versnellen. Daarnaast proberen we een positieve invloed te hebben op de natuur en biodiversiteit. We dragen hierdoor bij aan het gebruik van schone energie (SDG 7), industriële innovatie en infrastructuur (SDG 9), verantwoorde consumptie en productie (SDG 12) en klimaatactie (SDG 13)

WERK EN SOCIALE ACTIVITEITEN

VolkerWessels wil een eerlijke zakenpartner en een aantrekkelijke werkgever zijn. We zien het als onze plicht om een gezonde onderneming te blijven die toegevoegde waarde creëert op economisch, sociaal, ecologisch en maatschappelijk gebied. Op deze manier dragen we bij aan fatsoenlijk werk en economische groei (SDG 8)

Integere samenwerking

De duidelijke regels die wij hanteren voor onze medewerkers gelden ook voor onze opdrachtgevers, leveranciers, onderaannemers en andere stakeholders. De voorwaarden die wij stellen aan samenwerking zijn in onze Gedragscode opgenomen. Hierin staat bijvoorbeeld opgenomen dat gedwongen arbeid niet is toegestaan en streng bestraft wordt. Dit biedt een heldere basis voor integer handelen en zakendoen. In onze Algemene Voorwaarden verwijzen we ernaar. VolkerWessels onderschrijft ook, net als andere ketenpartners, de Leidende Principes Opdrachtgevend Bouwbedrijf.

In 2016 hebben we de United Nations Global Compact ondertekend, waarmee we ons committeren aan de tien universele principes op het gebied van mensenrechten, werkgelegenheid, milieu en anti-corruptie. We zijn lid van de Nederlandse Vereniging van de UNGC en leggen jaarlijks verantwoording af over hoe we invulling geven aan deze principes.

Verantwoordelijkheden

Het Integriteitsplatform initieert acties die het integriteitsbewustzijn bij VolkerWessels bevorderen. Ook monitort het de uitvoering en opvolging van deze acties. De kerntaken zijn het bevorderen van bewustzijn en de waarborging van regels, de gedragscode en de richtlijnen. Het Platform bestaat uit directieleden van verschillende grote ondernemingen van VolkerWessels, een vertegenwoordiger van HR, de Centrale Compliance Officer en de directeur van de afdeling Concern Communicatie. Het Integriteitsplatform wordt voorgezeten door de voorzitter van de Raad van Bestuur. Op concernniveau hebben wij een Centrale Compliance Officer (cco) die verantwoordelijk is voor de uitvoering van de initiatieven en acties uit het Compliance Jaarplan. De Raad van Bestuur is verantwoordelijk voor het integriteitsbeleid.

Highlights 2018

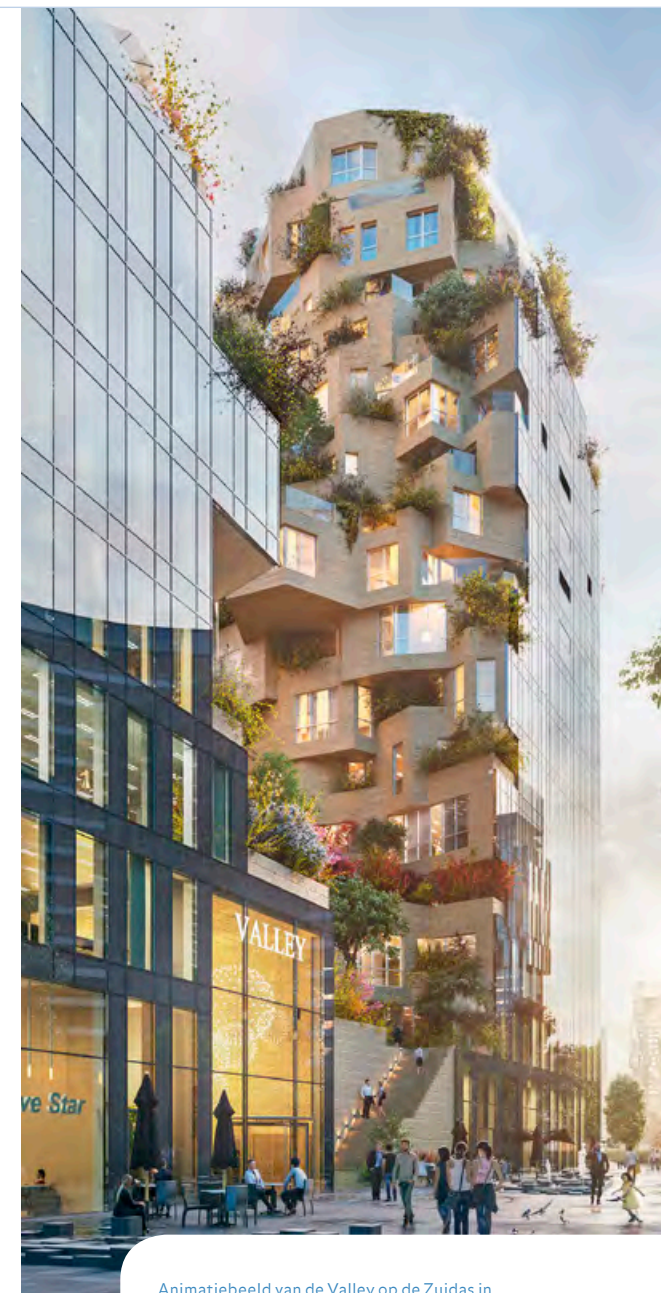
- Uitrol e-learning integriteit en deelname workshops integriteit
- Werksessies integer gedrag statutair directeuren
- Training Compliance Officers
- Cultuuronderzoek gericht op organisatiestructuur en -cultuur

Uitdagingen 2018

- Integriteitsbeleving leidinggevenden en hun medewerkers
- Goede voorlichting over handelen zonder voorkennis

Acties 2019

- Uitrol e-learning uit over de Algemene Verordening Gegevensbescherming en de Mededingingswet
- Animatie-video handelen zonder voorkennis
- Trainen Compliance Officers in het behandelen van dilemma's

Animatiebeeld van de Valley op de Zuidas in Amsterdam, waarvan de oplevering naar verwachting in 2021 plaatsvindt.

69 Verenigd Koninkrijk
71 Noord-Amerika
71 Duitsland

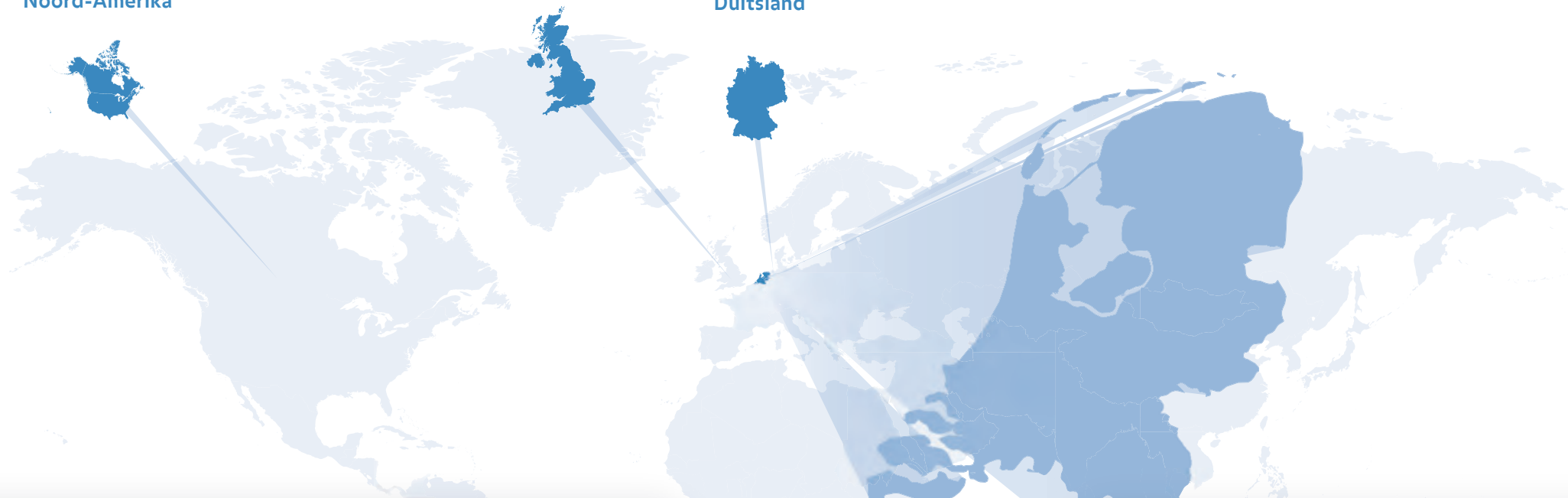
VolkerWessels Buitenland

The bottom of the page features several horizontal white lines of varying lengths and thicknesses, some with rounded ends, creating a modern, abstract graphic design.

Noord-Amerika

Verenigd Koninkrijk

Duitsland

“Naast onze activiteiten in **Nederland** zijn we ook actief in het **Verenigd Koninkrijk, Noord-Amerika** en **Duitsland.**”

Dit jaar hebben we onze rapportagescope uitgebreid met onze buitenlandse activiteiten. Voor het Verenigd Koninkrijk rapporteerden we voorheen al kwantitatieve informatie voor een aantal KPI's. Voor Duitsland en Noord-Amerika rapporteren we voor het eerst kwantitatieve gegevens. We zijn in 2018 gestart met het centraal verzamelen van de duurzaamheidscijfers voor onze belangrijkste KPI's. We doen dit omdat we het belangrijk vinden dat onze financiële en duurzaamheidsrapportage dezelfde scope hebben. Dit is een eerste stap naar het in lijn brengen van het beleid van de activiteiten in de verschillende landen.

Onze ondernemingen in Duitsland en Noord-Amerika zijn nieuw in het rapportageproces. Om goed te kunnen meten en sturen op resultaat hebben we KPMG een Readiness Assessment laten uitvoeren. Een Readiness Assessment is gericht op het evalueren van de robuustheid van informatie over onze prestaties met als doel uiteindelijk hierover assurance te verkrijgen. Uit de Readiness Assessment is gebleken dat de cijfers nog niet voldoende robuust zijn voor assurance. We weten hierdoor wat we nog moeten verbeteren. Deze ondernemingen hebben tijd nodig om hun rapportageproces te verbeteren en interne controles uit te voeren. Daar gaan we ons in 2019 op focussen.

Verenigd Koninkrijk

Onze activiteiten in het Verenigd Koninkrijk zijn gericht op multidisciplinaire technische oplossingen in de sectoren civiele techniek en bouw. We voeren daar voornamelijk infrastructurele projecten uit. Ook zijn we expert op het gebied van commerciële en industriële gebouwen en zijn we actief in de offshore windmarkt.

Kerncijfers Verenigd Koninkrijk

	2018*	2017*	2016*
IF-rate	1,1	3,4	1,8
Totaal gewicht afval in kiloton	321	500	1.055
Scheidingspercentage	93%	89%	71%
CO ₂ -uitstoot in ton CO ₂	32,0	25,8	29,6

* Hierover heeft KPMG assurance met een beperkte mate van zekerheid verstrekt, zie pagina 77.

Gezondheid

In het Verenigd Koninkrijk stimuleren we een positieve veiligheidscultuur door verschillende aansprekende gedragscampagnes. Deze ontwikkelen we zelf en rollen we uit door het hele land. Deze campagnes omvatten de principes van PALS (Plan, Attitude, Lead, Share) en AIM (Attitude, Influence, Management).

Onlangs dat het totale aantal gewerkte uren sterk is toegenomen zijn onze veiligheidsprestaties in 2018 verbeterd. De IF-rate in 2018 was 1,1. In 2017 waren er 7 ongevallen met verzuim. Het aantal ongevallen ligt daarmee een stuk lager dan in 2017. Dit komt voornamelijk door de zeer goede prestaties van Volker-Highways en VolkerLaser. Daar waren namelijk nul ongevallen met verzuim, als gevolg van de bewustwordingscampagnes.

We zijn ons bewust van het belang om het welzijn van onze mensen te waarborgen, de relatie tussen werk en gezondheid te begrijpen en ons te committeren aan het verminderen van stress op de werkplek. In 2018 lanceerden we daarom een gezondheidsprogramma over de geestelijke gezondheid (Mental Health Awareness) van onze medewerkers.

Het programma bestaat uit:

- Het faciliteren van 'Keeping the pieces together'-sessies op alle vestigingen, waarbij medewerkers worden aangemoedigd om collega's te ondersteunen en te helpen.
- Het verzorgen van bewustzijnstrainingen voor geestelijke gezondheidszorg voor lijnmanagers en supervisors.
- Het samenstellen van Mental Health Champions binnen de organisatie die zullen fungeren als vertrouwenspersonen en aanspreekpunten wanneer collega's met problemen zitten. Deze medewerkers dienen een Eerste Hulp voor Mental Health-training te volgen.
- Regelmatige communicatie over het scala aan ondersteunende diensten dat beschikbaar is voor medewerkers en onderaannemers.

Natuurlijke omgeving

We proberen de hoeveelheid afval die we produceren zoveel mogelijk te verminderen. Onze aandacht gaat met name uit naar het voorkomen van bouw-, sloop- en graafafval dat op stortplaatsen beland. We zijn beter geworden in het scheiden van ons afval: het afvalscheidingspercentage in 2018 was 93%. Het totaal gewicht afval in 2018 was 321 ton. Dit is minder in vergelijking met 2017 (500 ton). Een groot gedeelte van het afval in het Verenigd Koninkrijk komt van afgevoerde grond. De fluctuaties in de hoeveelheid afval zijn daarmee met name aan deze reststroom toe te wijzen. Dit is anders

dan in Nederland. Daarnaast hebben we minder sloopwerkzaamheden verricht in 2018, wat betekent dat ook de hoeveelheden puin en bouw- en sloopafval zijn afgenomen. De focus van het verwerken van afval in het Verenigd Koninkrijk is al enkele jaren gericht op het recyclingspercentage. Er wordt nauwkeurig gemonitord hoeveel direct wordt hergebruikt, gerecycled, gestort of verbrand.

De CO₂-uitstoot per euro omzet in het Verenigd Koninkrijk is toegenomen met 10% ten opzichte van 2017. Dit komt doordat er op een aantal grote projecten veel brandstof is verbruikt. We zien dus vooral een sterke stijging voor brandstofverbruik van materieel.

Een belangrijk aandeel in de CO₂-uitstoot ligt – net als bij onze Nederlandse activiteiten – bij de uitvoering van onze projecten. We proberen waar mogelijk CO₂-reducerende maatregelen toe te passen. Onze spooronderneming is voor twee projecten in de prijzen gevallen tijdens de Green Apple Environment Awards. Bij het project Network Rail's West Anglia Main Line (WAML) is ongeveer 56.300 kilometer transport bespaard doordat reststromen direct op de bouwplaats konden worden hergebruikt. Dit scheelde zo'n 2.500 transportbewegingen.

Op het project Felixstowe Branch Capacity Enhancement Schemes (renovatie spoorbrug) is een CO₂-besparing van 80 ton behaald door minder transportbewegingen. Ook kon daar significant minder materiaal worden toegepast voor de brug, wat een besparing van 660 ton CO₂ opleverde.

Werk en sociale activiteiten

We investeren veel in het werven, selecteren, opleiden en ontwikkelen van mensen die onze kernwaarden delen en onze cultuur, filosofie en ambities verbeteren. We willen de "employer of choice" zijn en erkennen dat het bereiken van die status voortdurende inspanning

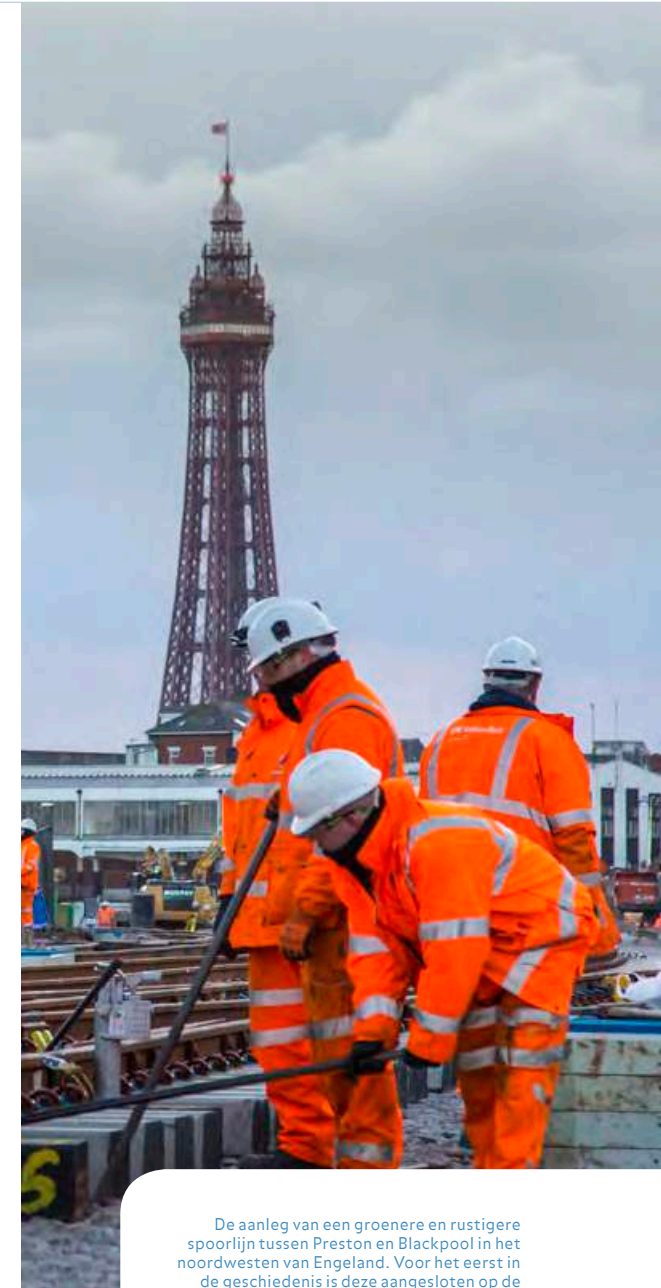
van onze kant vereist. We beschouwen het als cruciaal dat we investeren in rechtvaardigheid, inclusiviteit en diversiteit van onze organisatie (Equity, Diversity, Inclusion = EDI). Alleen zo blijven we een aantrekkelijke werkgever.

De sector waarin we werken is van oudsher weinig divers. Daarnaast hebben we ook in het Verenigd Koninkrijk te maken met een tekort aan vakmensen. Dat betekent dat er een grote uitdaging voor ons ligt. Daarom heeft het bestuur in 2017 een hoofd van EDI aangesteld samen met een stuurgroep die is samengesteld uit vrijwillige medewerkers. Dit heeft in 2018 geleid tot:

- de implementatie van de 'Building Inclusion Together'-strategie
- de ondertekening van een EDI-belofte door het bestuur
- een EDI-training die reeds is gevolgd door het management en zal worden uitgerold naar alle collega's
- een speciale sectie op de bedrijfswebsite en op het intranet om het bewustzijn op deze thema's te vergroten

Considerate Constructors (Bewuste Bouwers)

In het Verenigd Koninkrijk zijn wij lid van Considerate Constructors Scheme (CCS), een zusteronderneming van de Stichting Bewuste Bouwers in Nederland. Zij kijken – net als in Nederland – naar de inzet op projecten om rekening te houden met de omgeving, zoals omwonenden, het personeel en de omgeving waarin ze werken. Onze gemiddelde score in 2018 was 40,5, dat ligt boven het gemiddelde in de sector. Drie van onze projecten werden beloond met een National Site Award.

De aanleg van een groenere en rustigere spoorlijn tussen Preston en Blackpool in het noordwesten van Engeland. Voor het eerst in de geschiedenis is deze aangesloten op de hoofdlijn van de West Coast.

Noord-Amerika

VolkerWessels Noord-Amerika is actief in de infrastructuur sector in de Canadese provincies Alberta en British Columbia en in de omgeving van Seattle in de Verenigde Staten. De focus van onze activiteiten ligt op de aanleg en het onderhoud van wegen en van ondergrondse infrastructuur.

Kerncijfers Noord-Amerika

	2018
IF-rate	7,5
Totaal gewicht afval in kiloton	86
Scheidingspercentage	99%
CO ₂ -uitstoot in ton CO ₂	70,8

Gezondheid

De IF-rate in 2018 is 7,5. Er waren er 21 ongevallen met verzuim. Dit is meer dan in 2017. We zien in Canada dat deze ongevallen vooral plaatsvonden in de nieuwe toegevoegde bedrijfsdelen. Daar moet het veiligheidsmanagementprogramma nog worden geïmplementeerd. Ook in de Verenigde Staten is een toename aan ongevallen te zien.

Natuurlijke omgeving

Ook in Noord-Amerika hebben we flinke inspanning geleverd om data over afval en CO₂ volledig te maken. Dat is nog niet overal gelukt. Voor elektriciteit en brandstofverbruik is enkel nog data van de grootste leveranciers beschikbaar. Voor transport hebben we wel cijfers van het eigen wagenpark inzichtelijk. We hebben nog geen inzicht in het brandstofverbruik van de huurauto's en brandstofverbruik van gereden kilometers met privé-auto's.

Voor Canada beschikken we over inzicht in de afvalhoeveelheden van de kantoorlocaties, maar het ontbreekt nog aan inzicht in de reststromen op de bouwplaatsen. In de Verenigde Staten hebben we dat wel in beeld. Dit zijn nu nog vooral beton en zand.

Werk en sociale activiteiten

In Noord-Amerika werken we veel met seizoensarbeiders. Deze medewerkers worden opgenomen in onze veiligheidsprogramma's. We hebben nog geen inzicht in het ziekteverzuim van deze groep. Aangezien dit een grote groep is, zijn we nog zoekende naar hoe wij het ziekteverzuim voor deze groep in kaart kunnen brengen.

Duitsland

Onze activiteiten in Duitsland richten zich met name op de ontwikkeling en bouw van woonvastgoed en betaalbare woningen voor de huurmarkt. Dat doen we hoofdzakelijk in de drie stedelijke gebieden: Berlijn, Noordrijn-Westfalen en Frankfurt.

Kerncijfers Duitsland

	2018
IF-rate	14,7
Totaal gewicht afval in kiloton	0,14
Scheidingspercentage	78%
CO ₂ -uitstoot in ton CO ₂	2,0

Gezondheid

De IF-rate van 2018 is 14,7. Er hebben 8 ongevallen plaatsgevonden, elk van deze ongevallen had ziekteverzuim tot gevolg. Dit waren allemaal relatief kleine ongelukken op onze bouwplaatsen. Vergeleken met 2017 zijn er totaal 8 ongevallen minder (2017: 17 ongevallen, waarvan 7 met verzuim). De IF-rate valt in Duitsland hoger uit dan in Nederland. In Duitsland hebben we relatief weinig medewerkers in dienst. Dit betekent dat ieder ongeval met verzuim relatief zwaar meeweegt op de IF-rate.

Omdat ieder ongeval teveel is, verhogen we het komende jaar de druk op onze onderaannemers om te voldoen aan onze strenge veiligheidseisen. Dit is helaas nodig. We merken dat het nog steeds voorkomt dat mensen op onze bouwlocaties geen helm of veiligheidsschoenen dragen. In 2018 hebben we een medewerker aangesteld die hoofdelijk verantwoordelijk is voor de veiligheidscultuur in Duitsland.

Natuurlijke omgeving

Met name in de grotere steden van Duitsland merken we een groeiende vraag naar circulaire bouwmethodes. In 2018 is de bouw gestart van het PULSE gebouw, dat is ontworpen op basis van circulaire principes. Het PULSE gebouw ontvangt hiervoor het DGNB Gold Certificate. Dit is een certificaat van het Duitse duurzaamheidskernmerk Deutschen Gesellschaft für Nachhaltiges Bauen (DGNB). Het is in Duitsland een veel gebruikte systematiek om de duurzaamheidsprestaties van gebouwen te meten en te beoordelen. Indien aan de prestatievereisten is voldaan, wordt het DGNB-certificaat in brons, zilver, goud of platina verstrekt.

Bij vrijwel al onze projecten wordt het bouwafval verwerkt door onderaannemers. Wij hebben daarom geen volledig inzicht in die cijfers. We proberen om data te verkrijgen om een representatief beeld weer te kunnen geven van onze afvalstromen. We hebben daarin de eerste stappen gemaakt met het verzamelen van gegevens van een van onze onderaannemers. Ook hebben we vervolgstappen bepaald om deze data volledig te krijgen en van de gewenste kwaliteit.

We werken momenteel aan het implementeren van het MorgenWonen-concept in Duitsland. Hiervoor is het nodig om dit van oorsprong Nederlandse concept geschikt te maken voor de Duitse markt. We verwachten dat er bij investeerders vraag is naar dit soort woningen.

De registratie van onze data is een stuk verbeterd. In het begin van het jaar hadden we nog enkel data beschikbaar van het wagenpark. Daar hebben we data voor elektriciteit en verwarming van kantoren en de vliegreizen aan toegevoegd. De data is nog niet helemaal volledig. Daar gaan we in 2019 mee verder.

Werk en sociale activiteiten

Ervaren en hoogopgeleide medewerkers zijn schaars. Daarom investeert VolkerWessels Duitsland in haar eigen medewerkers en hebben we het interne aanbod voor coaching en training uitgebreid. Ook hebben we een programma ontwikkeld om meer jonge mensen aan te trekken. Dit laatste is hard nodig, omdat meer dan de helft van onze medewerkers ouder is dan 46 jaar. Daarnaast is 4,5% ouder dan 60 jaar.

74	Over dit verslag
77	Assurance
79	Bijlage duurzaamheidscijfers
86	Begrippenlijst
90	Colofon

Over dit verslag

The bottom of the page features several horizontal white lines of varying lengths and thicknesses, some with rounded ends, creating a modern, abstract graphic design.

Reikwijdte

De primaire doelgroep van dit verslag zijn onze stakeholders die geïnteresseerd zijn in de activiteiten van VolkerWessels – hoofdzakelijk in Nederland – waar we op een breed terrein in diverse sectoren onze activiteiten ontplooiën. Sinds 2013 rapporteren we ook de prestaties van al onze ondernemingen in het Verenigd Koninkrijk. Sinds 2018 is de scope van het Duurzaamheidsverslag uitgebreid met data van onze bedrijven in Duitsland en Noord-Amerika. Om goed te kunnen meten en sturen op resultaat hebben we KPMG een Readiness assessment laten uitvoeren. Een Readiness assessment is gericht op het evalueren van de robuustheid van informatie over onze prestaties met als doel uiteindelijk hierover assurance te verkrijgen. Uit de Readiness assessment is gebleken dat de cijfers nog niet voldoende robuust zijn voor assurance. De resultaten over 2018 voor de buitenlandse activiteiten staan opgenomen in het hoofdstuk VolkerWessels Buitenland.

Buitenlandse vestigingen van onze Nederlandse ondernemingen worden wel meegenomen in dit verslag. De cijfers van onze ondernemingen in België en Duitsland (VolkerWessels Deutschland GmbH), die vallen onder Nederlandse ondernemingen zijn meegenomen in de totalen van VolkerWessels, hierover wordt niet separaat gerapporteerd.

Combinaties, vennootschappen en nieuwe entiteiten

In dit verslag hebben we combinaties of vennootschappen opgenomen waarin we overheersende zeggenschap hebben. Belangen in entiteiten waarover VolkerWessels gezamenlijk met derden zeggenschap uitoefent en waarbij VolkerWessels en andere partijen recht hebben op de activa en verplichtingen ten aanzien van de schulden (joint operations) worden proportioneel meegenomen in de financiële cijfers.

Deze handelwijze komt overeen met IFRS-grondslagen voor financiële verslaggeving. De materiële thema's voor VolkerWessels zijn bepaald op basis van diverse

stakeholder dialogen en een inventarisatie onder de medewerkers. Meer informatie hierover is te vinden in de bijlage 'Materialiteitsanalyse', te vinden op onze website.

Geacquireerde ondernemingen of combinaties waarbij het aandeel in 2018 veranderde naar meer dan 50% zullen we in 2019 betrekken bij het rapportageproces en worden meegenomen in de verslaggeving van 2019. Dit zullen we bijvoorbeeld doen voor de in 2018 aangekochte onderneming Joulz Energy Solutions (JES). Onze onderneming Volker Staal en Funderingen heeft in 2018 haar staalactiviteiten afgestoten. Dit is terug te zien in het energieverbruik, maar niet in CO₂-uitstoot. Dit komt doordat er hoofdzakelijk groene stroom gebruikt wordt bij deze activiteiten.

CSR-strategie

Onze CSR-strategie is opgesteld op basis van marktonderzoek, best practices en de strategie van VolkerWessels. We conformeren ons aan de internationaal erkende richtlijnen van het Global Reporting Initiative (versie: GRI Standards). De GRI-tabel kunt u vinden op de website.

Gegevensverzameling

Voor het op uniforme wijze verzamelen van gegevens hebben we een rapportagehandboek samengesteld voor onze ondernemingen. Voor het berekenen van de CO₂-footprint van onze bedrijfsactiviteiten hanteren we richtlijnen en emissiefactoren die door SKAO worden gehanteerd. De CO₂-emissiefactoren volgens het SKAO Handboek 3.0 zijn in onze berekeningen gebruikt.

Eventuele herberekeningen en definitiewijzigingen zijn in de tekst en voetnoten toegelicht. Vanaf 2015 worden de gegevens op kwartaalbasis intern gevalideerd, met als doel hogere betrouwbaarheid van de cijfers en het creëren van meer bewustzijn binnen de gehele organisatie. Hiermee voert VolkerWessels uitgebreide

interne audits uit op de duurzaamheidscijfers. Op basis hiervan verbeteren we de betrouwbaarheid van onze duurzaamheidscijfers continu. Daarnaast maken we voor financiële gegevens, medewerkersgegevens en veiligheidsgegevens gebruik van het consolidatiepakket van de groep in SAP.

Social Return

De Social Return score (SR-score) is een maatstaf voor duurzaam en sociaal ondernemen met als indicator personen uit de social return doelgroep in dienst. De score is het gewogen aantal mensen met een afstand tot de arbeidsmarkt in Nederland in relatie tot het totaal aantal FTE in Nederland, uitgedrukt in procenten.

De SR-score volgt met een aantal uitzonderingen de methodiek van Stichting Pso Nederland, opgesteld door TNO, waarbij de directe en indirecte waarde wordt gemeten:

1. Directe bijdrage: het aantal werkzame personen met een afstand tot de arbeidsmarkt ten opzichte van het totale personeelsbestand. Opgave is verplicht voor de ondernemingen.
2. Indirecte bijdrage: in welke mate ondernemingen inkopen bij ketenpartners en leveranciers die duurzaam en sociaal ondernemen. Opgave wordt in 2019 verder ontwikkeld.

De directe en indirecte bijdrage wordt bij elkaar opgeteld tot een totaalpercentage: de SR-score. In 2018 hebben we een wijziging doorgevoerd waarmee de SR-score wijkt op onderdelen af van Pso Nederland, namelijk de berekening van de directe bijdrage. De gemeten Social Return-doelgroep is op onderdelen afwijkend van de Pso voor wat betreft opleidingsniveau's leerlingen, statushouders en NUG-gers. Ook de lengte van het dienstverband wijkt op kleine onderdelen af. De SR-doelgroepen die VolkerWessels hanteert sluit daarmee enerzijds rechtstreeks aan bij de wens van onze opdrachtgevers. Anderzijds past het bij

de criteria, namelijk in hoeverre personen in hun latere loopbaan in hun eigen levensonderhoud kunnen voorzien.

Dit betreft de volgende toevoegingen/aanpassingen:

- BBL/BOL niveau 3 en 4 (weging = 0,25): Pso Nederland neemt BBL/BOL niveau 1 en 2 leerlingen mee (weging = 0,5). Wij hebben dit uitgebreid naar niveau 3 en 4 omdat we hiermee aansluiten in bij de eisen van sommige overheidsopdrachtgever;
- Personen die gedurende hun werkzame periode bij VolkerWessels starten met een BBL/BOL opleiding tellen we mee tijdens de periode dat zij in opleiding zijn, conform de kaders van reguliere BBL/BOL leerlingen;
- Hoger opgeleide stagiaires (weging = 0,25): dit sluit de wens tot goede startkwalificaties om latere uitval te beperken;
- Voor personen vanuit de Participatiewet hanteren we een periode van 5 jaar ipv 3 jaar omdat wij constateren dat deze personen gebaat zijn bij een langere periode van begeleiding om terugval te voorkomen;
- Niet-uitkeringsgerechtigden (weging = 1): dit sluit aan bij de eis van sommige overheidsopdrachten;
- Statushouders (weging = 1): deze groep valt doorgaans onder de groep Participatiewet, maar vanwege de grote potentie die wij in deze doelgroep zien, zijn we geïnteresseerd in de exacte omvang;
- Personen zonder werk en woning (weging = 1) personen uit deze groep vallen soms buiten de Participatiewet, en kunnen onder deze noemer worden meegenomen.

Afval

In 2018 hebben we een wijziging aangebracht in de definitie voor de totale hoeveelheid gerapporteerd afval. De reden hiervoor is dat de ondernemingen de oude definitie verschillend konden interpreteren. De definitie in 2017 was “een combinatie van reststromen welke hergebruikt, gerecycled, verwerkt, verbrand met terugwinning van energie of gestort wordt. Oftewel, de stromen die naar de afvalverwerker gaan”. De definitie in 2018 is “reststromen welke worden hergebruikt, gerecycled, verwerkt, of verbrand met terugwinning van energie. Oftewel, de reststromen die via de afvalverwerker gaan of die door een Koninklijke VolkerWessels Stevin N.V. onderneming zelf worden bewerkt voordat zij weer als grondstof kunnen worden ingezet (zoals bijvoorbeeld asfalt en beton)”.

Het gevolg van deze wijziging is dat een aantal van onze ondernemingen een grote hoeveelheid reststromen extra hebben opgenomen als afval, in vergelijking tot voorgaande jaren. We zien met name een sterke toename voor onze wegenbouwer en asfaltproducent kws Infra, omdat gerecycled (frees)asfalt nu als afval wordt opgenomen. Als gevolg van deze wijziging is het scheidingspercentage aanzienlijk toegenomen. Volgens de oude definitie is het scheidingspercentage over 2018 53% en volgens de nieuwe definitie is dit 93%.

Beton en asfalt

In 2018 hebben we de rapportage scope met betrekking tot de beton KPI's (Scope 3 CO₂-uitstoot en percentage secundair materiaal in betonproducten) uitgebreid. Dit betekent dat naast de gegevens Van Hattum en Blankevoort, ook die van KWB Infra worden meegenomen in de totalen. Hiermee is een belangrijke tweede betonverwerker toegevoegd aan de rapportage scope en geven de resultaten een betere weerspiegeling van onze prestaties.

Tot slot hebben we voor het eerst assurance laten verlenen over het percentage asfaltgranulaat dat is hergebruikt in asfaltproducten.

Gewerkte uren Verenigd Koninkrijk

In 2018 zijn voor de gewerkte uren in het Verenigd Koninkrijk voor het eerst inschattingen gemaakt op basis van contractueel vastgelegde uren, gecorrigeerd voor het verzuim. Dit is een verbeterde inschatting gebleken voor gewerkte uren in het Verenigd Koninkrijk ten opzichte van eerder gerapporteerde inschattingen op basis van de VCA definities. Deze verbeterde schatting is toegepast op historische data en de IF rate voor het Verenigd Koninkrijk is tot en met 2014 herrekend.

Monitoring

De afgelopen jaren hebben we ingezet op het robuuster maken van ons monitoringsysteem. Meer en betere gegevens leidden daarbij tot betrouwbaardere cijfers. Dit zien we terug bij onder andere de afvalcijfers, CO₂ en veiligheid. Steeds vaker werken we met correcte cijfers in plaats van conservatieve schattingen. Verbetering van de cijfers is daarmee deels aan prestaties en deels aan het verbeterde monitoringsysteem toe te schrijven. Daarnaast hebben vanaf 2015 de monitoring en evaluatie van de belangrijkste indicatoren per kwartaal in plaats van per jaar plaatsgevonden en worden deze cijfers in de directie met de Raad van Bestuur besproken.

Toekomst verslaggevingsbeleid

We hebben in 2017 de drie levenskwaliteit-thema's meer leidend laten zijn in dit verslag. In 2018 hebben we deze focus behouden. In 2019 werken we verder aan nieuwe doelstellingen voor levenskwaliteit. We verwachten deze in het verslag van 2019 te kunnen presenteren. Dit duurzaamheidsverslag hebben we uitgebreid met informatie van onze bedrijfsactiviteiten in Noord-Amerika en Duitsland. We richten ons de

komende jaren op de inrichting van een solide rapportageproces. We streven ernaar om de assurance op hetzelfde niveau te krijgen als Nederland.

Externe Assurance

Om de betrouwbaarheid van onze cijfers te borgen hebben we KPMG gevraagd onze verslaglegging over Nederland en het Verenigd Koninkrijk te verifiëren en een assurancerapport af te geven. Dit heeft zij gedaan voor bepaalde data uit de thema's 'Veiligheid', 'CO₂', 'Grondstoffenbeheer' en 'Integriteit' (zie de Samenvatting, grafieken in het verslag en Bijlage Duurzaamheidscijfers) zoals aangegeven met een asterix (*). Over de cijfers van Duitsland en Noord-Amerika is geen assurance verleend.

Feedback

Heeft u feedback of vragen over ons duurzaamheidsverslag, dan kunt u contact opnemen met csr@volkerwessels.com.

Assurance-rapport van de onafhankelijke accountant

Aan: de lezers van het Duurzaamheidsverslag 2018 van Koninklijke VolkerWessels N.V.

Onze conclusie

Wij hebben de informatie over geselecteerde indicatoren en bijbehorende toelichting voor de thema's CO₂ en energie, grondstoffen, veiligheid, werkgelegenheid en integriteit aangemerkt met een (*) in het Duurzaamheidsverslag 2018 (hierna: 'de geselecteerde indicatoren') van Koninklijke VolkerWessels N.V. (hierna: 'VolkerWessels') te Amersfoort beoordeeld. Een beoordeling is gericht op het verkrijgen van een beperkte mate van zekerheid.

Op grond van onze werkzaamheden is ons niets gebleken op basis waarvan wij zouden moeten concluderen dat de informatie over de geselecteerde indicatoren niet, in alle van materieel belang zijnde aspecten, is opgesteld in overeenstemming met de interne gehanteerde rapportagecriteria zoals toegelicht in de hoofdstukken 'Over dit verslag' en 'Begrippenlijst'.

De geselecteerde indicatoren hebben betrekking op zowel de Nederlandse activiteiten als de activiteiten in het Verenigd Koninkrijk.

De basis voor onze conclusie

Wij hebben onze beoordeling met betrekking tot de geselecteerde indicatoren verricht in overeenstemming met Nederlands recht, waaronder de Nederlandse Standaard 3000A 'Assurance-opdrachten anders dan opdrachten tot controle of beoordeling van historische financiële informatie (attest-opdrachten)'.

Onze verantwoordelijkheden op grond hiervan zijn beschreven in de sectie 'Onze verantwoordelijkheden voor de beoordeling van de geselecteerde indicatoren'.

Wij zijn onafhankelijk van Koninklijke VolkerWessels N.V. zoals vereist in de 'Verordening inzake de onafhankelijkheid van accountants bij assurance-opdrachten' (ViO) en andere relevante onafhankelijkheidsregels in Nederland. Daarnaast hebben wij voldaan aan de 'Verordening gedrags- en beroepsregels accountants' (VGBA).

Wij vinden dat de door ons verkregen assurance-informatie voldoende en geschikt is als basis voor onze conclusie.

Rapportagecriteria

De informatie over de geselecteerde indicatoren dient gelezen en begrepen te worden samen met de rapportagecriteria. VolkerWessels is verantwoordelijk voor het selecteren en toepassen van deze rapportagecriteria, rekening houdend met de van toepassing zijnde wet- en regelgeving met betrekking tot verslaggeving.

De gehanteerde rapportagecriteria voor het opstellen van de informatie over de geselecteerde indicatoren zijn de intern gehanteerde rapportagecriteria zoals toegelicht in de hoofdstukken 'Over dit verslag' en 'Begrippenlijst'.

Reikwijdte van de groepsbeoordeling

VolkerWessels staat aan het hoofd van een groep van entiteiten. De geselecteerde indicatoren bevatten de geconsolideerde informatie van de groepsentiteiten in Nederland en het Verenigd Koninkrijk, zoals toegelicht in het hoofdstuk 'Over dit Verslag'.

Onze werkzaamheden voor de beoordeling van de geconsolideerde informatie bestonden uit beoordelingswerkzaamheden op groepsniveau (geconsolideerd) alsook op lokaal niveau. De beslissing om lokale entiteiten op te nemen in onze beoordelingswerkzaamheden steunt vooral op de individuele bijdrage van een lokale entiteit aan de geconsolideerde informatie.

Daarnaast werd bij de selectie van de lokale entiteiten ook rekening gehouden met relevante rapportagerisico's en geografische spreiding.

We combineren beoordelingswerkzaamheden op lokaal niveau met bijkomende beoordelingswerkzaamheden op groepsniveau en hebben zo voldoende en geschikte assurance-informatie kunnen verzamelen in verband met de gerapporteerde informatie van de groep om een conclusie te kunnen trekken over de duurzaamheidsinformatie.

Ter vergelijking opgenomen informatie niet beoordeeld

Op de informatie over de indicatoren 'secundair materiaal in asfaltproducten', 'energiepotentieel woningen' en 'aandeel mensen met een afstand tot de arbeidsmarkt' is voor voorgaande jaren geen beoordeling uitgevoerd. Daarom zijn de ter vergelijking opgenomen data en de daaraan gerelateerde toelichtingen over de voorgaande jaren niet beoordeeld.

Verantwoordelijkheden van de Raad van Bestuur en de Raad van Commissarissen voor de geselecteerde indicatoren

De Raad van Bestuur van VolkerWessels is verantwoordelijk voor het opstellen van de informatie over de geselecteerde indicatoren in overeenstemming met de rapportagecriteria zoals toegelicht in hoofdstukken 'Over dit verslag' en 'Begrippenlijst', inclusief het identificeren van belanghebbenden en het bepalen van materiële onderwerpen.

De Raad van Bestuur is ook verantwoordelijk voor een zodanige interne beheersing die de Raad van Bestuur noodzakelijk acht om het opstellen van de informatie over de geselecteerde indicatoren mogelijk te maken zonder afwijkingen van materieel belang als gevolg van fraude of fouten.

De Raad van Commissarissen is verantwoordelijk voor het uitvoeren van toezicht op het rapportageproces van VolkerWessels.

Onze verantwoordelijkheden voor de beoordeling van de geselecteerde indicatoren

Onze verantwoordelijkheid is het zodanig plannen en uitvoeren van een beoordeling dat wij daarmee voldoende en geschikte assurance-informatie verkrijgen voor de door ons af te geven conclusie.

De werkzaamheden die worden verricht bij het verkrijgen van een beperkte mate van zekerheid zijn gericht op het vaststellen van de plausibiliteit van informatie en variëren in aard en timing van, en zijn ook geringer in omvang, dan die bij een assurance-opdracht gericht op het verkrijgen van een redelijke mate van zekerheid. De mate van zekerheid die wordt verkregen bij een beoordeling is daarom ook aanzienlijk lager dan de zekerheid die wordt verkregen bij een controle.

Afwijkingen kunnen ontstaan als gevolg van fraude of fouten en zijn materieel indien redelijkerwijs kan worden verwacht dat deze, afzonderlijk of gezamenlijk, van invloed kunnen zijn op de beslissingen die gebruikers op basis van deze duurzaamheidsinformatie nemen. De materialiteit beïnvloedt de aard, timing en omvang van onze beoordelingswerkzaamheden en de evaluatie van het effect van onderkende afwijkingen op onze conclusie.

Wij passen de 'Nadere voorschriften kwaliteitssystemen' toe. Op grond daarvan beschikken wij over een samenhangend stelsel van kwaliteitsbeheersing inclusief vastgelegde richtlijnen en procedures inzake de naleving van ethische voorschriften, professionele standaarden en andere relevante wet- en regelgeving.

Wij hebben deze beoordeling professioneel kritisch uitgevoerd en hebben waar relevant professionele oordeelsvorming toegepast in overeenstemming met de Nederlandse Standaard 3000A, ethische voorschriften en de onafhankelijkheidseisen.

Onze beoordeling bestond onder andere uit:

- Het identificeren van gebieden in de informatie over de geselecteerde indicatoren met een hoger risico op misleidende of onevenwichtige informatie of afwijkingen van materieel belang als gevolg van fouten of fraude. Het op basis van deze risico-inschatting bepalen en uitvoeren van verdere werkzaamheden gericht op het vaststellen van de plausibiliteit van de informatie over de geselecteerde indicatoren;
- Het in overweging nemen van de interne beheersing die relevant is voor de assurance-opdracht met als doel assurance-werkzaamheden te selecteren die passend zijn in de omstandigheden. Deze overweging heeft niet als doel om een conclusie uit te spreken over de effectiviteit van de interne beheersing van de entiteit;
- Het evalueren van de geschiktheid van de gebruikte rapportagecriteria, waaronder het evalueren van de uitkomsten van de dialoog met belanghebbenden, en het evalueren van de redelijkheid van schattingen door de Raad van Bestuur en de toelichtingen die daarover in de informatie over de geselecteerde indicatoren staan;
- Het evalueren van de presentatie, structuur en inhoud van de informatie over de geselecteerde indicatoren en de daarin opgenomen toelichtingen en het evalueren of de informatie over de geselecteerde indicatoren de onderliggende transacties en gebeurtenissen zonder materiële afwijkingen weergeeft;

- Het afnemen van interviews met relevante medewerkers verantwoordelijk voor het aanleveren van informatie voor de geselecteerde indicatoren, het uitvoeren van interne controles op gegevens en de consolidatie van gegevens voor de geselecteerde indicatoren;
- Drie locatiebezoeken binnen de operationele segmenten Energie & Telecom Infrastructuur, Bouw & Vastgoedontwikkeling en VolkerWessels Verenigd Koninkrijk met als doel op lokaal niveau valideren van brongegevens en het evalueren van de opzet en implementatie van interne controle- en validatieprocedures;
- Het analytisch evalueren van data en trends aangeleverd voor consolidatie op groepsniveau;
- Het beoordelen van relevante gegevens van interne en externe documentatie, op basis van beperkte deelwaarnemingen, om de betrouwbaarheid vast te stellen van de informatie over de geselecteerde indicatoren.

Wij communiceren met de Raad van Bestuur onder andere over de geplande reikwijdte en timing van de beoordeling en over de significante bevindingen die uit onze beoordeling naar voren zijn gekomen.

Amstelveen, 4 maart 2019

KPMG Sustainability,
Onderdeel van KPMG Advisory N.V.
drs. W.J. Bartels RA, Partner

Gezondheid

	2018	2017	2016	2015	2014
VEILIGHEID					
Ziekteverzuimpercentage*					
Nederland	3,9%	4,2%	3,9%	3,9%	4,8%
– Bouw & Vastgoed	3,6%	4,1%	3,7%	3,7%	5,8%
– Infrastructuur	3,9%	4,3%	4,2%	3,8%	4,1%
– Energie & Telecom Infrastructuur	4,2%	4,0%	3,9%	4,3%	4,9%
– VolkerWessels Concernkantoor	2,6%	4,6%	2,8%	2,6%	1,6%
Ongevallen die hebben geleid tot verzuim*					
Nederland	116	129	129	113	115
– Bouw & Vastgoed	48	39	53	46	30
– Infrastructuur	40	49	55	47	57
– Energie & Telecom Infrastructuur	26	37	20	20	28
– VolkerWessels Concernkantoor	2	4	1	0	0
Aantal bedrijfsongevallen met dodelijke afloop Nederland*	0	0	1	0	1
IF-cijfer Nederland*	4,6	5,3	5,5	5,1	5,2

* Hierover heeft KPMG assurance met een beperkte mate van zekerheid verstrekt, zie pagina 77.

Natuurlijke omgeving

	2018	2017	2016	2015	2014
GRONDSTOFFEN					
Percentage duurzaam hout gebruikt	98%	97%	96%	97%	92%
Scheidingspercentage in bouw- en sloopafval*	93,1%	52,6%	61,9%	64,8%	65,0%
Totaal gewicht afval (tonnen)*	680.083	71.673	65.742	60.450	61.410
Gevaarlijke stoffen ingezameld en verwerkt (kg)	229.047	282.144	289.860	375.610	550.780
Toepassing secundair materiaal					
Beton (% hergebruik)	*4%	*10%	5%	–	–
Asfalt (% asfaltgranulaat)	*41%	41%	41%	39%	37%
CO₂ EN ENERGIE					
CO₂-emissies per scope (kilotonnen)*					
Nederland	127,0	133,6	122,7	134,6	150,4
– Scope 1	117,2	125,1	114,5	124,7	140,4
– Scope 2	9,9	8,5	8,2	9,8	10,0
CO₂-emissies per segment (kilotonnen)					
Bouw & Vastgoed	23,2	18,9	18,8	19,2	18,4
Infrastructuur	83,1	92,6	84,3	91,1	99,3
Energie & Telecom Infrastructuur	19,9	21,4	19,0	24,3	32,7
VolkerWessels Concernkantoor	0,9	0,7	0,6	0	0
CO₂-emissies in de keten (scope 3)					
Beton (kg CO ₂ / m ³)	*161	*154	149	–	–
Aantal energienotatul-woningen	*769	758	270	448	–

* Hierover heeft KPMG assurance met een beperkte mate van zekerheid verstrekt, zie pagina 77.

Werk en sociale activiteiten

	2018	2017	2016	2015	2014
WERKGELEGENHEID					
Personeelsbezetting naar leeftijd en geslacht (man/vrouw)					
<21	107/17	79/12	68/12	55/14	62/13
22-25	396/79	350/76	344/68	368/70	409/77
26-30	941/199	887/192	915/160	926/144	889/150
31-35	1.118/168	1.064/157	1.082/154	1.022/161	1.111/205
36-40	1.154/198	1.198/191	1.233/172	1.164/173	1.215/199
41-45	1.281/210	1.318/196	1.364/192	1.421/222	1.520/266
46-50	1.507/267	1.545/243	1.600/225	1.590/197	1.554/187
51-55	1.618/179	1.671/164	1.662/150	1.645/138	1.504/119
56-60	1.389/101	1.398/91	1.411/82	1.441/75	1.291/87
61-65	951/57	865/49	814/52	735/52	623/50
65<	43/7	34/4	16/5	16/4	12/5
Totaal aantal medewerkers per geslacht (man/vrouw)	10.506/1.481	10.407/1.376	10.510/1.273	10.381/1.251	10.291/1.341
Percentage fulltime/parttime per geslacht					
Mannen fulltime/parttime	92,4% / 7,6%	92,5% / 7,5%	91,7% / 8,3%	93,7% / 6,3%	93,1% / 6,9%
Vrouwen fulltime/parttime	40,0% / 60,0%	40,5% / 59,5%	42,5% / 57,5%	41,6% / 58,4%	33,8% / 66,2%
Verhouding in- en uitstroom van mannen en vrouwen					
Mannen instroom	80,9%	79,1%	83,0%	82,4%	81,3%
Vrouwen instroom	19,1%	20,9%	17,0%	17,6%	18,7%
Mannen uitstroom	82,0%	82,8%	83,7%	81,0%	82,9%
Vrouwen uitstroom	18,0%	17,2%	16,3%	19,0%	17,1%
Personeelsbezetting naar diensttijd en geslacht (man/vrouw)					
<2	2.053/508	1.659/33	1.601/320	1.532/310	2.573/278
2-5	1.914/310	1.791/302	1.659/277	1.655/265	1.861/299
6-10	1.454/197	1.812/245	2.044/234	2.214/242	1.832/226
11-20	2.229/295	2.221/277	2.116/266	2.143/289	1.904/282
21-30	1.414/102	1.469/101	1.609/116	1.670/112	2.152/102
31<	1.438/71	1.450/63	1.422/59	1.137/1.281	2/55
Inzet Social Return Doelgroep					
Mensen met afstand tot de arbeidsmarkt ingezet (Social Return score)	*0,7%	2,3%	1,7%	1,2%	–

* Hierover heeft KPMG assurance met een beperkte mate van zekerheid verstrekt, zie pagina 77.

	2018	2017	2016	2015	2014
Training					
Gemiddeld aantal uren training per medewerker	24	20	18	17	23
Besteed bedrag per medewerker (in euro)	918	931	848	720	693
Percentage vrouwen dat deelnam aan de Management Ontwikkelings Leergang (MOL)	9,4%	9,4%	6,3%	6,3%	–
Aantal cursisten VolkerWessels Academy	790	1.180	739	278	199
OMGEVINGSMANAGEMENT					
Aantal bouwplaatsen aangemeld bij 'Bewuste Bouwers'	343	356	344	171	138
INTEGRITEIT					
Totaal aantal meldingen van vermoedens van integriteitsschending en vermoedens van misstand*	49	32	39	33	49
		12 meldingen leidende tot	8 meldingen leidende tot		
Aantal meldingen die hebben geleid tot ontslag*	11	13 ontslagen	11 ontslagen	13	16
Aantal meldingen van het vermoeden van overtreding van de Mededingingswet*	1	0	0	0	1
Gebruikmaking van de klokkenluidersregeling*	0	8	0	3	3
Aantal deelnemende medewerkers aan integriteitsworkshops, onder andere in het introductieprogramma van VolkerWessels en overige bijeenkomsten*	689	529	481	1.188	1.798

* Hierover heeft KPMG assurance met een beperkte mate van zekerheid verstrekt, zie pagina 77.

Buitenlanden

	2018	2017	2016	2015	2014
VEILIGHEID					
Ziekteverzuimpercentage					
Verenigd Koninkrijk*	1,1%	1,1%	1,1%	1,4%	1,0%
Noord Amerika	0,1%	-	-	-	-
Duitsland	4,3%	-	-	-	-
Ongevallen die hebben geleid tot verzuim					
Verenigd Koninkrijk*	7	20	10	16	15
Noord Amerika	21	18	11	12	15
Duitsland	8	7	0	0	0
Aantal bedrijfsongevallen met dodelijke afloop					
Verenigd Koninkrijk*	0	0	0	0	0
Noord Amerika	0	0	0	0	0
Duitsland	0	0	0	0	0
IF-cijfer					
Verenigd Koninkrijk*	1,1	3,4	1,8	3,0	3,0
Noord Amerika	7,5	8,8	5,6	6,9	8,3
Duitsland	14,7	13,1	-	-	-
GRONDSTOFFEN					
Scheidingspercentage					
Verenigd Koninkrijk*	92,8%	88,6%	71,4%	-	-
Noord Amerika	98,6%	-	-	-	-
Duitsland	78,4%	-	-	-	-
Totaal gewicht afval (kilotonnen)					
Verenigd Koninkrijk*	321	500	1.055	345	377
Noord Amerika	86	-	-	-	-
Duitsland	0,14	-	-	-	-

* Hierover heeft KPMG assurance met een beperkte mate van zekerheid verstrekt, zie pagina 77.

	2018	2017	2016	2015	2014
Gevaarlijke stoffen ingezameld en verwerkt (kg)					
Verenigd Koninkrijk	11.745.919	15.154.949	15.350.600	1.285.223	9.410.000
Noord Amerika	3.312.195	-	-	-	-
Duitsland	0	-	-	-	-
CO₂ EN ENERGIE					
CO₂-emissies per scope (kilotonnen)					
Verenigd Koninkrijk*	32,0	25,8	29,6	31,9	25,3
– Scope 1*	21,7	17,1	20,8	23,3	19,1
– Scope 2*	10,3	8,7	8,9	8,6	6,2
Noord Amerika	70,8	-	-	-	-
– Scope 1	65,9	-	-	-	-
– Scope 2	4,9	-	-	-	-
Duitsland	2,0	-	-	-	-
– Scope 1	1,1	-	-	-	-
– Scope 2	0,9	-	-	-	-
WERKGELEGENHEID					
Personeelsbezetting naar leeftijd en geslacht (man/vrouw)					
<21	108/37	150/42	149/45	122/37	119/31
22-25	258/77	283/71	253/122	266/74	267/71
26-30	401/128	425/131	434/190	392/116	372/107
31-35	461/103	415/103	388/158	382/102	403/107
36-40	478/104	431/94	393/131	356/85	352/75
41-45	449/82	471/71	375/131	491/76	452/83
46-50	509/113	543/98	438/136	421/68	367/75
51-55	496/81	440/69	280/113	368/71	342/65
56-60	401/62	329/37	199/63	231/36	201/41
61-65	190/34	125/29	72/36	125/23	97/20
65<	65/7	34/5	32/9	9/3	22/9
Totaal aantal medewerkers per geslacht (man/vrouw)	3.816/827	3.646/750	3.013/1.134	3.163/692	2.994/684
Percentage fulltime/parttime per geslacht					
Mannen fulltime/parttime	98,9% / 1,1%	98,9% / 1,1%	99,2%/0,8%	99,5%/0,5%	99,7%/0,3%
Vrouwen fulltime/parttime	87,9% / 12,1%	84,8% / 15,2%	82,9%/17,1%	82,7%/17,3%	82,3%/17,7%

* Hierover heeft KPMG assurance met een beperkte mate van zekerheid verstrekt, zie pagina 77.

	2018	2017	2016	2015	2014
Verhouding in- en uitstroom van mannen en vrouwen					
Mannen instroom	80,2%	78,7%	82,0%	80,4%	78,9%
Vrouwen instroom	19,8%	21,3%	18,0%	19,6%	21,1%
Mannen uitstroom	62,2%	65,4%	84,2%	58,0%	66,1%
Vrouwen uitstroom	37,8%	34,6%	15,8%	42,0%	33,9%
Personeelsbezetting naar diensttijd en geslacht (man/vrouw)					
<2	1.135/285	1.138/277	1.016/379	1.195/271	1.079/244
2-5	1.111/259	1.109/258	899/402	799/190	694/214
6-10	521/148	531/151	556/248	576/128	648/109
11-20	767/93	647/76	470/90	480/60	494/55
21-30	208/30	127/21	50/14	106/13	122/18
31<	79/7	53/7	23/0	32/5	0/2
Gemiddeld aantal uren training per medewerker					
Verenigd Koninkrijk	28	7	9	16	–
Noord Amerika	4	–	–	–	–
Duitsland	0	–	–	–	–
Besteed bedrag per medewerker (in euro)					
Verenigd Koninkrijk	447	414	192	394	–
Noord Amerika	583	–	–	–	–
Duitsland	0	–	–	–	–
INTEGRITEIT					
Totaal aantal meldingen van vermoedens van integriteitsschending en vermoedens van misstand					
Verenigd Koninkrijk*	5	43	20	11	8
Noord Amerika	1	–	–	–	–
Duitsland	0	–	–	–	–
Gebruikmaking van de klokkenluidersregeling					
Verenigd Koninkrijk*	0	1	2	1	3
Noord Amerika	0	–	–	–	–
Duitsland	0	–	–	–	–

* Hierover heeft KPMG assurance met een beperkte mate van zekerheid verstrekt, zie pagina 77.

A

Aantal gewerkte uren

Aantal gewerkte uren is het totaal aantal gewerkte uren van VolkerWessels medewerkers inclusief ingeleende medewerkers. Hiervoor wordt (1) het aantal gewerkte uren door eigen medewerkers en (2) het aantal gewerkte uren door inleenkrachten geregistreerd. Registreren bedrijven de werkelijk gewerkte uren (van eigen medewerkers of inleen) niet, dan moet het aantal eigen medewerkers standaard vermenigvuldigd worden met 1600 uur per jaar.

Afval

Een combinatie van reststromen welke hergebruikt, gerecycled, verwerkt, verbrand met terugwinning van energie of gestort wordt. Oftewel, de stromen die via de afvalverwerker gaan of die door een van onze ondernemingen zelf worden bewerkt voordat zij weer als grondstof kunnen worden ingezet (zoals asfalt en beton).

Algemene inkoopvoorwaarden

De algemene bepalingen waarin is vastgelegd onder welke condities VolkerWessels producten en/of diensten van haar toeleveranciers afneemt. Deze voorwaarden worden zoveel mogelijk van toepassing verklaard bij het afsluiten van overeenkomsten met andere partijen.

Asfaltgranulaat

Secundair materiaal dat afkomstig is van de opbraak of het frezen van asfaltverhardingen. Asfaltgranulaat kan worden hergebruikt in diverse producten, onder andere bij de productie van nieuw asfalt.

B

Bedrag training

Totaal bedrag besteed aan interne en externe training, exclusief btw en reiskosten, inclusief materiaalkosten, uren en andere out-of-pocket kosten.

Bedrijfsongeval

Een ongeval tijdens en door de uitoefening van betaalde arbeid, uitgezonderd ongevallen tijdens woon-werkverkeer. Bedrijfsongevallen gebeuren dus tijdens werktijd, maar niet alle ongevallen tijdens werktijd worden tot bedrijfsongeval gerekend. Enkel als het ongeval ook door het werk wordt veroorzaakt spreken we van een bedrijfsongeval. Het gaat hierbij zowel om dodelijke ongevallen als om ongevallen met verzuim op het werk. NB. Ongevallen tijdens dienstreizen vallen wel onder bedrijfsongevallen.

Bedrijfsongeval met verzuim

Bedrijfsongeval met verzuim is een bedrijfsongeval leidend tot een verzuim van langer dan één dag, de dag van het ongeval niet meegerekend door de betrokken persoon (VolkerWessels medewerker of ingeleende medewerkers). NB. Weekenddagen tellen hierin dus niet mee. Vindt een bedrijfsongeval op vrijdag plaats en meldt de werknemer zich maandag weer beter, dan geldt dit als een bedrijfsongeval zonder verzuim.

Bewuste Bouwers

Een keurmerk welke een impuls geeft aan de relatie van bouwplaatsen met hun omgeving. Het keurmerk stimuleert goede communicatie met de omgeving van bouwlocaties en maakt de professionaliteit op bouwplaatsen zichtbaar. Initiatiefnemers van 'Bewuste Bouwers' zijn VolkerWessels, BAM, Ballast Nedam en Strukton.

BIM

Afkorting voor Bouw Informatie Model. BIM is een digitale representatie van alle fysieke en functionele kenmerken van een gebouw. Een BIM-model is een gedeelde kennisbron of bestand met informatie over het gebouw dat dient als een betrouwbare basis voor het nemen van besluiten tijdens de gehele levenscyclus van het gebouw.

Biodiversiteit

Onder biodiversiteit verstaan we de verscheidenheid aan levensvormen binnen een ecosysteem of zelfs op de gehele planeet.

Bouw- en sloopafval

Bestaat uit de ongesorteerde fractie van grondstoffen, welke tijdens werkzaamheden op een bouw of sloopproject vrijkomen. Op deze fractie moet nog een sorteerbewerking worden toegepast, waardoor er zuivere grondstoffen ontstaan welke direct toepasbaar zijn bij de eindverwerker. Exclusief asbesthoudende/gelijkende materialen, eterniet materialen, dakrenovatie afval, zand grond en puin.

BREEAM (Building Research Establishment Environmental Assessment Method)

Beoordelingsmethode om de duurzaamheidsprestaties van gebouwen te bepalen. BREEAM stelt een standaard voor een duurzaam gebouw en geeft vervolgens aan welk prestatieniveau het onderzochte gebouw heeft. Het doel is gebouwen te analyseren en een duurzaamheidslabel (pass, good, very good, excellent en outstanding) te geven.

BVGO (Bouw & Vastgoedontwikkeling)

Afkorting voor de sector 'Bouw en Vastgoedontwikkeling' binnen VolkerWessels.

C

CO₂-footprint

De totale hoeveelheid CO₂ die in een bepaalde periode is uitgestoten, door in dit geval VolkerWessels.

CO₂

Een gas dat onder andere wordt uitgestoten door het verbranden van fossiele brandstoffen (brandstoffen zoals steenkolen en van aardolie gemaakte producten). CO₂ is het gas dat voor een groot deel een bijdrage levert aan het broeikaseffect.

Conversiefactor

De conversiefactor van energie naar CO₂ is voor elke energiestroom en elke brandstof verschillend. Hiermee wordt de CO₂-uitstoot berekend. De gehanteerde conversiefactoren door VolkerWessels zijn gebaseerd op het CO₂-prestatieladder handboek 3.0 van het SKAO.

CSR (Corporate Social Responsibility)

De Engels term voor maatschappelijk verantwoord ondernemen (MVO).

D

Dodelijk bedrijfsongeval

Dodelijk bedrijfsongeval is een bedrijfsongeval dat onmiddellijk of binnen 30 kalenderdagen na het ongeval leidt tot het overlijden van de betrokken persoon. De betrokken persoon betreft alleen VolkerWessels medewerkers of geleende medewerkers.

E

Energienotanol-woning

Notanol is gedefinieerd als: Wooneenheden zonder gasaansluiting, met een energierekening van €0. (incl. toegepaste heffingskorting). Deze huizen wekken niet alleen eigen energie op, ze verbruiken ook een stuk minder energie. Bewoners van energienotanol-woningen hebben dus geen energielasten. Hieronder vallen ook de "Pluswoningen" en "Morgenwoningen".

F

FSC-hout

Hout/papier met het FSC-keurmerk van de Forest Stewardship Council. Dit geeft aan dat het hout afkomstig is uit een bos, dat door de FSC-organisatie onafhankelijk is beoordeeld als een goed beheerd bos volgens normen voor milieu, sociale omstandigheden en economie.

G

Gebouw

Een pand dat permanent (niet specifiek voor een project) door een bedrijf gebruikt wordt als kantoor, loods, productielocatie, etc.

Gemiddeld aantal medewerkers

Wordt bepaald door het gemiddelde te nemen van het ultimo aantal medewerkers over een bepaalde periode, in dit geval per jaar.

GRI (Global Reporting Initiative)

Internationaal erkende standaard voor duurzaamheidsverslaglegging.

Grondstof

De stroom die van werk terug naar eigen werk gaat (ofwel; handelsstromen 'tussen' de eigen werken). Bijvoorbeeld; puin, asfalt (met uitzondering van teerhoudend asfalt), beton.

Grondstoffenbeheer

Staat voor de wijze waarop we als concern willen omgaan met onze grondstromen. Het verminderen en scheiden van onze reststromen, zodat het optimaal kan worden hergebruikt door onszelf of een andere partij, heeft de prioriteit.

H

HR(M)

Afkorting voor Human Resources (Management)

I

Inleenkrachten

Inleenkrachten zijn tijdelijke medewerkers. Bijvoorbeeld: uitzendkrachten, gedetacheerden, werkend onder de regie van VolkerWessels, maar niet beschikkend over een arbeidsovereenkomst met VolkerWessels of een onderaannemingsovereenkomst.

Innovatie

De ontwikkeling van een nieuw of verbeterd product, concept of dienst. De innovatie is voor zowel het bedrijf als de markt waarvoor zij bestemd is, vernieuwend. Een duurzame innovatie voegt bovendien waarde toe aan het milieu.

M

Maatschappelijke Raad van Advies

Extern adviesorgaan van VolkerWessels. De Raad van Advies reflecteert en adviseert op ons CSR-beleid. De samenstelling wisselt jaarlijks. De Raad van Advies heeft geen juridische aansprakelijkheden en verantwoordelijkheden.

Medewerker

Een persoon in dienst van een VolkerWessels onderneming, met inbegrip van personen die zijn verhuurd (gedetacheerd) aan een andere VolkerWessels onderneming.

MVO

Afkorting voor Maatschappelijk Verantwoord Ondernemen.

N

NGO (niet-gouvernementele organisatie)

Een organisatie die onafhankelijk is van de overheid en zich op een of andere manier richt op een verondersteld maatschappelijk belang.

O

Omgevingsmanagement

Acties die gericht zijn op de omgeving waarbij externe partijen betrokken en gekend worden, zoals bewoners, weggebruikers, bedrijven, media, milieubewegingen, etc.

Ongevallenfrequentie (IF-rate)

Ongevallenfrequentie (IF-rate) is het aantal bedrijfsongevallen met verzuim (of dodelijk) vermenigvuldigd met één miljoen (uur) gedeeld door het aantal gewerkte uren.

Opgeleverde woningen

Een eenheid voor opgeleverde wooneenheden, dus inclusief appartementen. Dit is inclusief wooneenheden die we opleverden voor derden.

P

Platform CSR

Intern adviesorgaan van VolkerWessels op het gebied van ons Corporate Social Responsibility beleid.

PlusWoning

Woning onder het label 'PlusWonen', dat staat voor het duurzame bouwconcept ontwikkeld door VolkerWessels.

Project

Een tijdelijke locatie waarop een werk gerealiseerd wordt.

R

Recyclingpercentage

Geeft aan welk percentage van de totale hoeveelheid afval (excl. gevaarlijk afval) wordt gescheiden in de verzameling en vervolgens gerecycled in de verwerking van het afval.

Reststroom

Het gedeelte van de afvalstroom van particulieren, instellingen en bedrijven dat overblijft nadat alle bruikbare en recyclebare afvalstromen uit de hoofdstroom zijn genomen. Binnen VolkerWessels is de reststroom datgene dat overblijft nadat de gangbare grondstoffen (bijv. (beton)granulaten, metalen, papier, karton, zand en hout) uit de hoofdstroom zijn genomen.

S

Scheidingspercentage

Geeft aan welk percentage van het totale bouw- en sloopafval is gescheiden in de verzameling en verwerking van het afval (op locatie). Dit is excl. gevaarlijk afval. Het scheidingspercentage wordt bepaald door:

$$\frac{\text{totaal afval (ton)} - (\text{bedrijfsafval (ton)} + \text{bouw- en sloopafval (ton)})}{\text{totaal afval (ton)}} \times 100\%$$

totaal afval (ton)

Deze nieuwe definitie geldt vanaf 2017. Voor historische jaren geldt dat bedrijfsafval als gescheiden afval werd gerekend, in plaats van als ongescheiden afval.

Scope 1, 2, 3 (SKAO)

Scope 1 – Directe emissies door de eigen organisatie, zoals bijvoorbeeld emissies door eigen gasgebruik en emissies veroorzaakt door het eigen wagenpark.

Scope 2 – Indirecte emissies die ontstaan door de opwekking van elektriciteit die de organisatie gebruikt, zoals emissies door centrales die deze elektriciteit leveren

Scope 3 – Betreft overige indirecte emissies. Deze zijn een gevolg van de activiteiten van de organisatie, maar komen voort uit bronnen die geen eigendom van de organisatie zelf zijn noch beheerd worden door de organisatie. Voorbeelden zijn emissies voorkomende uit de productie van ingekochte materialen, de verwerking van afval en het gebruik door het bedrijf aangeboden verkochte werk, dienst of levering.

Secundair materiaal

Materiaal dat vrijkomt na het einde van de levensduur dat na bewerking wordt hergebruikt door het in plaats van primaire materialen toe te voegen aan een product.

SKAO

Afkorting voor de Stichting Klimaatvriendelijk Aanbesteden en Ondernemen. Deze stichting is verantwoordelijk voor alle zaken wat betreft de CO₂-prestatieladder, namelijk het gebruik, de doorontwikkeling, het beheer van het certificeringsschema en verbreding van deelnemende sectoren.

Social Return

VolkerWessels verstaat onder social return elke inspanning die het vanuit haar bedrijfsvoering of vanuit het uitvoeren van projecten mogelijk maakt om mensen met een arbeidshandicap en/of afstand tot de arbeidsmarkt te laten participeren op de arbeidsmarkt.

Social Return score

Maatstaf voor duurzaam en sociaal ondernemen met als indicator personen uit de social return doelgroep in dienst middels een regulier contract, detachering, stage, werkervaringsplaats, re-integratietraject of proefplaatsing. De score is het gewogen aantal mensen met een afstand tot de arbeidsmarkt in Nederland in relatie tot het totaal aantal fte's in Nederland, uitgedrukt een SR-score in %.

T**Toeleveringsketen**

Hiermee wordt de keten van alle bedrijfsactiviteiten bedoeld, die nodig zijn om aan de vraag naar producten of diensten te voldoen, vanaf de exploitatie van grondstoffen tot de uiteindelijke leveringen aan de eindgebruiker.

U**Uren training**

Totaal aantal uren training dat een medewerker heeft gehad, zowel intern als extern.

V**VCA-certificaat**

Staat voor VGM (Veiligheid, Gezondheid, Milieu)-Checklist Aannemers. Een bedrijf dat een VCA-certificaat bezit heeft een intern plan over veiligheids-, gezondheids- en milieuaspecten.

Z**Ziekteverzuimpercentage**

Ziekteverzuimpercentage geeft aan welk deel van de arbeidscapaciteit in een bepaalde periode wegens verzuim verloren is gegaan. Het is de meest gebruikte maat om het verzuim binnen een organisatie te typeren. Hierbij gaan we uit van kalenderdagen. De verzuimcijfers worden berekend op basis van gemiddelde aantallen VolkerWessels medewerkers/ FTE exclusief inleenkrachten.

Legenda

- Levenskwaliteit
- Gezondheid
- Natuurlijke omgeving
- Werk & Sociale activiteiten
- Veiligheid
- Grondstoffen
- Werkgelegenheid
- CO₂ en energie
- Omgevingsmanagement
- Biodiversiteit
- Integriteit

COLOFON

Koninklijke VolkerWessels NV
Podium 9
3826 PA Amersfoort

Postbus 2767
3800 GJ Amersfoort

T +31 88 186 61 86
E csr@volkerwessels.com
I www.volkerwessels.com

Uw reacties op ons duurzaamheidsverslag ontvangen
we graag op csr@volkerwessels.com

Samenstelling
VolkerWessels | Corporate Social Responsibility
Primum, Amersfoort
Domani BV, Den Haag

Fotografie
Rindert van den Toren
Marina Kemp
Sanne Terlouw

Datum
4 maart 2019

